

**FOTOĞRAFTA GÖRSEL ARAŞTIRMA YÖNTEM VE
TEKNİKLERİ: BİR LİTERATÜR İNCELEMESİ**

Engin TİRE

16 11 53106

DOKTORA TEZİ

Disiplinlerarası İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

İletişim Bilimleri Doktora Programı

Danışman: Prof. Dr. İclal Gül BATUŞ

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ocak, 2024

FOTOĞRAFTA GÖRSEL ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: BİR LİTERATÜR İNCELEMESİ

Engin TİRE

16 11 53106

ORCID: 0000-0003-3605-9568

DOKTORA TEZİ

Disiplinlerarası İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

İletişim Bilimleri Doktora Programı

Danışman: Prof. Dr. İclal Gül BATUŞ

İstanbul

T.C. Maltepe Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ocak, 2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” ile bildirilen 6698 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tez dönemim kadar, bütün akademik çalışma hayatım boyunca da hep yol göstericim olan Danışman Hocam Prof. Dr. Gül BATUŞ'a, bana her zaman destek olan Dekanım Prof. Dr. Filiz OTAY DEMİR'e, hep örnek aldığım Prof. Dr. Zafer KESEBİR'e, tez izleme jürimden yer alan hocalarım Prof. Dr. Gürdal ÜLGER'e, Prof. Dr. Celal Oktay YALIN'a, her zaman yanımda olan arkadaşlarım Dr. Öğretim Üyesi Nesrin Yazar AKSOY'a, Elif TAŞDEMİR ŞANLI'ya, Prof. Dr. Selva ERSÖZ KARAKULAKOĞLU'na, Dr. Öğretim Üyesi Nil Kireççi'ye, tez savunmamada yer alan hocalarım Prof. Dr. Arzu KİHTİR ve Prof. Dr. Sergün KURTOĞLU'na en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Bütün tez sürecim boyunca bana destek olan, sabır gösteren eşim Türe TİRE'ye ve aileme şükranlarımı sunarım

Engin TİRE

Ocak, 2024

ÖZET

FOTOĞRAFTA GÖRSEL ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ: BİR LİTERATÜR İNCELEMESİ

Engin TİRE Tire

Doktora Tezi

Disiplinlerarası İletişim Bilimleri Anabilim Dalı

İletişim Bilimleri Doktora Programı

Danışman: Prof. Dr. İclal Gül Batuş

Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2024

Bu çalışma fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerin kavramsal ve metodolojik açıdan inceleyerek, bilimsel araştırmada fotoğrafın bir araç olarak nasıl kullanılması gerektiğini anlamaya ve araştırma seti ile bu tekniklerin nasıl uygulandığını keşfetme amacı taşır. Çalışma keşifsel bir tez olarak, makalelerin nitel içerik analizi yöntemine dayanır. Bu bağlamda fotoğrafı temel alan teknikler literatür taraması ile ortaya çıkarılmış, daha sonra 2010-2023 yıl aralığında Scopus veri tabanında kullanım sıklıkları belirlenmiştir. Kullanım sıklığının en çok olduğu belirlenen fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, foto makale, foto-ses, fotoğrafla belgeleme, foto-günlük, oto-fotoğraf, foto etnografi ve foto-anket teknikleri çalışmanın evreni olarak kabul edilmiştir. Bu tekniklere ait 119 makale örneklem olarak kabul edilmiş ve nitel içerik analizleri yapılmıştır. Bu analizler sonucunda fotoğrafı temel alan tekniklerin kullanım sıklıklarının ve bu makalelerde kullanılan fotoğraf sayılarının arttığı tespit edilmiştir. Bu tekniklerin istenirse tek teknik olarak, istenirse geleneksel tekniklerle beraber kullanılabilmesi saptanmıştır. Fotoğrafı temel alan tekniklerle beraber en çok kullanılan tekniklerin görüşme ve gözlem teknikleri olduğu görülmüştür. Foto-anket tekniğinin diğer tekniklerden farklı olarak nicel bir teknik olduğu, buna karşın foto makale tekniğinin ise diğer tekniklerden farklı olarak araştırmacı odaklı bir teknik olduğu saptanmıştır. Foto makale tekniği dışında her teknikte örneklemde yer alan makalelerde en az bir denek kullanıldığı görülmüştür. Makalelerin büyük bir çoğunluğunda kullanılan fotoğrafların kaynağının denekler olduğu saptanmıştır. Bu iki bulgu güncel araştırmalarda katılımcı araştırmalara bir yönelim olduğunu ortaya çıkarmıştır. Araştırma sürelerinin çalışma alanına göre 1 gün ile 4 yıl arasında büyük bir aralıkta yer aldığı görülmüştür. Makalelerin bilim alanlarının 16 farklı bilim alanından olması bu tekniklerin sosyal bilimlerin çoğu alanında kullanılabilmesini göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Keşifsel Yöntem, Görsel Araştırma, Araştırma Teknikleri, Fotoğraf

ABSTRACT

VISUAL RESEARCH METHODS AND TECHNIQUES IN PHOTOGRAPHY: A LITERATURE REVIEW

Engin TİRE Tire

PhD Thesis

Department of Communication Sciences

Communication Sciences PhD Program

Thesis Advisor: Prof. Dr. İclal Gül Batuş

Maltepe University Graduate School, 2024

This study aims to understand how photography should be used as a tool in scientific research by examining the conceptual and methodological aspects of research techniques based on photography and to explore how these techniques are applied with the research set. As an exploratory thesis, the study is based on qualitative content analysis of articles. In this context, techniques based on photography were revealed through a literature review, and then their frequency of use was determined in the Scopus database in the 2010-2023 period. The techniques with the highest frequency of use, such as photo elicitation, photo essay, photo voice, photo documentation, photo-diary, auto-photography, photo ethnography and photo survey, were accepted as the universe of the study. A sample of 119 articles belonging to these techniques was accepted and qualitative content analysis was conducted. As a result of these analyses, it was determined that the frequency of use of techniques based on photography and the number of photographs used in these articles increased. It was determined that these techniques can be used as a single technique or in combination with traditional techniques. Interview and observation techniques were found to be the most frequently used techniques together with photography-based techniques. It was determined that the photo survey technique is a quantitative technique, whereas the photo essay technique is a researcher-oriented technique unlike the other techniques. Except for the photo essay technique, at least one subject was used in every technique in the articles in the sample. It was determined that the subjects were the source of the photographs used in the majority of the articles. These two findings revealed that there is a tendency towards participatory research in current research. It was observed that the duration of the research ranged from 1 day to 4 years depending on the field of study. The fact that the scientific fields of the articles were from 16 different scientific fields showed that these techniques can be used in most fields of social sciences.

Keywords: Exploratory Method, Visual Research, Research Techniques, Photography

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR.....	xiv
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Problem.....	1
1.2 Amaç.....	1
1.3 Önem	1
1.4 Varsayımlar	1
1.5 Sınırlılıklar.....	2
2. FOTOĞRAF VE SOSYAL BİLİMLERDE FOTOĞRAFLA GÖRSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ	3
2.1 Görsel İletişim ve Anlamlandırma	3
2.2 Fotoğraf	7
2.2.1 Fotoğrafın yapısı ve biçimi	11
2.2.2 Fotoğraf türleri	14
2.2.3 Fotoğrafta temsil ve anlam.....	19
2.3 Sosyal Bilimlerde Fotoğrafla Görsel Araştırma Yöntemleri	29

2.3.1 Sosyal bilimlerde görsel araştırma.....	29
2.3.1.1 Görselin kaynağı ve doğası	29
2.3.1.2 Araştırmanın odağı ve tasarımı	32
2.3.1.3 Görsel araştırmanın etik ve yasal yönleri.....	39
2.3.2 Fotoğrafın araştırmadaki rolü	41
2.3.3 Fotoğrafın sosyal bilimlerde kullanımı	45
2.3.4 Sosyal bilimlerde fotoğraf üzerine araştırma teknikleri.....	49
3. YÖNTEM.....	52
3.1 Araştırma Modeli.....	53
3.1.1 Araştırma soruları	53
3.2 Evren ve Örneklem.....	53
3.3 Verilerin Nitel İçerik Analizi.....	66
3.3.1 Makalelerin yılları, aldıkları atıf sayıları ve yayınlandığı dergiler	67
3.3.2 Araştırmada kullanılan teknikler.....	70
3.3.3 Denek sayıları	73
3.3.4 Fotoğrafların kaynağı ve fotoğraf sayıları	75
3.3.5 Araştırmaların süresi ve bilim alanı.....	77
4. BULGULAR	82
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	86
KAYNAKLAR	89
EKLER.....	96

EK-1.Fotoğrafi Temel Alan Araştırma Tekniklerinin Kullanımının Yıllara Göre Dağılımı	96
EK-2. İncelenen Makaleler ve Özellikleri.....	97
EK-3. İncelenen Makalelerin Yayınlandığı Dergilerin Dağılımı	111
ÖZGEÇMİŞ	112

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmanın Temel Unsurlarının Özeti	41
Tablo 2. Anahtar Kelimeler, Filtreler Ve Örneklem Tablosu	63
Tablo 3. Makalelerde Kullanılan Araştırma Teknikleri	70

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Magno ve Kirk Fotoğraf Analiz Şablonu	46
Şekil 2. Fotoğrafla Ortaya Çıkarma Görüşmesi Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı	55
Şekil 3. Foto Makale Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı.....	56
Şekil 4. Foto-Ses Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı.....	57
Şekil 5. Fotoğrafla Belgeleme Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı	58
Şekil 6. Foto-Günlük Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı	59
Şekil 7. Oto-Fotoğraf Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı	60
Şekil 8. Foto Etnografi Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı.....	61
Şekil 9. Foto-Anket Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı.....	62
Şekil 10. Makalelerde Tekniklerin Kullanılma Frekansı.....	67
Şekil 11. Makalelerin Aldığı Atıf Sayıları.....	68
Şekil 12. Makalelerin Yayınlandığı Dergiler	69
Şekil 13. Kullanılan Tekniklerin Kullanım Sıklığı.....	72
Şekil 14. Denek Sayıları	73
Şekil 15. Denek Sayılarının Tekniklere Göre Dağılımı	74
Şekil 16. Makalelerde Kullanılan Fotoğrafların Kaynağı	75
Şekil 17. Araştırmalarda Kullanılan Fotoğrafların Sayıları.....	76
Şekil 18. Araştırma Süreleri	77
Şekil 19. Araştırma Sürelerinin Tekniklere Dağılımı.....	78
Şekil 20. Makalelerin Bilim Alanları	79
Şekil 21. Bilim Alanlarına Göre Kullanılan Teknikler.....	80

KISALTMALAR

Dr.	: Doktor
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MOBESE	: Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
OSF	: Online Seslifoto
Prof.	: Profesör
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vb.	: ve benzeri
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

1. GİRİŞ

1.1 Problem

Bu tez çalışması fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerini ve bu tekniklerin çalışma prensibini literatürde yaptığı keşifsel analizle incelemektedir. Fotoğrafçılığın dijitalleşmesi sonrası yaygınlaşmasıyla birlikte araştırma süreçlerine fotoğrafın da dahil olduğu çalışmalar artmıştır. Nicel, nitel ve karma yöntemler gibi geleneksel araştırma yöntemlerinin ve bu yöntemlerin yürütülmesini sağlayan geleneksel tekniklerin de dönüşüme uğradığı 2000’li yıllardan itibaren fotoğraf hem bir araştırma nesnesi hem de bir teknik olarak geleneksel yöntem ve tekniklere yeni anlayışlar sunmuştur. Bu noktadaki temel yaklaşım bilimsel çalışmalarda sıklıkla kullanılan fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerinin sistematik bir biçimde incelenmesini sağlamaktır.

1.2 Amaç

Bu çalışmanın temel amacı fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerinin nasıl kullanıldığının, ne kadar yaygın olduğunu ve güncel çalışmalardaki tekniklerin nasıl tanımlandığını ortaya koymaktır. Bu bağlamda çalışma metodolojik ve tanımsal olarak görsel araştırma yöntemlerinin bir alt başlığı olan fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerinin nasıl çalıştığını ve bu teknikleri kullanan araştırma makalelerinin bu teknikleri hangi süreçlerle kullandığını anlamayı amaçlamaktadır.

1.3 Önem

Bu çalışmanın önemi son yıllarda literatürde çok sayıda metodolojik yaklaşımın yarattığı karmaşıklığı fotoğrafı temel alan teknikler çerçevesinde gidermeye çalışma çabasıdır. Bunun yanında İngilizce literatürde çok sayıda kaynak bulunmasına karşın, Türkçe literatürde metodolojik çalışmalara, özellikle fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerine yönelik kaynakların niceliksel olarak sınırlı olması bu çalışmayı önemli kılmaktadır.

1.4 Varsayımlar

Bu çalışmanın araştırma yöntemi keşifsel analiz yöntemidir. Çalışma herhangi bir varsayıma dayanmadığından bu araştırma yöntemi seçilmiştir. Bu çalışmada yukarıda da

bahsedildiği gibi temel amaç fotoğrafı temel alana araştırma tekniklerinin nasıl yürütüldüğünün keşfedilmesidir. Bununla beraber bu çalışma belirlenen araştırma soruları çerçevesinde yrtlmştır. Bu amaçla cevaplandırılmaya çalışılan sorular aşağıda sıralanmıştır:

1. Güncel araştırmalarda fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerinin kullanım frekansı nedir? Sosyal bilim alanı eğilimi nedir?
2. Fotoğrafı temel alan teknikler tek başına mı kullanılmıştır? Başka tekniklerle desteklenmiş midir?
3. Araştırmada kullanılan fotoğrafların kaynağı kimdir?
4. Araştırmalarda kaar denek kullanılmıştır?
5. Araştırmalarda kullanılan fotoğrafların sayısı ne kadardır?
6. Araştırma süreleri ne kadardır?

1.5 Sınırlılıklar

Bu alışma tüm yöntem ve teknikler içerisinden görsel araştırma yöntemi olarak fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerinin keşifsel analiz yürütülerek incelemesiyle sınırlandırılmıştır. Literatür incelemesi için çok sayıda veri tabanı içerisinden akademik araştırmaların en fazla indekslendiği Scopus veri tabanı araştırmanın örnekleminin oluşturulması amacıyla kullanılmıştır. Ayrıca dönem bu tekniklerin ilk olarak kullanıldığı 1918 ile bu çalışmanın tamamlandığı Kasım 2023 tarihiyle sınırlandırılmıştır. Son aşamada örneklem küme örnekleme tekniğiyle 2010- Kasım 2023 arasında yayınlanmış 119 çalışmayla sınırlılık sağlanmışır.

2. FOTOĞRAF VE SOSYAL BİLİMLERDE FOTOĞRAFLA GÖRSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

2.1 Görsel İletişim ve Anlamlandırma

Görsel kültürün tarihi oldukça kısadır ve görsellerin kitle üretimi, baskı tekniklerinin geliştirilmesiyle 19. yüzyılın sonlarında başlamıştır. Bu görsellerin özellikle batı toplumlarında eğitimde kullanılması yayılma hızını artırmış ve bir görsel kültür oluşmasını sağlamıştır. Özellikle 1950'lerle birlikte fotoğraf makinalarının maddi olarak daha ulaşılabilir olması insanları görsel kültürün ortak yaratıcıları haline getirdi. İnsanlar fotoğrafları albümlerde topladı, aileleriyle ve arkadaşlarıyla paylaştı. Fotoğraflar sadece görüntülerle etkileşimi kolaylaştırmakla kalmadı, aynı zamanda insanları birbirleriyle etkileşime geçmeye teşvik ederek ne gösterileceği ve kameranın önünde nasıl performans sergileneceği konusunda karar vermelerine yardımcı oldu. 1960'larla beraber daha zengin bir orta sınıfın ortaya çıkmasıyla daha çok insanın evinde ünlü sanat eserleri kopyaları ya da daha dekoratif resim ve fotoğrafları asmaya başladı. Duvarlarında sanat eserleri bulundurmak orta sınıfın da hayatlarının bir parçası oldu. Özellikle gençlerin odalarından film, pop yıldızları, sporcu posterleri asmaları bir hayran kültürü oluşmasını sağladı ve bu gençlerin nasıl giyindiğini, davrandığını belirlemeye başladı. Bütün bu gelişmeler görsel iletişim kavramını toplumun önemli bir parçası haline getirdi (Eriksson ve Göthlund, 2023).

Görsel iletişim, görsel unsurların kullanılarak bilgi aktarımı ve anlamlandırılması sürecidir. Bu süreç, insanların görsel unsurları kullanarak duygu, düşünce ve bilgilerini aktarmalarını ve anlamalarını içerir. Görsel iletişim, karmaşık bilgilerin basitleştirilmesine ve anlaşılmasına yardımcı olur, aynı zamanda duygusal etkileşim ve bağlantı kurma yeteneğini artırır. Bu nedenle, görsel iletişim, bilgi aktarımı, duygusal etkileşim ve anlam oluşturma süreçlerinde önemli bir rol oynar. Görsel iletişim, semiyotik, psikoloji, sosyoloji ve diğer disiplinlerin birleşiminden oluşan bir alandır. Bu disiplinler, görsel unsurların anlamını ve etkisini anlamak için kullanılır. Görsel iletişim, insanların görsel unsurları kullanarak dünyayı anlamalarına ve yorumlamalarına yardımcı olur (Jamieson, 2007, s. 45).

Görsel iletişimin temelinde yer alan görsel semboller, sözel semboller gibi bir anlam taşır ve belirli bir kültürde belirli bir anlamı temsil eder. Ancak, görsel semboller sözel sembollerden farklı olarak, daha soyut ve çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Görsel sembollerin anlamı, algılayıcının deneyimleri, kültürü ve kişisel yargılarına bağlı olarak değişebilir. Görsel iletişim, belirli bir anlamı ifade etmek için belirli kurallara ve sembolere dayanan bir iletişim sistemidir. Bu sistem, görsel imgelerin düzenlenmesi, kullanımı ve yorumlanmasıyla ilgili kuralları içerir. Aynı zamanda görsel iletişimde dil, sembolik imgelerin yanı sıra, yazı, harf ve sayılar gibi sözel öğeleri de içerir. (Jamieson, 2007, s. 113).

Görsel ve sözel iletişim türleri benzersiz bilgi kaynakları sağlamakta ve birbirleriyle etkileşime girmektedir. Sözel ve sözel olmayan iletişim türleri benzersiz bilgi kaynakları sağlasalar da birbirleriyle iç içe geçerler veya birbirlerini beslerler. Görsel temsiller belirli kelimelerin farkındalığını artırabildiği gibi kelimeler de görsel temsillerin farkındalığını artırır.

Görsel iletişim ve görsel kültür, nispeten yeni araştırma alanlarını temsil etmektedir. İlk dönem araştırmaları sanat ve tasarım teorisi, tipografi, renk ve baskı süreci gibi teknik yönler üzerine odaklansa da eleştirel teorisinin gelişimi ile birlikte görsel iletişim alanında da kullanımı artmıştır. Genellikle tasarımın anlamsal ve etkileşim düzeylerini inceleyen eleştirel teori çalışmalarında göstergebilim dikkat çekmektedir.

Roland Barthes (1964, s.10-12) “Göstergebilimin Unsurları (*Elements of Semiology*)” kitabında, görüntüler ve nesnelerin anlamlarını dil bağımsız olarak var olacak bir sistem şeklinde tasarlamamanın imkânsızlığından bahsetmiştir. Ona göre dilin desteği olmaksızın anlam taşıyabilen görsellerin ve nesnelerin sistematik bir şekilde tasarlanması giderek zorlaşmaktadır. Bir nesnenin veya görüntünün neyi simgelediğini anlamak, kaçınılmaz olarak dil içindeki yorumlamaya geri dönmektedir. Bu bağlamda, her anlamın dil aracılığıyla iletilmesi ve anlamlar dünyasının dil dünyasıyla özdeşleşmesi kaçınılmazdır.

Barthes’a göre dil-metin ilişkisinde dil her zaman baskın olsa da ancak günümüz modern medya ve dijital iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte bağlamdan uzaklaşma eğilimi ortaya çıkmıştır. Metnin ve görselin birbirinden bağımsız olarak kullanıldığı,

metnin görsel bileşeninin sözlü metne bağımlı olmadığı ve tersinin de geçerli olduğu durumlar artık daha çok karşımıza çıkmaktadır.

Dilbilim alanının ötesine geçerek nöroloji alanına adım attığımızda, dil ile görsel arasındaki ayrımın arasındaki sınırın yok olmaya başladığı görülmektedir. Dil ve görsel bilgi, beyindeki farklı sinirsel sistemler tarafından işlense de anlam oluşturmak için birleşirler. Örneğin bir nesnenin adını duyduğumuzda, beyindeki dil işleme bölgeleri, semantik ağlar aracılığıyla nesnenin özelliklerini hatırlar. Bu özellikler, beyindeki görme korteksinde işlenen görsel bilgiyle eşleştirilir ve nesnenin tam anlamı oluşur. Bu işleyiş irdelendiğinde, dil ile görsel bilgi arasında hiyerarşik bir ilişki görülmez (Damasio ve Damasio, 1992).

Görsel dil aslında bir sembol sisteminden ziyade bir sembol sistemleri topluluğudur ve bu sistemlerin ilişkileri üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda, görsel iletişim belirli bir mecranın kapsamı ve sınırlamaları ile birlikte, o mecranın potansiyelini kullanma yeteneği tarafından yönlendirilen evrimsel bir süreçtir. Görsel dilden bahsederken, medyanın kapsamını ve sınırlamalarını ve kullanım şekillerini göz önünde bulundurmalıyız. Bu bağlamda her işaret sisteminin sözlü dille benzer bir dil temeline dayanması ve her dilin sabit açıklaması olması gerekmediği kabul edilebilir.

Jamieson'a (2017, s.115-120) göre, görsel iletişimde algılama önceliklidir ve görsel temsilleri farklı seviyelerde incelenebilen bir temsil biçimi olarak kendini sunmaktadır. Görsel temsilin farklı seviyelerini incelediğimizde karşımıza ilk olarak materyal formu çıkar. Bu form görsel temsilin hemen önünde algılanan ilişkiler yoluyla izleyicilere bilgi sağlar. İkinci olarak sembolik formunu inceleriz. Bu formda görsel temsillerin sembolik öğelerini ve bu sembollerin anlaşılması için belirli kültürel bilgi gerektiğini fark ederiz. Son olarak saf form biçiminde var olan görsel temsiller, estetik takdir için bir araç olarak da kendini sunar.

Kress ve van Leeuwen (1996) ise M.A.K. Halliday'in "Sistemik-Fonksiyonel Dilbilgisindeki Metafonksiyon (*Metafunction in Systemic-Functional Grammar*)" isimli çalışmasından yola çıkarak görsel gramer (*visual grammar*) terimini ortaya atmışlar ve görsel iletişimin yapısını dilbilimsel formlar gibi incelemenin gerekli olduğunu savunmuşlardır. Onlara göre dil ve görsel iletişim kültürleri oluşturan temel anlam

sistemleridir ve her ikisi de kendi özgün formlarını kullanarak, farklı ve bağımsız bir şekilde var olurlar. Yazı ile gerçekleştirilen her şey görsel araçlarla gerçekleştirilemeyeceği gibi görsel araçlar kullanılarak yazı ile gerçekleştirilen her şeyin gerçekleştirilemeyeceğini savunurlar. Bir mecrayı incelerken buradaki bütün elemanların -görsel, yazılı, işitsel gibi – bütün olarak incelenmesi gerektiğini çünkü bütün elemanların bir araya gelerek hepsinin tek tek anlamından farklı bir yeni anlama sahip çok katmanlı metin (*multimodal text*) oluşturduğunu öne sürerler. Görsel gramerin elemanları görsel öğeler, görsel yapılar, görsel işlevler ve görsel anlamdır. Görsel öğeler adından da anlaşılabilirliği gibi renkler, çizgiler, şekiller, dokular gibi görsel unsurları içerir. Görsel yapılar bu görsel öğelerin bir araya gelmesiyle oluşan kompozisyonlar, perspektifler, çerçeveler gibi görsel özellikleri içerir. Görsel işlevler ise görsel yapıların anlamı iletmek, dikkat çekmek, duygusal tepkiler uyandırmak gibi işlevlerini içerir. Görsel anlam ise diğer bütün elemanların bir araya gelmesiyle oluşan anlamı ifade eder ve görselin nasıl yorumlanacağına dair çerçeve sağlar.

Bu bütüncül bakış açısı McLuhan'ın “medya mesajdır” sözüne bir gönderme olarak görünse de Kress ve van Leeuwen, el ile yani fırça, keski gibi araçlarla olan üretiminin göz ve kulakla yani fotoğraf, video gibi kaydedici teknolojilerle üretime geçilmesinde toplumun bu yeni temsil sistemlerini çok kısa sürede doğal kabul ettiklerini savunurlar. Buna karşın sentezleme olarak adlandırdıkları dijital görsel üretim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte de temsil ve anlam arasındaki doğallaşmış ilişkinin ontolojik olarak krize girdiğini öne sürerler (2006, s.234-240).

Görseller küresel iletişimi kolaylaştırarak birlik duygusu oluşturulabildiği gibi aynı zamanda dışlanma ve yabancılaşma duygusu oluşturabilirler. Bu yabancılaşma kendi kendine oluşan bir durum olabileceği gibi, politik, kültürel veya ideolojik olabilir. Birlik duygusu oluşturan gruplar genellikle alt kültürler veya karşı kültürler olarak tanımlanırlar ve belirli tarzlar veya görsel semboller aracılığıyla kendilerini ifade ederler. Bu tarzlar ve semboller, bunlara aşina olanlar arasında görsel iletişimin bir formu olarak hizmet eder. Bu durum bir yandan mesafe yaratma diğer yandan da topluluk duygusu oluşturma işlevini yerine getirir. Bu tür görsel iletişim aynı zamanda seçkin sosyal çevrelerde de gözlemlenebilir. Örneğin sadece pahalı saatlerden anlayan biri başka birinin bileğindeki

Rolex'in gerçek mi yoksa sahte mi olduğunu fark edebilir (Eriksson ve Göthlund, 2023, s. 10-15).

Görsel kültürde, birçok grup tarihsel olarak görünmez veya yabancı olarak temsil edilmiştir. Bu durum büyük ölçüde batının diğer herkesi öteki olarak konumlandırmasından dolayıdır. Bu bağlamda belirli normların, değerlerin ve ideallerin oluşturmasının bir yolu olarak ötekiyi üretme- yeniden üretmede görsel kültür bir araç olarak kullanılmıştır.

2.2 Fotoğraf

Fotoğrafın 19. yüzyılda icat edildiği düşünülse de aslında uzun bir geçmişi vardır. Fotoğraf makinası benzeri cihazlar yüzyıllar boyunca ressamlar ve tasarımcılar tarafından kullanılıyordu. Modern fotoğraf makinasının atası olan kabul edilen *camera obscura*, 3 boyutlu bir dünyayı 2 boyutlu bir resim düzlemine dönüştürmek için kullanılan birçok ilgili optik cihazdan sadece biriydi. Örneğin, sanat tarihçisi Kenneth Clark (1949, s. 37), 15. yüzyılda Piero Della Francesca'nın 3 boyutlu sahnelerin perspektif görüntülerini oluşturmak için *camera obscura*'yı kullandığına dikkat çekmektedir. *Camera obscura* terimi aslında Latince 'karanlık oda' demektir. Çalışma ilkesinin Aristoteles tarafından MÖ 32'de gözlemlendiği öne sürülmüştür. Hatta Platon'un mağara alegorisi düşünüldüğünde, fotoğraf makinesinin iç duvarına yansıyan görüntülere (veya gölgelere) çarpıcı bir benzerlik taşıdığı fark edilmektedir

Susan Sontag'ın "Fotoğraf Üzerine (*On Photography*)" kitabının Platon'un Mağarasında bölümüyle başlaması tesadüf değildir. Sontag'a göre 'Fotoğraflayan gözün bu doymak bilmezliği, mağaraya -dünyamıza- hapsolmuşluğumuzun koşullarını değiştirmektedir' (2005, s.1). 11. yüzyılın başlarında, Arap bilgin İbn-i Heysem (genellikle batı ülkelerinde Alhazen olarak bilinir) astronomik çalışmalarda *camera obscura* kullandı ve ışınlarının birleşmesine dayanan bir görme teorisi önerdi. Schwarz'a (1985, s.120) göre, 1611'de *camera lucida* olarak bilinen optik cihazı ilk icat eden Kepler'di. Kepler sadece gözün *camera obscura* ile aynı prensiplerle çalıştığını öne süren ilk kişi değil, aynı zamanda *camera lucida* icadı 200 yıl sonra Talbot'u derinden etkileyecek bir çizim cihazı sağlayacaktı. Ancak, daha sonra Leonardo da Vinci gibi diğer sanatçılar tarafından, mekanın resimsel temsilinin birtakım zorluklara sahip olduğu fark edildi. Temel sorun

gerçekliğin doğru bir izleniminin ancak görüntünün perspektifin merkezinde ve sadece bir gözle izlenmesi ile elde edilebilmesiydi. Aksi takdirde, resimde çeşitli belirsizlikler ve çarpıklıklar olabiliyordu. Örneğin, Leonardo geniş bir görüş alanı resimlerken resmin kenarında meydana gelen perspektif bozulmasını gözlemlemiştir ve bu fenomen günümüz fotoğrafçısı için, geniş açılı bir lens kullanırken sorun yaratmaya devam etmektedir.

Fotoğraf için önemli olan nokta, görsel ve optik görüş mekanizmalarının mevcut anlayışının da temeli olan resimsel temsil teorisinin gelişmesine katkı sağlamasıdır. Günümüz bilgisayar teknolojisi çağında bile mevcut görsel süreçleri kopyalamayı amaçlayan temsil sistemleri geliştirme geleneğini bu anlayıştan miras aldık. Örneğin, algısal süreçlerimiz hakkındaki mevcut anlayışımızı kullanmayı, taklit etmeyi amaçlayan, ‘simülasyon’ veya ‘mimesis’ kavramları sanal gerçeklik teknolojisinin geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Bu karşılaştırma geleneğinin bir başka sonucu da algısal sistemlerimiz ile mevcut teknolojiler arasında bir dizi analojinin ortaya çıkmasına neden olmasıdır. Ayrıca bu gelenek, görsel temsillerin kendilerini insanın algısal aygıtını taklit edecek şekilde izleyiciye sunması gerektiğini düşündürmektedir. Temsil sistemlerinin mevcut düşüncüyü yansıtmaları ve tarihsel dönemlerinin tipik ürünleri haline gelmesinin bir yolu da budur (Penny, 1994, s. 199-213). Kepler’in benzetmesinin felsefi önemi Descartes tarafından kabul edildi ve büyük ölçüde onun aracılığıyla bilim ve sanat üzerinde kalıcı bir etkiye sahip oldu. Descartes, ‘*La dioptrique*’ (1637) isimli eserinde, benzetmenin geçerliliğini gösteren ve görüntünün gözün retinasında nasıl oluştuğunu açıklayan deneyi anlattı. Deney (başlangıçta Scheiner tarafından yapıldı), memeli gözünün kamera benzeri prensiplerini gösterdiğini iddia etti. Parçalanmış bir öküz gözü bir pencerenin güneşliğine, dışarı bakacak şekilde yerleştirildi. Göz zarlarından bazıları kırılmadan yarı saydam olacak kadar incelenilerek gözün arkasından yavaş yavaş çıkarıldı. Bunlar, bir fotoğraf makinasının buzlu cam ekranına benzer şekilde çok ince bir kâğıt parçası ile değiştirildi. Oda karanlıklaştıkça, dış dünyanın ters bir görüntüsü gözün arkasında görünür hale geldi. Bu deney fotoğraf makinasıyla gözün aynı prensiplerle çalıştığını ve gözün beyin tarafından algılanabilen yansıtılmış bir görüntü ürettiğini kesin olarak kanıtladı. 17. yüzyılın felsefi ve bilimsel düşüncesinde lider rol oynayan Descartes, sanat üzerine çok az şey yazmasına rağmen, prensipleri ve yöntemleri ile de kültürel düşünceye damgasını vurdu. Ayrıca bu dönemde fotoğrafın ortaya çıkmasına yol açan bir

dizi bilimsel ilerleme, baskı mecrasında ortaya çıkan yeni teknolojiler, estetik teorilerin formüle edilmesi ile dikkat çekmektedir.

Fotoğraf, ilk icat olduğu günden bugüne insan yaşamının ve faaliyetinin tüm yönlerini kaydetmek için kullanılmıştır. Fotoğraf, nispeten kısa tarihi boyunca, zaman ve mekanın kayıt kabiliyetini arttırdı. Böylece insan vizyonunun geçici anı görüntüleyebilmesini veya hem çok küçük hem de çok büyük şeylerin görselleştirebilmesini sağladı. Fotoğraf, dünyanın uzak bölgelerinin, güneş sisteminin görüntülerini göstermekle kalmadı, modern yaşamın sosyal karmaşıklıklarını ve krizlerini de görselleştirmemizi sağladı. Fotoğraf insan durumunu ifade etmenin en önemli ve etkili araçlarından biri haline geldi. Bununla birlikte, olayların görsel olarak kaydedilmesi çok daha uzun bir geçmişe sahiptir. Görsel kaydın en eski örnekleri, yaklaşık 35.000 yıl önceye (tarımın gelişmesinden yaklaşık 25.000 yıl önce) Üst Paleolitik döneme kadar uzanmaktadır. Erken mağara resimlerinin kesin amaçlarından emin olmasak da görsel imgeler gibi insan kültürüyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı görünmektedir (Ucko ve Rosenfeld, 1967). Görsel temsil tarihi boyunca, görsel imgenin sözde doğruluğuna, toplumdaki statüsüne ilişkin sorular hep gündemde olmuştur. Dünyayı nasıl gördüğümüze ve onun görsel temsillerine ilişkin fikirler ve tartışmalar, Platon'dan günümüzdeki yeni medya iletişiminin teknik devrimine kadar merkezi politik, felsefi ve psikolojik birçok tartışmanın konusu olmuştur. İmgelem ve temsil, batı kültür tarihi boyunca birbirini ters yönde etkileyen birbirine bağımlı yörüngeler izlemiştir. Görmek inanmaktır popüler fikri, görsel imgeye her zaman özel bir statü sağlamıştır. Dolayısıyla fotoğraf icat edildiğinde toplumlarda sosyal ve kültürel etkileri çok büyük olmuştur. Fotoğraf, sadece görüntüleri kayıt altına alma vaadini yerine getirmekle kalmadı, aynı zamanda bu temsili kalıcı hale getirdi. 19. yüzyılın ortalarında, fotoğrafın icadı, otomatik olarak gerçeğe uygun bir görsel kayıt sağlama vaadini ortaya koydu. İnsan gözüyle aynı şekilde çalışan fotoğraf makinası, görsel temsilin doruk noktası olarak görüldü ve oluşturduğu fotoğraflar değiştirilemez olarak kabul edildi.

Görüntünün kimyasal olarak sabitlenmesi, doğal bir fenomen olarak kabul edildi. Aynı zamanda sanatçıların yüzyıllar boyunca görsel ve kavramsal becerileri kazanarak elde ettiği görüntüleri oluşturmaları kolaylaştı. Hatta daha önce var olan her türlü görüntü oluşturma biçimi, fotoğrafın icadıyla birlikte daha az gerçekçi gözükmeye başladı. Batı sanatı fotoğrafın icadı ile, kendisinin var olanı 'doğru' görüntüleme yolunu bulduğunu ve

bütün sanatlardaki tasvir modelinin fotoğraftaki gibi olması gerektiğini iddia etti. Fotoğraf makinasının görsel algıyı birebir aynı olarak çoğaltma yeteneği olduğu varsayımı nedeniyle, tüm insanların ‘doğal olarak’ fotoğrafları ve fotoğrafların içindekileri anlayabileceği varsayıldı. Bu, fotoğrafçılığın evrensel bir dil olup olmadığı sorusunu ortaya çıkardı. Örneğin, 1933’te bu görüş fotoğrafçı August Sander tarafından bir dizi radyo yayınında ifade edildi, “*En izole edilmiş ilkel kabilelerde yaşayan bir insan bile güneşin ayın veya takımyıldızların fotoğrafına bakınca bu fotoğrafların içeriğinin ne olduğunu anlayabiliyordu*” (Sander, 1978, s.674). Bununla birlikte, 20. yüzyılın ikinci bölümüyle birlikte ortaya çıkan küresel iletişimdeki hızlı artış karşısında, fotoğrafın kültürel farklılıklar nedeniyle anlamının nasıl değiştiği, fotoğrafın diğer iletişim biçimleri gibi kültürel sözleşmelere mi bağlı olduğu sorgulanmaya başlandı. Yine de tüm bu belirsizliklere rağmen, “*Fotoğraf neredeyse hemen hemen her yerde bulunan ve insan varlığının her alanını bildiren bir mecra olarak toplumlar tarafından kabul gördü*” (Ritchen, 1990, s. 1).

Fotoğrafın ilk ortaya çıktığı dönemde fotoğrafçılığın tam potansiyelini anlamada zorluk çekiliyordu. Bu nedenle fotoğraf makinası teknolojisi üzerinde çalışan ilk mucitlerin çoğu, sadece teknolojiyi geliştiren ilk insan olmanın yanında aynı zamanda bu teknolojinin değerinin ve uygulamalarının anlaşılmasına yardımcı olmak için de çaba verdiler. Bu anlayış 1839’da yayınlanan ilk fotoğraf el kitabının, ‘*The History and Description of the Process of the Daguerreotype and Diorama*’ (Daguerreotype ve Diorama İşleminin Tarihi ve Tanımı) içeriğindeki fotoğrafın önemini anlatan bölümle kendini belli etmektedir (Robinson, 2017, s. 25).

Fotoğraf tarihi, fotoğrafın ilk döneminden sonra birçok farklı nedenden dolayı kaleme alınmıştır. Her tarihçi, kendi ilgisi, ulusal önyargıları gibi nedenlerle, bazı detayları ön plana yerleştirirken diğer detayları görmezden gelmiştir. Günümüzde bile genelde fotoğrafçılığın yüzüncü yıldönümü olan 1939’da ortaya çıkan çok daha basitleştirilmiş, az çok sabit ve o zamandan beri tekrarlanan bir kronolojik tanım ve tarihçe kabul görmektedir. Bu tanımla fotoğraf tarihsel anlayışın özü şekildedir: Fotoğraf, 19. yüzyılın ilk çeyreğinde Batı Avrupa’da ışığın özelliklerinin ve etkilerinin araştırılması, optik ve kimyanın ilerlemesi ile ortaya çıkan kopyası oluşturabilen görsel kayıtlardır (Robinson, 2017, s. 25).

Fotoğraf makinalarının işlevleri ilk başlarda çok sınırlıydı. Zamanla daha iyi lensler, kamera tasarımı ve kimyasal inovasyon yoluyla hızla geliştirildi. 1880’lerde ortaya çıkan jelatin emülsiyon teknolojisi, 21. yüzyıla kadar devam edecek olan yeni bir fotoğrafçılık çağı getirdi. Daha fazla insan daha fazla fotoğraf çekebildi. Fotoğrafçılık uygulamaları toplumlarda istikrarlı bir şekilde çoğaldı ve giderek daha fazla fayda sağladı.

Fotoğraf tarihsel bir bakış açısıyla incelendiğinde, fotoğrafın dönüm noktası 19. yüzyılın sonlarıdır. Bunun nedeni fotoğraf teknolojilerinin gelişmesi beraberinde ucuzlaması ve daha geniş geniş kitlelere erişimindeki büyük bir artıştır. Özellikle kuru plaka negatif teknolojisi ve kullanımı daha kolay fotoğraf makineleri ve daha fazla insanın fotoğrafçılığa ilgi duymasını sağladı. Fotoğraf artık sadece zengin seçkinler için ayrılmış bir hobi olmaktan çıktı. (Edwards, 2012). Hatta 1902 yılında Amatör Fotoğrafçı (*Amateur Photographer*), Fotografik Cevaplar (*Photographic Answers*) ve ‘Üç aylık Fotografik’ (*Photographic Quarterly*) gibi çeşitli dergiler amatör fotoğrafçılar için ortaya çıkmışlardı (Edwards, 2012, s. 5).

2.2.1 Fotoğrafın yapısı ve biçimi

18. ve 19. yüzyıllarda, Sanayi Devrimi’nden çıkan yeni orta sınıfın üyeleri de dünyayı dolaştılar ve gördüklerini kaydetmek istediler. Ayrıca neye benzediklerini portrelerle kaydedip akranları ile karşılaştırmak istediler. Bunun nedeni Cray’ye (1992, s.11) göre, “*Mutluluk ve eşitliğin gerçekten elde edildiğini göstermek için gözlemlenebilir kanıt gerekmesiydi*”. Jean Auguste Dominique Ingres gibi yetenekli sanatçılar *camera lucida* gibi optik aparatlar kullanarak orta sınıfın doğru orantılı portrelerini yapmalarını sağladı.

Amatör bilim adamı ve botanikçi olan William Henry Fox Talbot, 19. yüzyılın başlarında seyahatlerinde gördüğü manzaraları ve bitki hayatını kaydetmek için optik cihazlar kullanıyordu. Ne yazık ki Talbot’un ressam olarak sabrı ve teknik kabiliyeti sınırlıydı. Bu hüsranın bir sonucu olarak Talbot, *camera obscura* içine yansıtılan görüntüyü kalıcı olarak sabitlemek için yüzeyleri gümüş nitrat gibi ışığa duyarlı kimyasal bileşiklerle kaplayarak denemeye karar verdi. Talbot’un amacı, yetenekli bir ele ihtiyaç duymadan hızlı ve doğru resimler elde etmenin bir yolunu bulmaktı. Talbot çabalarında yalnız olmaktan uzaktı. Fotoğraf tarihçisi Geoffrey Batchen’in detaylandığı gibi, *camera obscura*’nın geçici görüntüsünü kendiliğinden sabitleme arzusu, 1790 ve 1839 arasında

Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde en az 18 diğer 'fotoğrafçı' tarafından paylaşıldı (Batchen, 1997, s. 24-53). Batchen'in ilk-fotoğrafçılar listesindeki en ünlü isim, bir görüntüyü 1820'lerin ortalarında metal bir plakaya başarıyla sabitleyen Fransız bilim adamı Nicéphore Niépce'dir. Diğer ilk-fotoğrafçıların bazıları da görüntüyü 1830'lara kadar düzeltmeyi başarmış olsalar da, 1839'da Talbot ve Louis Jacques Mandé Daguerre (Niépce'nin çalışmalarını sürdüren ve Niépce'nin 1833'te ölümünden sonra tanıtan) kendi yöntemlerini duyurdular. Kusursuz görüntülerin Niépce ve Daguerre yöntemleri tarafından kolaylıkla gerçekleştirilebileceğinin düşünülmesi, ressam Paul Delaroche'nin 'Bugünden itibaren, resim ölüdür' diye yorum yapmasına neden oldu (Batchen, 1997, s. 265). Uzun bir süre fotoğrafın resmin yerini alacak baskın bir temsil biçimi olup olmayacağı tartışıldı. Başlangıçta bir dizi farklı isimle anılan yeni süreçler, 1839'da Sir John Hershel tarafından 'fotoğraf' olarak adlandırıldı (Batchen, 1997, s. 100-101). Batchen, 1790 ve 1839 yılları arasında görüntüyü sabitleme üzerinde yapılan çalışmaların neden bu kadar yaygın olduğunu incelemiş ve bu çabanın nedenlerinin yeni orta sınıfların kendilerini başarılı bireyler olarak temsil etmeleri ya da bilim adamları için dünyayı kaydetme ihtiyacından daha başka bir nedeni olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, fotoğraf kavramı dünyanın düşünme biçimindeki aşamalı değişim döneminin doğal bir sonucudur. Bu dönemde doğa kavramı, insan eylemini kontrol altında tutan bir güçten – kısmen de olsa- insan kültürünün kontrolü altına giren bir güce dönüşmüştür. Bu dönemde ortaya çıkan fotoğraf düşüncesinin de altında yatan bu dönüşümdür (Batchen, 1997, s. 50-102). Talbot'un 1844 tarihli fotoğraf kitabına Doğanın Kalem (The Pencil of Nature) ismini vermesinin nedeni de budur. Bu isim, Doğa'nın, insan kültürünün dışında, kültürel üretimin bir parçası olarak kullanılabilecek bir şey olduğu fikrini ifade eder. Yaklaşık 150 yıl sonra, Anahtar Kelimeler (1988) kitabında Raymond Williams, yüzlerce yıl boyunca sahip oldukları çeşitli sözlüklerde yer alan tanımları inceleyerek, 'doğa' ve 'kültürün' İngiliz dilinde en karmaşık kelimelerden ikisi olduğunu gösterdi (Williams, 1988, s. 87-93, s. 219-224). Karmaşık geçmişlerine rağmen, bu tanımlar 2 karşıt fikirde geniş olarak özetlenebilir: 'doğa' değişmeyen ve zamansız bir şey olarak ve "kültür" insan toplumundan türeyen ve değişime tabi bir şey olarak.

1936 tarihli "Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilbildiği Çağda Sanat Yapıtı" adlı makalesinde Alman yazar Walter Benjamin, 1920'lerin ve 1930'ların küresel ölçekte mekanik yollarla gerçekleşen kitlesel reproduksiyonun etkisini değerlendirdi. Bu sadece

tek bir negatiften basılan birden fazla fotoğrafla ilgili değil, aynı zamanda gazetelerde, dergilerde ve kitaplarda çoğaltılmış fotoğraflarla ilgiliydi (Benjamin, 1999). Benjamin, mekanik çoğaltmanın artık normalde bir yerde olan şeylerin aynı anda birçok yerde var olabileceğini öne sürdü. Bunun yanı sıra, Benjamin tek bir sanat eserinin sahip olduğu ‘aura’nın fotografik reproduksiyonunda mevcut olmadığını iddia etti. Bu orijinalin ekonomik değerinin reproduksiyonunda olmadığı anlamına geliyordu.

Psikanalize göre fotoğraf çekme arzusunun temeli 19. yüzyılın çok öncesindedir. Çünkü insan öznesinin kendisini koruma ihtiyacı ve kimlik kaybı korkusu çok eskiye dayanır. Bu modele göre arzu, ihtiyaç ve talep arasındaki boşlukta üretilir. Batchen’e (2002) göre, bu tür bir açıklama, bireysel öznenin transhistorik yapısına yapılan vurgu ile burada açıklanmaya çalışılan genelleştirilmiş fotografik arzunun zamanlamasını veya morfolojisinin özgüllüğünü açıklayamıyor gibi görünmektedir (s19). Fotoğrafın bir eksiklik için ikame süreci olarak çalıştığını kabul etsek bile, özneliğimizdeki boşluğu doldurmak için başka bir ikamenin neden daha önce bulunmadığını veya yüzyıllardır var olan resmin değil de fotoğrafın neden çözüm olarak sunulduğunu anlamak zordur. Bu şüphesiz Foucault’un 1800’lerde gerçekleştiğini gördüğü derin dönüşümlerden, bireysel veya hatta kolektif bir arzu olarak değil, “pozitif bilgi bilinçsizliği” olarak bahsetmesinin sebebidir. Foucault daha sonraki kitaplarında, tarihin belirli bir anında neyin düşünülebileceği ve neyin düşünülemeyeceğinin herhangi bir şekilde düzenlenmesinin, bilgi kadar güç meselesi olduğunu açıkça ortaya koyar. “Pozitif bilinçdışı” (*positive unconscious*) kavramının yerine Nietzsche “güç istenci” (*will to power*) kavramını ortaya atar ve bu terimlerle daha sonra, bu süreçte çeşitli heterojen kavramsal ve sosyal dispozitiflerin ortaya çıkışını araştırır. (Batchen, 1997, s. 189)

Diğer görsel sanatlar gibi, fotoğraf da zaman içinde değişime ve yeniliğe tabi dinamik bir pratiktir. Herhangi bir fotoğraf alanının hızlı bir şekilde gözden geçirilmesi, reklam, moda, gazetecilik ve hatta aile albümündeki fotografik görüntünün son 30 yılda nasıl dramatik biçimsel ve bağlamsal değişiklikler geçirdiğini ortaya çıkaracaktır. Bu değişikliklerin bazıları teknik yeniliklerden kaynaklansa da, yaklaşımdaki yeniliklerin çoğu değişen bir toplumda faaliyet gösteren fotoğraf dinamikleri tarafından belirlenir. Her 2 faktör de kültürel değişime katkıda bulunmak için etkileşime girer. Temsil sistemleri ile içinde bulundukları kültür arasındaki ilişki nadiren pasif bir yansıma

mesalesidir. Bu bağlamda fotoğrafçılık, 19. yüzyıldan 20. yüzyıla geçerken toplumlara yeni vizyonlar sağlamıştır. Bilim, teknoloji ve genel olarak kültür, değişimi teşvik etmek ve kolaylaştırmak için temsili sistemler talep eder. Örneğin, Rönesans sırasında gerçekleşen teknik ve sosyal değişimin daha geniş bağlamında görsel sanatların rolü üzerine yazan Samuel Edgerton: *“Geleceğin bilim adamları ve tarihçileri görsel sanatları sadece büyük fikirlerin pasif yansıtıcıları olarak değil, bu fikirlerin aktif destekleyicileri olarak inceleyecekler”* demiştir (Edgerton, 1980, s. 211).

Fotoğraf görsel sanat olarak incelenirken tarihsel gelişiminde estetik kavramını da incelmek yerinde olur. Estetik kelimesi Yunanca “algılamak” fiilinden türetilmiş olduğu halde 18. yüzyıldan itibaren estetiğin asıl amacı güzellik veya beğeni ile ilgili fikirlerin incelenmesini içerecek şekilde gelişti. Baumgarten, 1735 yılında sanatta Kartezyen prensipleri, matematiksel düşünme yöntemleri ile doğru bilgi ve gerçeğe ulaşılabilceği düşüncesine dayanan prensipler, uygulamaya başladı ve aynı zamanda estetik terimini ortaya koydu (Beardsley, 1966, s. 156). 20. yüzyılın başından beri, bu çalışma alanı sanatın ilkeleri (veya kuralları) ve sanatsal uygulamanın daha geniş alakası ile karakterize edilmiştir.

2.2.2 Fotoğraf türleri

Buluşundan bu yana, -neredeysse tamamen kişisel olarak tecrübe edilmesinden kamuoyu sergilemesine kadar- fotoğrafın izlenmesinde kademeli bir genişleme olmuştur. Örneğin, *“daguerreotype”* formatındaki ilk fotografik görüntüleri boyutları nedeniyle topluma sunmak zordu. Doğrudan bakılmak zorundaydılar, bu yüzden ‘klasörler’ içindeki küçük görüntülerin görüntülenmesi kişisel ve kısıtlıydı. Aradan geçen yıllar boyunca, fotografik çoğaltma teknikleri imajı giderek daha kamusal ve açık hale getirmiş ve imajın reklam panosu gibi mecralarda sergilenmesi için ölçeğini büyötmüştür.

Fotoğraf 150 yıl önce ilk kez tanıtıldığında, mükemmel bir belgesel mecrası olarak görülüyordu çünkü ortamın mekanik doğası, konunun saf, kesin kopyalarını sağlıyordu. Fotoğraf makinasının teknolojik ilerlemesi ve daha sonra foto muhabirliğinin bir meslek olarak ortaya çıkması, daha net ve daha gerçekçi fotoğraflara yol açtı. İlk dönem fotoğraf makinaları çok ağırdı ve uzun pozlama sürelerine ihtiyaç duyuyordu. Bu yüzden önce fotoğraf makinasının kurulması, konunun hareketsiz olması gerekiyordu. Daha hafif,

taşınabilir kameralar, foto muhabirlerinin hazırlıksız fotoğraflar çekmesine izin verdi. Tarihçi Judith Gutman (1990), bu ilk foto muhabirlerinin fotoğraflarının toplumu şok ettiğini, *“halk ilk kez sıkılmış bakanların fotoğraflarını, hantal duruşlarını ve devlet yetkililerin sigara dumanı arkasındaki kurnaz gülümsemeleri gördü”* sözleriyle iddia etti. Fotoğraflar aldatıcı görüntülerin arkasındaki yaşamın gerçeklerini açığa çıkarabildiği için, kamuoyu fotoğraflarının gerçekliğin güvenilir tanıkları olduğuna karar verdi. Fotoğraflar insanları hazırlıksız, dürüst bir şekilde göstererek “gerçeği” anlattı. Fotoğraf, mahkemelerde bile tartışılmaz bir gerçek olarak benimsendi, olayların bir kaydı olarak kabul edildi.

Birçok haber fotoğrafçısı fotoğraflarının bozulmamış gerçeği temsil ettiğini iddia etse de, gerçekte bir fotoğrafın üretimi ve yayınlanması sırasında fotoğraflarda birçok manipülasyonlar yapılır. Örneğin, film kullanılan fotoğraflarda, filmdeki çizikleri veya diğer kusurları yok etmek için filmin kendisinin düzeltilmesi gerekir. Dünyanın en büyük eğitim ve bilim organizasyonlarından biri olan National Geographic bile geçmişte fotoğraflarına yaptığı manipülasyonlardan ötürü çok eleştirilmiştir. Catherine Lutz ve Jane Collins *“National Geographic’i Okumak” (Reading National Geographic)* isimli kitaplarında National Geographic’in yaptığı manipülasyonları şöyle sıralarlar: *“film ve mercek parlaması üzerindeki çizikler gibi sorunların üstesinden gelmek için “iyileştirmek, onarmak ve silmek” için tasarlanmıştır. Diğerleri, boyutun daha küçük olduğu ve daha parlak / karanlık aralığının daha az olduğu kağıt baskının “sıkıştırma etkisini” telafi etmeye çalışır. Elektronik renk düzeltme cihazları, resmin parlaklığını artırmak veya zaman zaman filminden daha iyi bir baskı elde etmek için “kontrastı artırma, ısıltı eklemesine ve yoğunluk aralığını değiştirilmesine olanak tanır”*

Fotoğrafın çarpıcı başarısı, görsel dünyamızı zahmetsizce ve tarafsız bir şekilde kaydetme kapasitesinden kaynaklanıyor gibi görünüyor. Fotoğrafların özel bir epistemik üstünlüğünden dolayı, diğer görüntülere güvendiğimizden daha fazla ona güvenme eğilimindeyiz. Öte yandan, fotoğraflara sanat eserleri ve fotoğrafçının sanatsal vizyonunun ifadeleri olarak değer veriyoruz. Fotoğraf makinasının tarafsız bir tanık veya boya fırçası, keski ile aynı ifade gücüne sahip bir araç olduğu arasında fikir birliğine varamıyoruz.

Fotografik belge, diğer belge türleri gibi tarafsız, biçemsiz ve nesnel bir bilgi kaydı olarak algılanır. Belgenin, genellikle insan iradesinden bağımsız olarak, öznel niyetten yoksun olduğu düşünülür- sık sık fotoğraf makinasının bir operatör tarafından kullanılmıyor gibi otomatik olarak görüntü ürettiği iddia edilir. Fotoğraf sanatı ise, bu inanın aksine niyet, öznel ifade, ruhu şenlendirme ve estetik etki gibi amaçları içinde barındırır. Fotoğrafın icadından beri bazı yorumcular, ciddi bir fotoğraf çalışmasının sanatın herhangi bir düşüncesinden kaçınması ve mecranın dayanak noktası olan teknik formlara ve kitle uygulamalarına odaklanması gerektiğini savunurken, bazıları ise fotoğraf sanatının aslında icat edilmiş bir gelenek veya ideoloji olduğunu savunurlar. Onlara göre fotoğraf, modern toplumlarda reklamcılık, yasal, antropolojik, topografik gibi birçok amaçlarla sanattan çok daha yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak, sanat fotoğrafçılığını incelemeye devam etmenin 2 iyi nedeni vardır. Birincisi, fotoğrafın ilk öncüleri “fotojenik çizim” (*photogenic drawing*), “resimsi manzaralar” (*picturesque views*), “baskı” gibi anahtar terimlerinin çoğunu yerleşik sanat anlayışlarından çıkardı. Sanatın dili fotoğrafın ilk izleyicileri için çok kullanışlıydı. Onların fotoğrafla neler yapabileceklerini anlamalarını sağladı. Bu ilk gelişmelerin etkilerinin fotoğraf anlayışımız üzerinde uzun vadeli sonuçları oldu. İkincisi belge ve sanat fotoğrafı birbiri içine geçmiştir: bunlar, anlamlarını büyük ölçüde karşıt ilişkilerinden bulan ve belirleyen kategorilerdir. Görüntünün tarihinde her zaman şatafatlı sanat uygulamalarına karşı düşükte olsa bilgi taşıyıcısı olan bir temsil kategorisi olmuştur. Örneğin 16. yüzyılda Kuzey Avrupa sanatı betimsel ve gerçekçi, aynı dönemde İtalyan sanatı gelenekçi ve kuralcıydı. Hatta kimi sanat tarihçileri fotoğraf (gerçek ya da kayıt) ile resim (duygu ya da ifade) arasında bir zıtlık olduğunu söyler. Bu ayrım fotoğrafın içinde tekrarlanır: belgeler resimlere karşı yerleştirilir. Aslında tüm bu zıtlıklardaki temsili astlık üstlük ilişkisi betimsel ve maddidir (Ackerman, 2003).

Bu karşıtlıkların çoğu, 15. yüzyılda, Rönesans sırasında ortaya çıkan ‘liberal’ ve ‘mekanik sanatlar’ arasındaki ayırmda ortaya çıkmıştır. Rönesans sanatçıları, çalışmalarının ve sosyal konumlarının statüsünü yükseltmek için uzun bir mücadele verdiler. Sanatçılar kendilerini tekerlek, varil üreticileri gibi zanaatkarlardan ayırmaya çalıştılar. Bunu yapmak için, çalışmalarının düşük zanaatçı işi (veya mekanik) bir ticaret değil, liberal bir sanat olduğu konusunda ısrar ettiler. Zanaatkâr emek, seçkinler tarafından aşağılayıcı olarak görülüyordu. Elleriyle çalışanların- salt beceri, ustalık veya

imitasyon sergileyenlerin- köle gibi olduğu düşünülüyordu, çünkü kendi yaratıcılıklarını kullanmak yerine gelenekselleşmiş, tekrara dayalı, yüz yıllardır neredeyse çok az değişmiş üretimlerde bulunuyorlardı. Zanaatkarın aksine, şiir yazan ya da geometriyle uğraşan liberal beyefendinin, bilgi ve akıl sergilediği düşünülüyordu. Sanatçılar bu argümana, çalışmalarını belirgin zihinsel çaba belirtileriyle doldurarak cevap verdiler. Bu beraberinde klasik öğrenmeyi, kusurlu doğanın kopyaları olmayan idealize edilmiş figürlerin yaratılmasını ve çizgilerin sadece renklendirmek için değil sanatçıyı karakterize etmek için kullanılmasını sağladı. 1648’de ‘Paris’te ‘Kraliyet Resim Heykel Akademisi’nin (*Académie Royale de Peinture et de Sculpture*) ve ardından 1768’de ‘Londra Kraliyet Sanat Akademisi’nin (*Royal Academy in London*)’ kurulması sanatçılar için uzun süreli statü mücadelesinde çok büyük bir dönüm noktası oldu. Bu kurumları yöneten ressam teorisyenler- Gerard Lebrun ve Sir Joshua Reynolds-, çalışmalarının entelektüel içeriği olduğunu kanıtlamak ve sanatın konumunu yükseltmek için tasarlanmış akademik kurallar ve emsaller oluşturdular. Reynolds’a (2008) göre, kopyalamaya dayanan herhangi bir uygulama, zanaatkar veya ‘kaba mekanik’ ile ilişkili özelliklere yakınlığı nedeniyle sanat kavramını tehlikeye atmaktadır. Bu ilk sanat akademilerinde genel görüş, sanatta abartılı ayrıntıların varlığı -kopyalama izlenimi yarattığı için- her ne pahasına olursa olsun kaçınılması gerekliliğidir. Akademik sanat açık veya genel etkileri ve idealize edilmiş biçimleri savundu. Sanat, gerçek dünyanın muhtemel özelliklerinden uzaklığı ile karakterize edildi ve böylece aktif bir zekanın varlığı gösterilmeye çalışıldı. Reynolds’a göre, sanat ve iş karşılıklı olarak birbirlerinin karşısına sabitlenmiş terimlerdir; sanat asil ve yüce iken, çalışma kaba ve alttır, sanatçı özgürken, zanaatkar başkasının kontrolündedir.

19. yüzyılda Akademik gelenek, İngiltere’de günlük yaşam resminin, Natüralizm’in, Fransa’da Gerçekçilik ve İzlenimcilik akımlarının popülerliği tarafından dönüştürüldü. Bununla birlikte, Akademik geleneğin yapılandırmacı karşı görüşçülerinin çoğu yerinde kaldı. Kopyalama veya taklit, düşüncesiz ve mekanik olarak görülmeye devam ederken, buluş ve idealleştirmeye çok önem verildi. Fotoğrafçılık yerleşmiş kültürel çatısı içinde yerini aldı. 1857’de yazılan önemli bir makalede, Lady Elizabeth Eastlake, fotoğrafın en iyi yaptığı şeyin ‘gerçek bir sanatçının yaptığından çok altında’ olduğunu öne sürdü. Fotoğraf, şeylerin, nesnelerin tam kopyalarını yaptı: sanatçıların çabalarını, emeğini ve zamanını kurtardı ve onları imgesel veya yaratıcı çalışmaya odaklanmalarını sağladı. Bu

yeni görüntü formunu reddetmek isteyenler, bunun sadece akılsız, otomatik bir kopyalama aracı olduğunu iddia ettiler. Ancak fotoğrafın bir sanat dalı olduğunu savunanalar, fotoğrafın sadece bir kopyalama aracı olmadığını, makinanın otomatik etkisinin haricinde fotoğrafçının entelektüel bir etkisi olduğunu, bunu ayırmanın gerekli olduğunu savunarak bu ayrımı tekrarladılar.

‘Fotoğraf makinasının, toplumda var olan olayları sessiz, pasif olarak kayıt eden ya da sosyal değişimi teşvik etmek için ses ve güce sahip olan bir teknoloji mi’ olduğu gibi fotoğrafın toplumdaki rolü ile ilgili ortaya çıkan başka sorular da vardır. Ayrıca fotoğraf makinasının bilgi ileterek gerçek bir eğitim işlevine sahip görüntüler sağlayıp sağlamadığını veya keyif ve eğlence kaynağı olup olmadığı sorgulanmaktadır. Bu tür konular üzerinden yapılan fotoğraf tartışmaları geleneksel olarak batı düşüncesinin tanımladığı kutuplaşmış argümanları yansıtır.

1839’daki buluşundan bu yana, fotoğrafçılık, modern çağ boyunca toplumda meydana gelen önemli değişiklikleri temsil etmede merkezi bir rol oynamıştır. Bir bilim ürünü olarak, fotoğraf ‘otomatik olarak’ 2 boyutlu görsel sanatın mevcut bütün görsel kurallarını gerçekleştirdi ve fotografik görüntü çağın tipik bir ürünü olarak kabul edebileceğimiz popüler bir eğlence aracı oldu. Sosyal rolüne ek olarak, erken dönemden beri, fotoğrafın teknolojisi ve uygulayıcıların bu mecraya karşı tutumları kökten değişti. Fotoğrafın ‘efsanevi zaman’ olarak adlandırılabilen 19. yüzyıldaki kayıt tutucusu rolü yavaş yavaş ortadan kalktı ve günümüzde tamamen unutuldu. Zamanın geçişi fotoğrafı hatırlatıcı nottan (*aide-mémoire*), -görseli üreten bireyler ve toplum hakkında konuyla ilgili olduğundan çok daha fazla bilgi veren- tarihi belgeye dönüştürdü.

Bir mecra ile sosyal çevresi arasındaki ilişki karmaşıktır. Örneğin, fotoğraf sadece değişimin pasif bir yansıtıcısı olarak hareket etmedi, aynı zamanda yaklaşık 200 yılın sosyal, politik, ekonomik, bilimsel ve sanatsal gelişmelerini hem yaratan hem de teşvik eden bir görsel temsil sistemi sağladı. Fotoğrafın reklamcılıkta kullanımı, -fotoğrafçılığın gelişimini borçlu olduğu- tüketim toplumunu besledi ve geliştirdi. Fotoğraf, kitle iletişimi ve propaganda için temel bir araç olarak kullanabilirken, fotoğrafçıların dünyaya verdiği özne tepkileri ifade etme, kişisel anıları da koruma aracı olabilmektedir.

2.2.3 Fotoğrafta temsil ve anlam

Biyolojik olarak herkes görüntüleri aynı şekilde algılar. Görsel duyu algısı gözün fonksiyonlarına dayanır - ışık göze girer, retinanın hücrelerine çarpar ve beyin bu optik hücrelerin tepkilerini tutarlı, anlaşılır formlara yorumlar. Görüntülerin algılanmasındaki farklılıklar, algının bilişsel yönünden ortaya çıkar, bu görüntülerin ne anlama geldiğinin yorumlanmasıdır. Örneğin, farklı kültürlerden insanlar genellikle gördükleri konusunda aynı fikirde olmazlar. Hatta aynı kültürde olanlar bile gördüklerinin anlamı konusunda çoğu zaman fikir ayrılıkları yaşayabilirler. Oysa fotoğrafları algılamak için öncelikle görme duyumuza güveniriz. Gözler ışığa tepki verir ve gördüğümüz her şey ışığın gözümüze ulaşan niteliklerine bağlıdır.

Fotoğrafın icadını ve gelişimini tarif eden geleneksel tarihsel, teknolojik yaklaşımların aksine, fotoğraf fenomenini anlamak için bu mecranın sosyal, kültürel ve psikolojik anlamada büyümesini incelememiz daha önemlidir. Bunu yapabilmek için fotoğrafta temsilin hem tarihsel arka planını hem de felsefi mantığı üzerinde durmak gereklidir. Ancak böylece fotoğrafın çağdaş toplumda artan önemini açıklayabilecek nedenleri ve etkileri anlayabiliriz. Her şeyden önce, fotoğraf, başlangıcının entelektüel şartlarını yansıtan, aynı zamanda sosyal değişim aracı olarak faaliyet gösteren zamanının bir ürünü olarak görülebilir. Bununla birlikte, belki de ele alınması gereken en temel konu gerçekliktir. Düşünmemiz gereken, fotoğrafların neden bu kadar gerçekçi göründükleri, bu gerçeklik algısının onun önemine etkisi, fotoğraf makinasının mekanik doğasının - göze benzer şekilde çalıştığı için- gerçekliği ile kendi gözlerimizle algıladığımız gerçeklikle arasındaki fark ya da fotografik kodları gerçekçi görüntüler olarak algılamamızı sağlayan belirli bir dizi yorumlayıcı anlaşma ve strateji geliştirmiş bir kültürün parçası olmamız gibi konulardır.

Fotoğrafın ilk dönemlerinden itibaren bir konuya nasıl doğru ve ayrıntılı bir temsil sağladığını düşünürken, görüntünün gerçekçiliğinden etkileniriz. Birçok insana göre, “iyi” bir fotoğraf, temsil ettiği şeye en doğru şekilde “benzeyen” bir fotoğraftır. Bununla birlikte, fotoğraf gerçekçiliği argümanı sadece temsilin ötesine geçer, çünkü fotoğraf aygıtı (fotoğraf makinası) ve mekanizması (çalışma şekli) hakkındaki bilgimiz, fotoğraf kayıtlarının gerçekliğine inanmak için sağlam nedenler sağlar. Fotoğrafa olan bu gerçekçi bakış, 2 merkezi ve birbiriyle alakalı görüşe dayanmaktadır:

- Fotoğraf makinesi yapı bakımından göze benzer ve doğal görsel algı organımızla aynı şekilde bir görüntü oluşturur.
- Fotoğraflar gözümüze gerçek görünmektedirler çünkü nesnelerin göze normalde yansıttıkları ışık örüntüleri ile aynı ışık örüntülerini yansıtmaktadırlar.

Hem göz hem de fotoğraf makinası bölmeli yapıdadır ve aynı optik prensiplerle - *camera obscura* gibi - çalışmaktadırlar. Bölmenin bir ucundaki açıklıktan giren ışığın miktarı bir irisin vasıtasıyla ayarlanıp, lens aracılığıyla odaklanmaktadır. Işığın bu izdüşümü, ‘dışarıdaki dünya’nın ters görüntüsünü bölmenin sonunda oluşturur. Her 2 durumda da görüntüyü kaydeden ışığa duyarlı bir yüzeydir- gözün retinası, kameradaki film ya da sensördür-. Aslında, göz ve kamera arasındaki benzerlik ilk olarak 1604’te Johann Kepler tarafından önerildi. Bu öneri, batının resimsel temsili için bilimsel bir gerekçe oluşturma avantajını da sağladı. Kepler’in görme teorisi, gözün işleyiş şekli ile kameranın belirsiz optik ilkeleri arasında güçlü bir benzerlik olduğunu ileri sürmüştü. Benzetmesinin önemi bilim adamlarının yüzyıllardır cevaplayamadığı, “*çok uzakta ve gözden çok daha büyük olan nesnelerin görüntülerinin böylesine küçük bir algı organında nasıl görüntü oluşturduğu*” sorusuna bir cevap sağlamasıydı.

Fakat geçmişte tüm görsel temsil teorisini bu benzerlik üzerine kurulması büyük bir hatadır. Göz ve kamera arasında temel prensiplerin aynı olduğunu kabul etme durumunun başarılı bir resim üretmeyi kesinleştirmede fark edildi. Buna rağmen bir dönem yapılan bu benzerliğin merkeze alınmasının sanat üzerinde kalıcı bir etkisi olmuştur. Gözün yapısının kamera ile ortak fiziksel ve optik özellikleri paylaşması yapıyı ve son görünümünü destekleyen bir şema sunar. Batı sanat geleneği içinde gerçekçi resim işte bu nedenle ortaya çıkmıştır ve mimesis’i temsil sisteminin temel amacı olarak belirlemiştir. Paleolitik mağara sanatı gibi diğer sistemlerde, özellikle görüntünün belirsiz sınırlara sahip olması ve kesinlikle çerçeveye benzeyen bir şey olmaması gibi olgular dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, bir dikdörtgenin sınırıyla dünyayı temsil etme geleneğini aslında batı kentsel geleneğinin kendine özgü fenomeni olarak düşünebiliriz. Örneğin ‘Chou Ch’ gibi Çinli ressam, doğayı bir pencereden görüldüğü gibi tasvir etmeleri gerektiğini asla düşünmediler ve batılı meslektaşlarından talep edilen sabit bakış açısına önem vermeleri gerekmedi (Edgerton, 1980, s. 187).

19. yüzyıl kültürel evrim teorilerinin karakteristiği olan sanat tarihine gelişimsel yaklaşım, gerçekçiliğe doğru gelişen eğilimleri sanatın bir sonraki aşaması olarak gördü. Geç Viktorya dönemi kültür teorilerine göre, ilkel sanata duyulan heyecanın sebebi karışıklık ve sihir dünyasını temsil etmeye yönelik biçimlendirici çabalar olmalarıydı. Aslında 19. yüzyılın sonlarında, ilkel sanat eserleri sanatsal biçim, üslup olarak ancak çocuk çizimleri olabilirdi. Medeniyetin yükselişiyle, Yunanlılar, Romalılar, derinlik ipuçlarını ve erken perspektif formlarını kullanarak az ya da çok doğru görüntü alma yöntemleri geliştirmeye başladılar. Batı kültürü Ortaçağa girdiğinde görsel temsil yozlaşmış, doğru perspektifin geliştirildiği Rönesans döneminde yeniden keşfedilmiş ve yeni zirvelere ulaşmıştır. Son olarak, 19. yüzyılda, çağdaş kültürel görüşlere uygun olarak, doğru temsilin mekanik yollarını sağlayan fotoğraf icat edilmiştir. Bu görüş, fotoğraf makinasındaki temsilin batı kültürünün sosyal değerlerine nasıl bu kadar derinden kök saldıgını anlamak için çok önemlidir. Örneğin, 19. yüzyıl görsel temsilin felsefi belirleyici faktörlerini incelersek, o dönemde var olan mevcut teknolojiye hatırı sayılır derecede bir inancın olduğunu keşfederiz. Fotoğrafçı ve bilim adamı Antoine François Jean Claudet, sadece stereoskopik görüntü gibi icatlar yapmakla kalmamış, aynı zamanda çağının teknolojik gelişmelerinden gurur duyan bir dizi yazılı çalışma ile de döneme damgasını vurmuştur.

Şimdiye kadar ele aldığımız görüntülerin retina üzerine, “fotoğraf makinasının bir görüntüyü filmin yüzeyine odakladığı şekilde odaklar bakış” açısı “oluşturmacı kuram” olarak bilinir. Bu kurama göre, görsel girişi maddi olanla ilişkilendiriyoruz ve bildiğimiz şeyleri görüyoruz. Teoriyi güncelleseydik, göz ile fotoğraf makinasının temel özelliklerini paylaşan benzer bir mekanizma ile dünyadan sinyaller topladığını söyledik.

Bununla birlikte, bazı etkiler (Berkeley’in ‘görünür fikirler’i) görsel bir sistemde çelişki veya yanılsamaya neden olan diğer bilgilerle (somut fikirler) çelişir. Bu teori, -Descartes felsefesi ve Berkeley’in nesnelerin şemasındaki kökenleriyle- duyularımızın bizi aldatıp aldatmadığından asla emin olamayacağımız yanılsama tartışmasına yol açar. Bu felsefi bulmaca - algı bazen yanıltıcı olduğu için-, duyularımızın ne zaman doğru hareket ettiğinden veya tamamen yanıltıcı olduğundan asla emin olamayacağımızı düşündürmektedir. Bu nedenle, herhangi bir olayda algımızın doğru olup olmadığından asla emin olmayız. Bu kısmen, göz tarafından algılanan görsel uyarının (retina görüntüsü)

beyin tarafından algıya dönüştürülmesinin sonucudur. Bu durum bize aslında dış dünyadaki nesnelerin bilinemez olduğunu önerir. Biz duyumları alır ve onlara uzay ve zaman gibi ikincil kavramları üzerinden yorumlarız. Örneğin Helmholtz, sadece öğrenme yoluyla geliştirdiğimiz ilişkiler tarafından oluşturulan ve bize mantıklı gelen duyumsal girdileri kabul ettiğimize inanıyordu. Bu görüş bu yönüyle Berkeley'in görme teorisine çok yakındır. Bu görüş ayrıca algının, göz gibi algı organları tarafından alınan duyusal sinyallerden yapılan 'bilinçsiz çıkarımların' sonucu olduğunu öne süren teorilere ve görsel yanılsamalara olan ilginin artmasına neden oldu. Bu teori ile ilgili en büyük problem retinada görüntüyü algılayana verdiği daha pasif roldür. Daha yeni teoriler, retinayı sadece görüntüyü kaydeden yer olarak kabul etmenin ötesine geçmekte, retinayı bir bilgi toplama aracı olarak kabul etmektedir. Tabii ki, fotoğrafın normalde dünyayı görme şeklimize benzer bir süreçle oluşturulduğunu bu nedenle fotoğrafların bize gerçekçi göründüğünü kabul eden bir teorinin çekiciliğini anlayabiliriz. Göstergebilimsel açıdan bakıldığında, bu tartışma fotoğraf kavramını bir ikon olarak kabul etmektedir: fotoğraf, gösterilendir. C.S. Peirce hazırladığı şemasında fotoğrafı görüntüsel göstergenin bir örneği olarak kabul eder. Bununla birlikte, başka düşünürler ise fotoğrafın, fotoğraflanan nesne ile nedensel ilişkisi olduğunu, varlığın bir izini sağladığını ve Peirce'nin şemasında bir belirti olarak sınıflandırılması gerektiğini önerirler.

Yapay imaj ile olağan algımız arasındaki benzerlik o kadar yakındır ki, bazen bir resmin aslında bir fotoğraf olduğuna düşünebiliriz. Bu göz aldanması (*trompe l'oeil*) adlandırılır ve izleyiciye o kadar güçlü bir yanılsama sunar ki, resim gerçek bir sahneyle birbirine karışabilir. Bu aslında, büyük ölçüde görüntünün yüzeyi ile ilgili bilgi alımının azaltılmasına bağlıdır. Örneğin resim yaparken kullanılan fırça tekniği, resmin yüzeyinde oluşacak dokuyu belirler. Ama gerçekçi görünen bir resim yapmaya çalışan ressam isterse mecranın biçimsel niteliklerini baskılayarak dokuyu en aza indirgeyebilir. Resim tarihi boyunca göz aldanması için çeşitli yöntemler kullanılmıştır ve günümüzde bazıları hala sanal gerçekliklerin yaratılmasında kullanılmaktadır. Geleneksel olarak, aşağıdaki teknikleri içerirler;

- Yüzeyin, fırça darbelerinin veya kanvas kumaşın görülememesi için görüntüyü izleyiciden belirli bir mesafede sunmak;
- Görüntüyü alışılmadık şekilli bir yüzeye boyamak veya yansıtmak;

- Görüntüyü seyircinin kapladığı alanın bir parçası gibi göstermek veya resmedilen alana somut nesnelerin görsel devamı oluşturmak;
- İzleyicinin konumunu görüntünün perspektif merkezine sınırlamak.

Bu tekniklerin en iyi örneklerinden biri Callum Colvin'in fotoğrafla resmi birleştirerek yaptığı çalışmalarıdır. Gördüğümüz ve bildiğimiz arasında çelişkiler yaratan göz aldanması (*trompe l'oeil*) geleneğinin çağdaş bir yorumunu olarak adlandırabileceğimiz Colvin'in eserlerinde algımızı zorlamayı amaçlayan birçok eleman ve yüzey vardır. Bununla birlikte, eğer izleyici perspektif merkezinden uzakta bir noktadan bakarsa, aldatıcı görüntü etkisini kaybeder. Bu yüzden Colvin çalışmalarını fotoğraf olarak sunar ve bizim bakış açımızı sabitler. Bu ve bunun gibi çalışmalar Berkeley'in görme teorisinin çağdaş görsel örnekleri olarak görülebilir. Ancak, bunların sadece resimsel fenomenler oldukları ve dünyayı gerçekte nasıl algıladığımızla ilgili örnek veya model olmadıkları unutulmamalıdır. Bunlar, algı psikolojisinde kullanılan diğer yanılsamalarda olduğu gibi, bazı resimsel tekniklerin sonuçlarıdır. Görsel temsillerin özellikleri ile algımızın özellikleri karıştırıldığında bazı zorluklar ortaya çıkar.

Camera obscura'nın kullanım ve çalışma ilkeleri benzer bir tasarım sistemi üreterek fotoğrafçılık üzerinde güçlü bir etki yaratmış olsa da, bildiğimiz gibi fotoğraf makinası olmadığını hatırlamak önemlidir. Fotoğraf mecrası 2 fenomeni birleştirir. Roland Barthes'ın '*Camera Lucida*' (1996) kitabında bize hatırlattığı gibi: fotoğraf "2 yöntemin kesişim noktasındadır: Kimyasal yöntem, ışığın belli maddeler üzerindeki etkisi ve fiziksel yöntem, optik bir düzenek yoluyla görüntünün oluşturulması" (s. 21). "ressamın *camera obscura*'sı Fotoğrafın nedenlerinden yalnızca biriydi; asıl neden belki de kimyasal olan buluştu" (s. 36). Bu yöntemlerin yakınlaşmasının, resim ile ilgili olmasına rağmen, kendi özel niteliklerine sahip tamamen yeni bir temsili sisteme yol açan fotoğraf mecrasıyla sonuçlandığını kabul edebiliriz. Buna ek olarak, fotoğraf, kaynaklandığı kültürü dönüştürebildiğini kanıtlamak için var oldu ve aynı zamanda kendi ampirik döneminin en saf ürünü oldu. Fotoğrafın gelişimi ve yaygınlaşması üzerine yapılan herhangi bir inceleme, mecranın entelektüel tarih içindeki yerini hesaba katmadan eksik kalır. 18. yüzyıl, bilimsel rasyonalite ile tanımlanan bir dönemdi. Örneğin, 1850'lilerde stereoskop da popülerdi ve o da göz / fotoğraf makinası benzetmesi için bir katkı sundu. Bu arada, Darwinizm batı entelektüel geleneğinde devrim yaptı ve 19. yüzyılın ikinci yarısı için yeni

bir rasyonellik önerdi. Fotoğraf Darwinizm’e en uygun objektifliği sağladığı için fotoğraf hızla popülerleşti. 1851’de İngiltere’de 52 fotoğrafçı varken, 1861’de bu sayı 2.534’e yükseldi. Darwin, fotoğrafçı Oscar Rejlander’ın fotoğraflarını kullanmış ve bu fotoğrafları “nesnel kayıtlar” olarak nitelendirmiştir.

1920’lerde Gestalt psikologları temsilde vurguyu yapılandırmacı bakış açısından yorumlamaya ve sonucunda algı teorisinde köklü değişiklikler yapmaya çalıştılar. Herman Von Helmholtz’un ortaya koyduğu “klasik” algı görüşüne tepki gösterdiler. Algı için en önemli niteliklerin bireysel duyular değil, algısal bilginin organizasyonu ve yapısı olduğunu iddia ettiler. Genel uyarım şablonunun izole uyarıcıdan daha önemli olduğuna inandılar ve “bütün parçaların toplamından daha fazlasıdır” ifadesinde ortaya attılar. Koffka (1935: 176) ise bu görüşü geliştirip “*Bütünün parçaların toplamından başka bir şey olduğunu söylemek daha doğru*” ifadesini kullanmıştır. Onlara göre önemli nokta, algının bütünsel olduğu ve bağımsız duyuların bir mozağini anlamlandırmakla sınırlı olmadığıdır. Gestalt yaklaşımı, klasik teorilerin ortaya koyduğu şeffaflık ve parlaklık gibi niteliklerin algılanması gibi bazı sorunların üstesinden gelmeye çalıştı. Algı amaçlarının göreceli özelliklerine inandılar. Görsel sanatlarda Gestalt devriminin en önemli sonuçlarından biri sinema tarihinde meydana geldi. Eisenstein’in Koffka’dan etkilenmesi Eisenstein’in film montaj teorisindeki üçüncü anlam fikrine yol açtı ve Barthes tarafından ‘üçüncü etki’ kavramında fotoğrafa benzer bir teorik bakış açısıyla uygulandı.

1920’ler ve 1930’lar da çeşitli ülkelerde çeşitli adlarla ortaya çıkan yeni gerçekçilik akımları aslında Gestalt psikolojisi ile ilişkiliydi. Örneğin, Wolfgang Köhler’in çalışmaları sanatçıların gerçeklik kavramını sorgulamasına yol açarken, Wertheimer Özlülük (*Prägnanz* “İyi Gestalt”) ilkesi ile bireylerin dünyayı algımlarken karmaşıklığı ortadan kaldırmaya çalıştıklarını ve gerçekliği sadeleştirdiklerini öne sürdü (Koffka, 1935:114). Kısacası Gestalt psikolojisi, görsel algı psikolojisindeki teorik gelişmelere ivme kazandırdı (Gibson, 1979: 138). Algı teorisindeki en önemli değişim ise psikolog James J. Gibson’un çalışmalarında ortaya çıktı. ‘Algısal Sistemler Olarak Kabul Edilen Duyular’ (*The Senses Considered as Perceptual Systems*) (1966) isimli kitabında, “Devam eden her bir örüntüyü -bu örüntü fotoğraf olarak kabul edilen retina görüntüsü bile olsa- ayrı bir uyarıcı olarak düşünmenin bir hata olduğunu”, buna karşılık, uyarıcı

örüntülerinin algı için en önemli dönüşüm yolları olduğunu belirtti (Gibson, 1966: 40). Gibson için, İkinci Dünya Savaşı sırasında yeni bir görsel algı teorisi geliştirmesine yol açan şey aslında hareketli bir uçak gemisine inmeye çalışan bir uçak problemi ile karşılaşmasıydı. ‘Görsel Algıya Ekolojik Yaklaşım’ (*The Ecological Approach to Visual Perception*) (1979) isimli kitabında, Gibson bu problemten yola çıkarak, mevcut algı teorilerinin organizmaların çevrelerinde nasıl yol bulabilecekleri konusunda yeterli bir açıklama sağlayamadıklarını öne sürmüştür. O, algı teorisinin yeniden değerlendirilmesini ve bu yeniden değerlendirmede evrim teorisinden faydalanılması gerektiğini savundu çünkü Gibson’a göre algının temel elemanları biyolojik olarak önemlidir. Gibson’ın görüşüne göre, klasik algı teorileri görsel yanılsamalarla fazla meşgul olmuş ve algının kusurları üzerinde çok fazla durmuştur. Buna ek olarak, algılama fiziği gibi mekanik bir yaklaşımla çok ilgilenmişlerdir. Gibson, bunun yerine algısal süreçlerin organizmanın doğal ortamına uyumuyla birlikte geliştiğini ve bu nedenle biyolojik olarak önemli olması gerektiğini öne sürdü.

Darwin’ın evrim teorisinin algı teorisi üzerinde çok az etkisi olmuştur. Darwinizm sonrası birçok algı teorisi, hem algıyı kavramsallaştırmaları hem de algının nasıl oluştuğuna ilişkin temel fikirleri konusunda Darwin öncesi teorileri takip eder (Glotzbach ve Heft, 1982; Reed, 1982b). Gibson, evrim teorisinden açıkça etkilendi ve algı kavramını doğallaştırmaya çalıştı. Algılamayı evrimleşmiş, biyolojik bir işlev olarak ele aldı (Lombardo, 1987). Berkeley’in ve Langford’un görüşlerine aykırı olarak, insanların özellikle derinlik algısı için işlev gören sistemler oluşturmak amacıyla erken algısal deneyimle etkileşime girmek üzere genetik olarak programlanmış sinir yapıları ile evrimleştiklerini öne sürdü (Banks, Aslin ve Letson, 1975). Buna en güzel örnek binoküler eşitsizliktir (Binocular disparity). İnsanlar her 2 göz tarafından tespit edilen farklılıklarından türetilen bilgilerle derinliği algılar. Gibson’ın şemasında, derinlik bilgisini algılama yöntemi çevre ile ilgili olarak geçerli olduğu için yer almaktadır. Türlerin evrimi sırasında, gözler tarafından algılanan eşitsizlik ve yakınsama kombinasyonları göreceli derinlikle ilişkilendirilmiştir. Bu algısal sistem, içinde yaşadığımız çevre ile başa çıkabilmemizi sağlayacak en uygun bilgiyi sağlamak için insan organizmasıyla birlikte evrimleşmiştir. Algının aldatici doğasını vurgulayan teorileri, çevreyle ilgili rasyonel olana yeterli açıklama sağlamadıkları için ağır eleştirdi. Sürekli

olarak duyuları tarafından aldatılan herhangi bir organizmanın hayatta kalma ihtimalinin olmayacağını öne sürdü ve evrimsel olarak 3 temel sonuç ortaya çıkardı:

- Algı, doğal ortamında faaliyet gösteren denek(ler) ile incelenmelidir.
- Her organizma, doğal ortamının yarattığı sorunlarla başa çıkmak için algısal bir süreç geliştirmiştir.
- Doğal seçim sadece gözü değil -tüm bedenle bağlantılı olarak- tüm algı organlarını etkiler.

Gibson'ın çevre bilimsel düşünceye dayanan algı teorisi, var olan göz fotoğraf makinası benzetmesine güçlü bir itirazdır. O, pasif kaydından algılanmasına dayalı önceki algı teorilerini göz ardı edip tüm organizmanın çevre ile aktif ilişkisine dayalı bir algı teorisi önerdi. Ona göre farklı çevresel koşullar aynı uyaran bilgisini verebilir ve aynı çevresel durum farklı uyaranlara neden olabilir. Bu yüzden algı doğal ortamında denek(ler) ile incelenmelidir. Gibson algıyı beyinde gerçekleşen bir zihinsel durum olarak değil, algılayan ve çevre arasında epistemik bir ilişki olarak tasarladı. Gibson'ın teorisi, algılayanın etkinliği ve keşfine daha fazla ilgi gösterdi. Onun sayesinde dünyayı sadece retinal resimlerle değil, dünya hakkında ortam ışığında bulunan ve zaten çevre tarafından yapılandırılmış görsel bilgileri toplayarak algıladığımızı biliyoruz. Bu bilgiler bir resim şeklinde oluşturulmamakta, fotoğraf makinasının ışığı örnekleme eylemi ile bilgileri resimsel olarak yapılandırılarak 2 boyutlu bir görüntü düzlemine yansıtmaktadır (Withagen ve Chemero, 2009;365-370).

Gibson'ın algı teorisine katkısının fotoğraf açısından genel sonucu, dünyayı algılamak için onun varsayılan görsel sunumları arasındaki benzerlikleri yerine farklılıklarının incelemek gerektiğinin ortaya çıkmasıdır. Eğer fotografik / retinal görüntüler görsel temsili oluşturmuyorsa, önemli olan dünyanın nasıl algılandığı değil, fotoğrafları nasıl algıladığımız sorusudur. Gibson, algı teorisinde fotoğrafların kendine özgü doğasına dikkat çekmiş ve görsel temsile özgü sorunların farkındalığını artırmıştır. Gibson'ın görsel algıya yaklaşımı, özel alanlarını kurmak amacıyla disiplinlerin daraltılmasına yönelik genel kültürel eğilime güçlü bir tepki şeklinde yorumlanabilir. Sanat ve fotoğrafta bu durum modernizmin egemenliğine tepki anlamına gelirken, görsel algı teorisinde görsel yanılsamaların psiko-fizyolojik (*psycho-physiological*) egemenliğine tepki

anlamına geliyordu. Gibson biyolojik yaklaşımı ve hayvan-çevre ilişkisine vurgusunu James, Heider, Brunswik ve Holt gibi önceki teorisyenlerle paylaştı. Her şeye rağmen onun çalışmaları, Descartes'ın zihin - beden ikilemine dayanan ve o döneme kadar kabul gören algı teorilerine radikal bir değişim önermiştir.

1960 yılında sanat eleştirmeni Clement Greenberg, 'Modernist Resim' isimli makalesinde resmin, sadece 2 boyutluluk, renk gibi benzersiz, özel yetkinlik alanlarına sahip olduğunu ve bu yetkinlik alanlarının dışına çıkmaması gerektiğini savunuyordu. Ona göre, resmin heykelle hiçbir ortak özelliği olmaması gerektiği gibi hiçbir sanat dalı diğer sanat alanına girmemeliydi. İlk çalışmalarından itibaren sanat dalları arasında da en çok fotoğrafı eleştirdi. Örneğin, fotoğrafçı Edward Weston'un çalışmalarında mecraya özel bir konsantrasyon eksikliği olduğunu ve onun fotoğrafı resimle karıştığını iddia etti (Greenberg, 1946, s.295). Benzer şekilde John Szarkowski Fotoğrafçının Gözü (The Photographer's Eye) isimli kitabında fotoğrafın rolünü ve özelliklerini tanımlamaya çalışmıştır. Ona göre fotoğrafçı ressam gibi zaman, mekanda ayrılmış parçaları birleştirip fotoğrafını çekemez ya da tasarımsal açıdan beğenmediği için gerçekliği yeniden yorumlayamaz. Kısacası o ressamın yöntemini uygulayamaz. Hatta o fotoğraflardan yapılan resimleri 'çekilen resimler' olarak sınıflandırır (Szarkowski, 2009:42). Dahası, 1950'lerde Aaron Siskind ve Harry Callahan gibi fotoğrafçılar, fotoğraflarında alışılmış zamandaki, mekandaki sıradan nesneler dünyası ile yoğun hissedilen öznel görüntü arasında denge sağlamayı amaçlıyorlardı (Smith, 1961, s.102).

1960'larla beraber Gibson, algı çalışmaları için laboratuvarıdan çevreye yönelirken, görsel sanatçılar da Arazi Sanatı üretmek için atölyeden araziye taşıyorlardı. Bu değişimin nedeni modernizmin yavaş yavaş terk edilmeye başlamasıdır. Modernizm düşüncesinin etkisini yitirmesi ile uzmanlık alanlarını da daraltma, sınırlama düşüncesi etkisini yitirmeye başladı. Hem algı teorisinde hem sanatta algılayıcının / izleyicinin rolü arttı. Daha önceki hiçbir sanat akımına benzemeyen ve kendini sanat akımı olarak kabul etmeyen Arazi Sanatı, sanatın sanat-olmayan (non-art), anti-form hareketlerinin ilki oldu. Bu hareketi takip eden sanatçılar farklı disiplinlerdendi ve her biri birbirinden farklı çalışmalar yaptılar. Çalışmaların çoğu ıssız, uzak arazilerde olduklarından ya da belli bir süre sonra yok olacaklarından fotoğraf bu hareket için önemli bir dokümantasyon aracı haline geldi. Özellikle İngiliz Arazi Sanatının temsilcilerinden Richard Long'un toprak,

kaya, çamur gibi malzemelerden yaptığı 3 boyutlu çalışmalarının fotoğrafları dünyada birçok müzede sergilendi. Burada ironik olan bu hareketin sanat kurumlarını reddetmeye çalışan, sanatın radikal olmasını savunan bir hareket olmasına rağmen müze ve galeri duvarlarında fotoğraflarıyla da olsa sergilenmeye devam etmesidir. Fotoğraf makinası bu hareketle birlikte kavramsal sanat için önemli bir araç haline geldi. Kavramsal sanatın yükselişi ile birlikte sanatçıların, fotoğrafın kendine has özellikleri olduğunu keşfetmesi çok uzun sürmedi. Hem yazılı hem de görsel çalışma yoluyla fotoğraf mecrasını araştırmak kısa süre içinde popülerleşti.

19. yüzyıl fotoğrafın icadının, ressamların temsil hedeflerine ulaşma zorunluluğunun ortadan kaldırılmasının sonucu olduğunu varsayabiliriz. Fotoğrafın icadı ile birlikte gerçeği temsil etme görevi resimden fotoğrafa geçti. Böylece ressamlar, var olan görsel temsil kavramını sorgulamaya ve mecranın doğasını keşfetmeye başladılar Aaron Scharf sanatta kişisel ifade ihtiyacının fotoğrafçılığın büyümesi ve sanatta fotografik bir tarzla orantılı olarak arttığını öne sürdü (Scharf, 1968, s.179). Dolayısıyla, 19. yüzyılın sonlarında fotoğraf makinası tarafından başlatılan aynı sanatsal uygulamaların, 20. yüzyılın başlarında fotoğraf pratiği tarafından da uygulandığı görülmektedir. Aaron Scharf, ayrıca fotoğraf makinasının etkisinin artmasıyla sanatta kişisel ifade ihtiyacının, farkındalığının, fotoğrafçılığın büyüdüğünü ve sanatta fotografik tarzın orantılı olarak arttığını öne sürdü (age, s.179).

Avangart fotoğraf, zamanının çok ötesindedir. Amacı yeni stilleri, teknikleri ve yeni fikirlerin ifadesini aramaktır. Poggioli (1968) bunu çağdaş sanatçının topluma yabancılaşmasının bir ürünü olarak görmektedir ve benzer şekilde, fotoğraf için de, genellikle ana akım fotoğraf pratiğinden ayrı olarak sıra dışı bir ilgi alanı olarak kabul etmektedir. Bu, 1968’li yıllarda iyi olarak kabul edilen bir görüntünün artık böyle kabul edilmeyeceği veya bazı fotografik niteliklerin artık güncel olmadığı anlamına gelmez, ancak görüntülerin kabul edilebilir biçimlerinde hızlı bir genişleme olduğu anlamına gelir. Yeni biçimler hem yeni fikirleri yansıtır hem de yaratır. Geçmişe dönük bir inceleme yaparsak, genellikle geçmişin avangart sanat eserlerinin dönemin popüler kültürü haline geldiği bir süreçten geçtiklerini görülür. Bu süreci eleştiren Bell, Avangart ve Modernist yaklaşımların aslında sanat kurumunun bir parçası haline geldiğini öne sürmüştür. Ona göre sanatçıların yaratıcı dürtüleri gevşemiş, isyan dürtüsü

kurumsallaşmış, deneysel biçimler reklamcılığın sözdizimi ve göstergebilimi haline gelmiştir (Bell, 1976, s.145).

1970’lerde Rosalind Krauss gibi bazı eleştirmenler Modernist gelenekten uzaklaşmaya başladı. Sanatçının özgünlüğe yönelik geleneği sorgulanırken, Sherrie Levine gibi sanatçılar ortaya çıktı. Levine, oğlu Neil’in Weston’un bir fotoğraf baskısını yeniden fotoğraflamış daha sonra kendi adı ile sergilemiştir. Bu sergi, Neil’in, babası Edward Weston’un telif hakkını ihlali tartışmalarını başlatmıştır.

2.3 Sosyal Bilimlerde Fotoğrafla Görsel Araştırma Yöntemleri

2.3.1 Sosyal bilimlerde görsel araştırma

Luc Pauwells’e (2010) göre sosyal bilimlerde -özellikle sosyoloji ve antropoloji alanlarında – yeni görsel araştırma yöntemleri ile oluşturulmuş araştırmalar günden güne artıyordu. Bazı araştırmacılar bu yöntemlere şüphe ile bakarken çoğu araştırmacı görsel araştırma yöntemlerinin var olduğunun ya da potansiyelinin ne olduğunun farkında değildirler. Ona göre görsel araştırmalar sosyal bilimlerin birçok alanı için neredeyse sınırsız kaynak sağlamaktadırlar. Son dönemde bu konu ile ilgili birçok kaynak kitap çıksa da bu kaynaklar kümülatif, bütüncül temel bir metodoloji oluşturmak yerine sadece var olan araştırma yöntemlerini alanlara göre yeniden adlandırıp belirli teorik perspektifler ve temalar dayatmaktadırlar. Paulwells, 2010 yılında yayınladığı “Sosyal Bilimlerde Görsel Araştırmanın Bütünleşik Çerçevesi (*Visual Sociology Reframed: An Analytical Synthesis and Discussion of Visual Methods in Social and Cultural Research*)” isimli makalesinde toplum ve kültür araştırması yapan araştırmacılar için olasılık ve fırsatları gösterdiği bütünleşik bir genel çerçeveyi ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

2.3.1.1 Görselin kaynağı ve doğası

Pauwells’in (2011, s.4-19) önerdiği bütünleşik çerçeve temelde 3 tema etrafında şekillenmiştir. Bunlardan ilki “Görselin Kaynağı ve Doğası”dır. Bu bölümde araştırmacının ilk seçimi var olan görseller ile araştırma için oluşturulmuş ya da araştırma amacına uygun olarak değiştirilmiş, müdahale edilmiş görseller arasında tercih yapmaktır. Araştırmacı bireysel, kurumsal, kamusal arşiv ve kaynaklardan görselleri elde

edebilir. Özellikle günümüz toplumunda günlük olarak üretilen toplumsal imajlar - internet, MOBESE kayıtları, reklamlar, sanat eserleri gibi- araştırmacılar için aktüel, tarihi ve kurmaca araştırma datası oluşturmakta ve elektronik imkanlarında yardımıyla kolayca ulaşabilecek şekilde her yeredirler. Araştırmacı isterse daha önceden yapılmış bir araştırmada yer almış görselleri ya da bu araştırmada görseller yer almıyorsa araştırmacının sunduğu gözlemleri de kullanabilir. Bu durumu “İkincil Araştırma Materyali” kullanımı olarak adlandıran Pauwells, araştırmacının isterse daha önceden bir araştırmada kullanılan bulunmuş/ oluşturulmuş görselleri önceki araştırmadaki aynı amaçla veya farklı bir araştırma sorusu ile tekrar kullanabileceğini belirtmiştir. Bu durumun özellikle geçmişte önemli sonuçlar sağlayan çalışmaların yeni bir araştırmacı bakış açısıyla yeniden yorumlanması sosyal bilimlerde bilimsel bütünlük oluşturmaya açısından çok önemlidir.

Araştırmacı eğer isterse araştırmada kullanacağı görselleri kendisi ya da araştırma katılımcıları ile oluşturabilir veya değiştirip müdahale edebilir. Özellikle son dönem araştırmalarında ‘doğal imaj oluşturma’ (*native image production*), ‘kültürel kendini resmetme’ (*cultural self-portrayal*), “katılımcı üretilmiş görüntüler” (*respondent-generated imagery*) gibi yöntemlerin sosyal bilimlerde popülerleşmeye başladığı dikkat çekmektedir. Adı sayılan bu yöntemlerde araştırmacılar araştırma katılımcılarına bazı temel talimatlar vermekte ve katılımcılar tarafından görseller oluşturulmaktadır. Bu bağlamda doğal olarak bu yöntemleri kullanan araştırmacıların görseller üzerine etkisi çok daha düşüktür ve bu görseller araştırmacılar için benzersiz bir perspektif sağlamaktadırlar.

Araştırmacı araştırmasının konusunu maddi kültür olarak da adlandıran insan yapımı objeler/ nesneler üzerine yapabilir. Bu tür araştırmalar araştırmacının belirli bir toplumun ürettiği nesneleri inceleyerek bu toplumun maddi ve maddi olmayan özelliklerini, değer ve normlarını somutlaştırmasını sağlar. Özellikle 19. yüzyılla beraber tarih, antropoloji, sanat tarihi, sosyoloji, arkeoloji gibi birçok sosyal bilim dalında popüler olan araştırma alanı olarak dikkat çekmektedir (Sarıtaş, 2019, s.29).

Araştırmacı isterse araştırmasında denekler kullanarak insan davranışlarını araştırma konusu yapabilir. Doğal davranış araştırmaları da sosyal bilimlerin kritik öneme sahip konularından biridir. Fakat bu tür araştırmalarda önemli noktalardan biri görseller

oluşturulurken/ toplanırken araştırmacının deneklerin doğal hallerini bozmamak adına kullandığı yöntemlere dikkat etmesidir. Ama bunu yaparken de etik bakış açısının da sağlanması şarttır. İnsanların doğal davranışlarının incelenmesi kadar insanların tepkisel davranışları da özellikle psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimler dallarında önemli bir çalışma konusudur. Araştırmacı deneklerini sözlü ve görsel uyarıcılar ile tepki vermeye teşvik edebilir ve onların tepkilerini araştırma girdisi olarak kullanabilir. Son dönem araştırmalarında “görsel ortaya çıkarma (*visual elicitation*)” veya “fotoğraf veya film ortaya çıkarma (*photo or film elicitation*)” gibi yöntemler sosyal bilimlerin birçok alanında çok tercih edilen yöntemler olarak dikkat çekmektedir. Araştırmacılar isterlerse deneklerinin tepkilerini çeşitli yöntemlerle (fotoğraf -video çekme, resim çizme gibi) görselleştirmelerini isteyebilirler. Bir toplumdaki ritüeller ve kurallarla saptanmış davranışların incelenmesi insan örgütlenmesinin önemli yönleri hakkında çok yoğun bilgi sunar. Bu süreçlerin incelemesinde konunun doğru tasvir edilebilmesi, konunun zenginliğini ve karmaşıklığını yakalama kabiliyeti sağlaması nedenleriyle görsel bir araştırma yaklaşımı seçilmesi araştırmacının yararınadır. Sosyal bilim araştırmacıları görsel araştırmalarının odağı olarak sahnelenmiş veya tekrarlanmış davranışı canlandırmayı, geçmişte bir şeyin nasıl olduğunu veya geçmişte nasıl olabileceğini göstermek için veya bu konuda yeni veriler oluşturmak için seçebilirler. Fakat araştırmacılar bir olayı tekrar canlandırırken bilgi, beceri gibi zaman içinde değişebilecek yönlerle, canlandırma katılımcılarının bilgilendirilmesine, eğitime ve en önemlisi canlandırmaya rehberlik eden kaynaklara çok dikkat etmelidirler.

Son olarak, özellikle görsel sosyoloji ve antropoloji çalışmalarında karşılaşılan çağdaş bir görüş, maddi dünyada görsel bir referansa sahip olmayan daha ziyade verilerin ve fikirlerin “kavramsal gösterimlerinin” ilişkisel ve karşılaştırmalı yapılar oluşturarak somutlaştırılabilir olduğu fikridir.

Sosyal bilim araştırmalarında araştırmacılar genellikle kamera odaklı, algoritmik/ otomatikleştirilmiş (fotoğraf, video, bilimsel görüntüleme teknikleri gibi) mecraları, toplumda yoğun oldukları, üretiminin kolay olduğu ve niteliklerinden dolayı tercih etmektedirler. Fakat araştırmacılar isterlerse teknolojik, fotografik olmayan mecraları (resim, grafiti...) veya gözlemin sayısal, ölçümsel, yazılı bir hale dönüştürülmesini içeren teknikleri kullanmaktadır.

2.3.1.2 Araştırmanın odağı ve tasarımı

Görsel bir araştırmanın analitik odağı her zaman araştırma sorularıyla ortaya çıkar ve çok farklı şekillerde olabilir. Bir görselin detaylı analizi, görselin oluşturulma süreci, izleyicinin / deneğin görsele tepkisinin derlenmesi temelde en çok karşılaşılan araştırma tasarımlarıdır. Bir görselin içeriği veya görselle tasvir edilenler önemli bir veri kaynağıdır ve araştırmacı tarafından üretilen çoğu görsel için analizin odak noktasıdır. Birçok araştırma sistematik bir şekilde görseller üretmeye çalışır ve bu nedenle kamera görüntüsünün taklitçi güçlerine açıkça veya dolaylı olarak dayanır, böylece filmsel parametrelerin farklı uygulamalarından kaynaklanan stil varyasyonlarını ve etkilerini en aza indirmeye çalışır (kameranın açısı, konumu). Ancak araştırmacıların tasvir edilen ile tasvir edilmiş arasındaki -araştırmayı ve doğal olarak sonucunu ciddi şekilde etkileyebilecek- farklılar olabileceğini anlamaları gerekmektedir. Aslında bu fark kendi başına bir çalışma alanı bile olabilir. Araştırma sorularının ve odaklarının görsel olarak gözlemlenebilir unsurlardan oluşturulması, görsellerin oldukça basit bir şekilde yorumlanması veri elde edilmesini sağlarken (insan sayısı, mesafeler, vb.) bazı araştırma soruları ve odakları yorumlayıcı kod çözme gerektirebilir (duygusal durumlar, karmaşık ilişkiler vb.). Bu tür bir uygulama, görseli veya görsel alanı entegre bir bütün olarak veya bütünün küçük parçaları olarak yorumlamayı gerektirir. Dolayısıyla, görsel araştırmaların önemli bir odağı, görselin neyi tasvir ettiğinin kültürel ifadelerle arasındaki ilişkisidir. Görsel daha sonra sorunsallaştırılır ve temsil edilen dünyaya açılan bir pencere olarak değil de kültürün yansıması ve görselin üretenin kültürel dünyası olarak görülür. Bu analiz odağı, mecra ve onun gelişimi hakkında yeterli bilgi gerektirir (analog / dijital kamera tekniklerinin gelişimi, resim yapımının kültürel kodları ve geniş anlamda tasvir edilen kültür).

Görsel oluşturma süreçlerini, sonrasındaki kullanımlarını ve kültürel pratikleri çevreleyen tasvirlerini, kültürel temsillerini analiz etmek, mevcut görsel araştırmaların en baskın odaklarından değildir; ancak bu çalışmalarda çok benzersiz veriler sağlayabilir. Dahası, bazı durumlarda izlenen süreç nihai üründen daha açıklayıcı olabilir.

Bazı görsel araştırma teknikleri, büyük ölçüde çizimler, fotoğraflar, filmler gibi görsel uyaranlara verilen sözlü reaksiyonların analizine dayanır. Görsel uyaranlar araştırmacı tarafından tasvir edilen kültürel unsurlar hakkında gerçek bilgi toplamak için

katılımcıların daha derin duyguları, düşüncelerini ortaya çıkarmak için kullanılır. Katılımcı üretimi görseller yöntemi uygulandığı zaman geri bildirim sağlar; ancak görsel nitelikte olduğundan, bu geri bildirimin hem içeriği hem de biçimi açısından analiz edilmesi gerekir. Tamamlanmış bir film veya video şeklinde olsa bile, nihai bir ürün değil, bir araştırma girdisi olarak düşünülmelidir. Ayrıntılı analiz yoluyla, araştırmacı bunu anlamaya ve araştırma disiplinin daha geniş çerçevesine yerleştirmeye çalışacaktır. Genel anlamda araştırmacılar deneklerinin tepkilerini de değerlendirerek onların açıklamalarını ve yorumlamalarını doğrulamak ve geliştirmek için kullanırlar.

Analiz yönteminin görsel araştırmalardaki odağı aşağıdakilerle özetlenebilir:

- Görsel bir sunumun içeriği (tasvir edilmiş),
- Şekli ve stili (çoğunlukla tasvir edilenlerle birlikte),
- Görsel temsillerin üretimi ve kullanımı ile ilgili süreçler,
- Görsel uyaranlara sözel tepkiler.

Görsel yöntemlerle incelenebilecek olası alanlar ve konu türleri, araştırılmakta olan önemli bir görsel boyutu olduğu sürece, neredeyse sınırsızdır. Sosyal dünyanın boyutları ve süreçleri hakkında bazı sorular görsel araştırmalar için diğerlerine göre daha uygun olarak görülür. Özellikle soyut konuları ele almak somut konulara göre daha zor görünse de aslında 2 türlü durumda da yapılması gereken konunun sosyal ve kültürel yaşamla ilgili yönlerini açığa çıkarmak için görsel bir giriş noktası bulmaktır.

Çoğu araştırma türünde olduğu gibi, teori genellikle görsel veri üretimi ve analizine rehberlik eder. Dolayısıyla, mevcut görsellerdeki temsillerin incelenmesinde ya da araştırma için yeni görseller üretilmesinde yapılması gereken sağlam ve tamamen gerekçeli bir teorik temel oluşturulmasıdır. Görsel araştırmalar için yıllar boyunca görsel analize uyarlanmış çeşitli teorik çerçeveler üretilmiştir. Günümüz araştırma dünyasında bir görsel araştırma; görselin daha derin anlamlarını açıklamaktan, anlamsal yapısını, güç yapısını, cinsiyet yanlılıklarını, ırksal önyargılarını ortaya çıkarmaya kadar birçok çerçevede kullanılabilir. Bu çerçevelerden bazıları araştırmacılara, somut metodolojik araçlar sunarken, diğerleri herhangi bir görsel araştırma yöntemi önermemekte ve seçecekleri araştırma yöntemlerine (klasik nitel ve / veya nicel araştırma) dahil edip etmemeyi araştırmacılara bırakmaktadır. Aslında, nispeten az teorinin hem tasvir edilen

(ya da içerik) hem de tasvirin kendisi (stili, oluşturma yöntemi, mecrası gibi) için somut ve derinlemesine analizi yapabilecek araçlar sunduğu görülmektedir. Bu nedenlerle, araştırmada tasvir düzeyiyle ilgili veriler ortaya çıktığı halde -çoğu sosyal bilimcinin uzmanlık kapsamının dışında kaldığı ve genellikle araştırılmasının daha zor olduğunu düşündükleri için-birçok görsel araştırmanın sadece tasvir edilenle sınırlandırıldığı dikkat çekmektedir.

Bununla birlikte, bir projenin teorik temeli sadece görsel analitik tarafı (görsel ürünlerin şekli ve içeriği ile nasıl başa çıkılacağı) içermez, aynı zamanda araştırmanın ana konusunu veya tematik odağını da içerir. Örneğin kentsel nezihleştirme süreçleri ya da yoksulluk konularını inceleyen araştırmacılar, kentsel nezihleştirme ya da yoksulluk teorileri, araştırmalarının belirli tanımlarını, yönlerini seçerek başlamalı ve bunları araştırmanın hedefleri ve araştırma yöntemlerinin, tekniklerinin araştırmaya özel bir kombinasyonu ile uyumlu bir çerçevede uygulanmalıdır.

Daha görsel bir bilimsel söylem üzerine çalışmak demek, belirli bir görsel yeterliliğin geliştirilmesini gerektirir. Önceden var olan görüntüleri ('toplumsal görüntüler') toplarken, araştırmacılar, bunları doğru okuyabilmek ve kullanabilmek için görsellerin teknikleri, temsil yöntemleri ve anlamlı yönleri hakkında en azından pasif bir bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Geçmişe ait bulunan görselleri analiz ederken, çoğunlukla üretim ve tüketimin tarihsel ve kültürel bağlamına özel önem verilmelidir. Buna karşın araştırmacıların özgün görüntüler üretmeleri için (araştırmacı tarafından oluşturulmuş görseller) daha aktif bir görsel bilgi ve beceri gereklidir. Çünkü tüm teknik veya mecra ile ilgili kararların epistemolojik sonuçları vardır.

Bu nedenle, bir araştırmacıyı yetkin atfedebilmek için araştırmacının gerekli miktarda görsel ayrıntıya (veri zenginliğine) sahip görseller ve görsel temsiller üretmesine izin verecek teknik bilgiye sahip olması gerekmektedir. Çünkü bu yetkinlik araştırmacılar için kullandıkları mecranın etkisine, ilgili kültürel geleneklere ve sonuç olarak ele almayı düşündükleri akademik veya akademik olmayan kitlenin algısal kültürlerine de farkındalık yaratır. Bu nedenle görsel bilimsel yeterlilik, teorik bilgileri görsel-sözlü (*verbo-visual*) yapılara dönüştürme becerisi ile birlikte görsel medyanın kendine özgü özelliklerine kapsamlı bir bakış açısı getirir. Sonuçta, görsel bilimsel okuryazarlık olarak adlandırabileceğimiz bu durum kendini tüm araştırma süreci boyunca bir görsel düşünme

ve yapma biçimi olarak gösterir. Bu süreç, bir bilimsel problem bulma ile başlar, veri toplama veya görsel malzeme üretimi, analiz aşaması veya -araştırmacı eğer görsel bilimsel okuryazarlığa sahip değilse- daha fazla hazırlık ve işleme aşamaları boyunca devam eder ve verilerin ve bulguların sunumu ile son bulur (Pauwels, 2006b).

Farklı araştırma soru ve yöntemleri, farklı örnekleme stratejilerini ve veri toplama / üretim (çekim) tekniklerini gerektirir. Bir hipotezin sınındığı görsel araştırmalar sistematik kayıt teknikleri, rastgele veya tabakalı örnekleme gerektirirken, açıklayıcı görsel araştırmalar fırsatçı veya beliren örnekleme (opportunistic sampling) gerektirir (Sorenson ve Jablonko, 1975). Fırsatçı veya beliren örnekleme yöntemi genelde araştırmacının ilgisini, dikkatini çeken şeylerin kaydedilmesi veya ‘ad hoc’ (sadece ara ara ortaya çıkan ya da görünen) şeylerin toplanması için kullanılır. (Örneğin, bir araba kazası alanındaki insanların tepkisi ya da seyyar satıcılar hakkında araştırmalar gibi görsel kültürün beklenmeyen veya dikkat çeken yönleridir.) Örneklemini belirlerken araştırmacının dikkat etmesi gereken şey, örnekleminin daha sonraki aşamalarda görsel verilerden ortaya çıkacak sonuçları da belirlediğidir.

Standartlaştırılmış araştırma tasarımlarında genellikle kesin görüşleri oluşturmaya yarayan, konuyu, zamanı ayrıntılandıran ve karşılaştırmayı mümkün kılan “çekim senaryoları”ndan (*shooting scripts*) (Suchar, 1997) yararlanır. “Tekrar fotoğraf” (*repeat photography*) ise kayıt parametrelerinin (görüş açısı, kamera mesafesi, çerçeveleme) sabit tutulmasıyla zaman içinde değişikliğin kaydedilmesine odaklanmıştır (Rieger, 1996). Bu nedenle, açıkça teori güdümlü veya sistematik olarak kavramsallaştırılmış bir araştırma projesi daha keşifçi ve sezgisel yaklaşımları dışlamaz (Collier, 1967). Bu son yaklaşımlar özellikle yeni bir sahaya (yeni bir şehir, yerleşim, kültür, davranış türü) aşina olmak için uygun olabilir ve bunun ürettiği yaklaşımlar bir tür gömülü teori olarak görülebilir. Araştırmaların beklenmedik ve tahmin edilemeyen sonuçlara açık olması çoğu zaman faydalıdır. Tesadüfi (*Stochastic*) ya da keşifçi ve fırsatçı yaklaşımlar bu süreçte önemli bir yere sahiptirler, çünkü yeni kavrayışlara yol açabilirler ve hatta bazen konunun daha derinlerine ulaşmayı başarabilirler. Özellikle görsel araştırmalar, teori/ pratik, düşünme/ yapma arasındaki sürekli etkileşimden faydalanmaktadır. Sistematik olarak edinilmemiş veriler genellikle daha sistematik olarak edinilmiş veriler için bir test görevi görebilir.

Görsel araştırmacılar genellikle araştırılan durum üzerindeki kendilerinin ve / veya çekim ekipmanlarının varlığı gibi istenmeyen ve kontrolsüz veya çekim öncesi, sırasında, sonrasında sansür gibi sınırlayıcı veya rahatsız edici etkileri göz önünde bulundurmak zorundadırlar. Bu etkilerin araştırma kapsamında nasıl, ne derece olduğunu veya bu etkilerin hangilerinin normal olarak kabul edilebileceklerini değerlendirmek araştırmacının görevidir. Ayrıca araştırmacıların kasti olmayan etkilerin oluşumunu azaltmak veya bunlardan yaratıcı bir şekilde faydalanmanın yollarını bulmak için gereken teknikler konusunda bilgi sahibi olmaları beklenmektedir. Özellikle insanların davranışlarının analiz edildiği araştırmalarda izlenen davranışların -insanların genelde gözlemlenmeye tepkiler vermelerinden dolayı- çoğu zaman, görsel olarak temsil edilme biçimlerinde istenmeyen değişiklikler olmaktadır. İstenmeyen etkiler her şeyden önce ilk olarak araştırma alanının kapsamlı bir araştırması daha sonra araştırma enstrümanının (kamera, fotoğraf makinesi gibi) kurulumu ve son olarak araştırma ile ilgili kişilere/ deneklere olası sonuçları hakkında bilgi verilerek kademeli olarak azaltılabilir. İnsanların bu özel duruma ve araştırma enstrümanına alışmaları için zaman verildiğinde ve araştırmanın amacı hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarında verilerin temsili daha doğru olacaktır. Ritüellerin ve diğer kurallarla saptanmış davranışların kayıt altına alınması, tepkiselliğin kaçınılmaz olduğu doğal davranışları (örneğin gayri resmi bir konuşma) kaydetmeye çalışmaktan çok daha az sorundur. Araştırmacılar ile görüşülen kişiler arasında kayıt öncesinde, sırasında ve sonrasında gözlenen ilişki ve etkileşim de önemli bir faktördür. Bazı durumlarda etkileşim istenirken, bazı durumlarda geçerli verilerin elde edilmesi için görüşülen kişi ile mesafenin olması tercih edilir. İzlemenin etkileri sadece davranışla ilgili değildir, aynı zamanda maddi kültür çalışmalarında da ortaya çıkabilir. Bu nedenle araştırmacılar kayıt yaparken araştırma ortamın ne ölçüde değiştirildiğine de (örneğin, hangi nesnelerin taşındığını, kaldırıldığını veya eklendiğini) dikkat etmek zorundadırlar. Araştırmanın görsel kaynağı bazen sahnelenmiş/ tekrarlanan davranışlar gibi gerçekliğin canlandırma yoluyla hayata döndürülmesi veya -teknik, diğer nedenler nedeniyle- uyarlanması (örneğin, normalde gece yapılan kutsal bir törenin gündüz kayıt altına alınması) olabilir. Özellikle gerçekliğin uyarlanması gereken durumlarda müdahalelerin iyi düşünülmüş olması ve hepsinden önemlisi, gerekçelendirilmiş ve açıklanmış olması gerekmektedir. Böylece izleyicilerin/ deneklerin neye baktıklarını ve tasvir edilen unsurların etkileşimlerinden hangi çıkarımların

yapılabileceklerini bilmeleri sağlanır. Ayrıca, görsel son ürünün sadece sorunsuz veya bozulmamış bir gerçekliğin sorunsuz bir yansıması olarak değil, belirli bir yapı (bir dizi dönüşüm ve seçenek) olarak her zamankinden daha eleştirel olarak incelenmesi gerekir. Sosyal bilim araştırmacıları, incelenen kültürün bazı bölümlerini yeniden yapılandırmanın yanında isterlerse gerçek hayatta asla kendiliğinden oluşmayacak, ancak bir kültürün bazı derin yönlerini ortaya çıkarmaya yardımcı olabilecek deneysel bir durum inşa edecek kadar sınırları zorlayabilirler.

Toplumu görsel medya ile araştırmaya başlamak üzere konunun alanla ilişkisinin önemini de belirlenmesini gerektiren bir dizi hazırlık yapmak gerekir. Araştırmacı, araştırmanın bütün aşamalarında çalışmaya aktif veya pasif olarak dahil olabilir. Bu katılım, bilimsel, ahlaki gibi gerekçelere dayandırılabilir.

Araştırma katılımcıları, araştırma öncesinde, sırasında ve sonrasında araştırmanın denekleri olduklarından tamamen habersiz olabilirler. Bu durum genellikle önceden var olan görsel materyalleri, gizli kamera ya da kalabalık ortamlarda yarı gizli, çok ortada olmayan kayıt ekipmanlarını araştırmada kullanırken karşılaşılan bir durumdur. Başka bir durumda da insanlar kaydedildiklerinin farkında oldukları halde (örneğin, neredeyse herkesin fotoğraf video çektiği turistik yerlerde) bu kaydın amacını bilmiyor olabilirler. Bununla birlikte, insanlar tam amacını bilseler de bilmeseler de görüntülerinin kayıt altına alınmasına saklanma veya rol yapma gibi çeşitli tepkiler gösterebilirler. Kameraya bakmak ilk fark edilen tepki olsa da en önemli tepki değildir. Hatta bu tepkiler, araştırmanın konusu bile olabilir veya araştırmanın konusuna dönüşebilir. Birçok görsel araştırmacı yaptıkları araştırmalarda alana daha aktif ve kapsayıcı bir şekilde dâhil olmanın daha katılımcı ve ortak üretim biçimlerine yol açabilecek (yalnızca kayıt sırasında değil, öncesinde ve sonrasında) bir araştırma oluşmasına yardım ettiğini ortaya koymuşlardır (Rouch, 1975). Bazı araştırmalarda incelenmekte olan topluluğun araştırmaya katılımının amacı bilimsellik yerine topluluğun güçlendirilmesi veya daha aktivist olmasının teşvik edilmesi olabilir. Bu durumda, araştırmacı araştırma amaçlarına odaklanmak yerine topluluğun hedeflerini gerçekleştirmesine yardımcı olabilmektedir.

Görsel araştırmacıların, araştırmalarının konusunu ve bu konudaki özel görüşlerini görsel ve sözel olarak daha geniş bağlamda konumlandırmak için her türlü çabayı göstermeleri önemlidir. Araştırmacılar, araştırma sırasında yapılan tüm seçimlerin ve alınan kararların

bilimsel sonuçlarına özellikle dikkat etmelidir. Sonuç olarak, tüm bu karar ve seçimler her zaman açık olmalıdır ve nihai araştırma raporunda ayrıntılı bir şekilde yer almalıdır. Raporlamada atılan adımların genel tanımlarıyla sınırlandırılması yeterli olmayabilir, daha kapsamlı şekilde yer verilmesi araştırma sonucunun etkisini artırır.

Her şeyden önce, önemli bağlamsal bilgiler, mümkün olduğunca, görsel kaydın veya elde edilen görsel ürünün bir parçası olmalıdır (sözel, işitsel bilgi içeren ya da içermeyen). Parça-bütün ilişkisinin, kamera gibi algoritmik görsel kayıt cihazları tarafından otomatik olarak sağlanması bu dururumu kolaylaştırdığı düşünülmektedir. Bu nedenle, birçok araştırmacı geniş açılı objektife sahip video kameralar kullanmayı tercih etse de görüntü ile bağlam birlikteliğini sağlamak, araştırmacının çok aktif ve dikkatli bir çaba göstermesini gerektirir. Unutulmaması gereken şey bazı kameraların pozlama verileri (diyafram açıklığı ve deklanşör hızı), pozlama tarihi ve coğrafi koordinatlar (GPS) gibi potansiyel olarak yararlı bilgileri otomatik olarak kaydedebilmesine rağmen bu bilgilerin tek başlarına bütünlüğü oluşturmadıklarıdır.

Görsel ürünün (sözel, işitsel bilgi içeren ya da içermeyen) göreceli anlamı ile diğer kaynaklar, araştırma teknikleri aracılığıyla elde edilen bilgilerin sürekli karşılaştırılması ve birbiriyle uyumlu olduklarının saptanması gerekmektedir. Görselin oluşturulması için karmaşık prodüksiyonların oluşturulması gerekebilir. Böyle durumlarda genellikle takip edilen metodolojiyi, yapılan seçimleri (teknik, etik vb.), karşılaşılan sorunları ve belirsizlikleri ele alan kapsamlı bir rapor hazırlanması gereklidir. Ayrıca, görsel ürünün dikkate alınması gereken daha geniş bağlamı (kültürel, tarihi) hakkında bazı ek bilgiler de bu raporda yer almalıdır. Bu temel gerekliliklerin nedeni günümüz bilimsel bakış açısının düşünümsel olması ve bilgileri eksik, bir düşünsel perspektife bağlı kabul edilmesidir. Mac Dougall'a (1975, s.119) göre görsel araştırmalarda düşünümsellik boyutu, araştırmanın aslında karmaşık bir 'kültürler buluşması' olduğu fikrini kabul etmesini gerektirir. İlk olarak araştırmacının kişisel inançları, tercihleri, deneyimleri, özellikleri, kültürel geçmişi araştırılanların özellikleri ile buluşur. Daha sonraki aşamada ise ortaya çıkan görsel ürünün izleyicilerinin veya kullanıcılarının kültürel duruşu ile bir araya gelir.

2.3.1.3 Görsel araştırmanın etik ve yasal yönleri

Buradaki en önemli soru, görsel araştırmacıların görsel medyayı veri toplamak veya insan davranışı ve maddi kültür hakkında içgörülere zarar vermeyecek şekilde iletmek için nasıl kullanabileceğinin bulunmasıdır. Özellikle raporlamada kullanılan video görüntülerinin göreceli olarak reddedilemez nitelikte olması, anonimliğin ihlali ve dolayısıyla deneklerin haklı endişelerinin artmasını ortaya çıkarır. Hem araştırmacılar hem de denekler genellikle deşifre olmanın olası tüm risklerini tahmin edemezler. Deneklerin görüntülerde tanınabilirlikleri, olası olumsuz sonuçların kabul edilebilirliği, verilere erişim koşulları, ilgili kişilerinin araştırmaya katılım derecesi gibi hususlar da dahil olmak üzere, araştırmayla ilgili tüm bağlamsal konuların değerlendirilmesi gerekmektedir (Pauwels, 2008b).

Deneklerin haklarının korunması görsel araştırmalarda çok önemli bir konu olmakla birlikte, eser sahipliği ve telif hakkı gibi konulara da dikkat etmek gerekir. Araştırmacıların özellikle önceden var olan materyaller temelinde görsel araştırma yaparlarken (örneğin, reklamlar, belgesel film, vb.) telif haklarına dikkat etmeleri çok önemlidir. Özellikle günümüz araştırmalarında elektronik veri ağı (Internet)'ndan bulunan görsellerin telif haklarına dikkat etmek en temel etik gerekliliklerden biri olmuştur. Öte yandan, Amerika Birleşik Devletleri'nde yaygın olarak benimsenen 'adil kullanım' politikasının tüm dünyada uygulanabilir olması, araştırmayı yavaşlatan izinler alınmasının ortadan kalkmasını ve daha çok görsel materyalin araştırmalarda kullanılmasını sağlayacaktır. Pauwels'in öngörüsünün, internetin ve mobil teknolojilerin yaygınlaşması, sosyal medyanın küresel erişim ortamına dönüşmesi ile gerçekleştiği görülmektedir (Pauwels, 2006a).

Görsel sosyal bilim araştırmasının sonucu, standart makale veya araştırma raporundan farklı, yüksek derecede görseli bulunan makaleler, filmler, DVD'deki multimedya programları, internet siteleri, posterler, sergiler gibi çeşitli biçimlerde olabilir. Görsellerin veya görselleştirme öğelerinin sayısı (renk, animasyon, tasarım özellikleri vb.) araştırma kalitesinin geçerli bir göstergesi değildir. Görsellerin uygun kullanımı ve diğer tasarım öğeleriyle etkileşimleri araştırmanın değerini artıran en önemli unsurlardır. Bazı araştırma türlerinde görsellerin asgari miktarının belirlenmesi, tamamen bir kenara bırakılması veya onları daha yönetilebilir temsillere dönüştürülmesi daha doğrudur. Bu

özellikle kamera gibi aygıtların kullanıldığı araştırmalarda saatlerce kaydedilen görüntülerdeki önemli verilerin basit veri türlerine kolayca dönüştürülmesi için kullanılır. Öte yandan, ‘görsel deneme’ (Grady, 1991) gibi görsel raporlama yaklaşımları, görsel ve sözlü iletişim parametrelerinin çoğunu beraber kullanmaya dayanmaktadır. Bu yaklaşımlar görsellerin sözlü iletişimle birlikte nasıl hareket ettiğini etkili bir şekilde ortaya koyar.

Görseller, araştırma sonunda farklı roller üstlenebilirler. Prensip olarak, görseller sadece araştırma sonucunda sadece kesin, benzersiz bir rol üstlendikleri takdirde kullanılmalıdır. Bu nedenle, bazı görsel araştırmaların son üründe -örneğin, fotoğrafların veya doğrudan gözlemlerin ilgili yönleri sayılara veya kullanım kolaylığı için sözlü bir tanımlamaya dönüştürülebilirse- hiç görsel bulunmayabilir. Ancak çoğu zaman görsellerin yeni bir görsel düzenlemeyle sunulması (örneğin, özetlenen verilerin grafik bir temsili) araştırmanın anlaşılmasını kolaylaştırır. Görseller araştırma sürecinde sadece ara bir rol oynayabilirken (genellikle sistematik ve mimetik araştırma türlerinde olduğu gibi), toplanan veya araştırmacı tarafından üretilen görseller, çalışmanın sonuçlarını iletmede çok çeşitli roller oynanabilir. Görseller, tipik durumları, süreçleri, örnekleri verebilir veya olağan dışı, istisnai durumları açıklayabilirler. Böylece görseller mekânsal, ilişkisel durumların anlaşılmasında bütüncül bir bakış açısının oluşmasını sağlarlar. Fakat görseller çok çeşitli şeyleri iletebildiğinden, çeşitli durumları somutlaştırdığından, araştırma sonucunu okuyanların/ izleyenlerin tam olarak neye baktıklarını öğrenmeleri, görsel tasvirlerin hangi mevcut ve potansiyel amaçlara hizmet edebileceğini anlamaları gerekmektedir.

Görsel temsillerin genellikle araştırma için gerçek veya belirlenmiş bir değeri yoktur. Görsellerin araştırma için değeri, belirli bir amaç için temsili bir veri kümesinin, belirli bir araştırma sorusunun, görsel gerçeklerden veya göstergeler yoluyla gerekçeli olarak doğrulanmasını sağlamalarıdır. Her araştırma türünde olduğu gibi, görsel araştırmalar da belirli bir amaca yöneliktir. Araştırmanın özel tasarımı bu amaç doğrultusunda hazırlanır. Amaç, araştırmanın görünümünü belirlemekle kalmaz, aynı zamanda araştırma adımlarının çoğunda yapılması gereken seçimleri de belirlerler. İmgeler ve görsel temsiller büyük ölçüde önemlerini süreçten ve ortaya çıktıkları bağlamdan alırlar.

Araştırmanın gereği bulunan görseller, araştırma amaçları düşünülerek üretilmemiştir. Bununla birlikte, kasıtlı olarak seçildikleri, araştırma içinde belirli bağlamda ele alındıkları ölçüde, araştırma sorularına geçerli yanıtlar sağlayabilirler. Belirli amaçlar için seçilen görsel veri setinin potansiyel faydası ise büyük ölçüde elde edilebilecek ilişkili veri miktarına duyarlıdır. Görsel araştırmanın görsel verileri, görsel son ürünü (örneğin, antropolojik bir film), ara görsel veriler (örneğin, bir meydandaki yaya faaliyetlerinin sistematik kayıtları) yeni amaçlar için kullanılabilirler. Bununla birlikte, çoğu zaman, bunun başarılı olması için en azından yeniden çerçeveleme, görselleştirme yapılması, yeni bağlamların bulunması gereklidir. Bazı amaçların birleştirilmesi zorken, bazı amaçlar ise çok daha fazla araştırma alanına sahip oldukları için birleştirilmeleri daha kolaydır. Bazen bir araştırmanın ham verileri çeşitli ihtiyaçlara uyacak şekilde kolayca biçimlendirebilirler. Ancak amaçları birleştirmek veya görsel malzemeleri başka amaçlar için yeniden kullanmak, her zaman özel uzmanlık ve ekstra çaba gerektirir. Uygun özen gösterilmezse, nihai sonuç geçersiz, yanıltıcı veya daha az etkili hale gelebilir.

2.3.2 Fotoğrafın araştırmadaki rolü

Son 30 yılda sosyal bilim araştırmacıları, insan deneyimini daha iyi anlamak için kelimelerle birlikte görüntü ve görsellerin kullanılması üzerine ciddi bir şekilde düşünmüşlerdir. Bu görüntüler, imajlar: videolar, fotoğraflar, çizimler, karikatürler, grafitiler, haritalar, diyagramlar, işaretler ve semboller gibi geniş bir yelpazeyi içerir. Toplamda düşünüldüğünde, görüntüler bir kültürün işaretlerini temsil ederken, bireysel olarak ele alındıklarında, yaşamımız hakkında çok özel bilgiler sunan nesneler olarak işlev görürler (Poser, 2005). Bunun yanında fotoğraf araştırmalarının da kullanıldığı tüm metodoloji süreçleri temelde benzer adımları içerir. Tablo 1 Leavy'nin tanımladığı bu süreçleri ve türleri gösterir (2014, s.5).

Tablo 1. Araştırmanın Temel Unsurlarının Özeti

Element	Felsefi veya Praksis	Tanım
Paradigma	Felsefi	Yol gösterici dünya görüşü
Ontoloji	Felsefi	Sosyal gerçekliğin doğası ve bu konuda neler bilinebileceği
Epistemoloji	Felsefi	Araştırmacının rolü ve araştırmacı/katılımcı ilişkisi

Türler	Praksis	Araştırmaya yaklaşım yollarının kategorileri
Yöntemler	Praksis	Veri toplama araçları
Teori	Praksis	Verilerin ötesine uzanan sosyal gerçeklik hesabı
Metodoloji	Praksis	Araştırmanın nasıl ilerleyeceğine dair bir plan (yöntemleri, teoriyi, etiği birleştiren)
Etik	Felsefi ve Pratik	Katılımcılarla nasıl etkileşim kurulduğu, katılımcıların nasıl bilgilendirildiği ve korunduğu
Değerler Sistemi	Felsefi ve Pratik	Kullanışlılık ve halka dağıtım, yeterince temsil edilmeyen grupların dahil edilmesi
Refleksivite	Felsefi ve Pratik	Güç, önyargı ve araştırmacı pozisyonuna dikkat

Bu noktada fotoğrafın kullanımı bu temel yaklaşımın içine yerleşir. Holm (2014), arşiv fotoğrafları, araştırmacı tarafından çekilen fotoğraflar ve katılımcılar tarafından çekilen fotoğraflar gibi kullanılan farklı fotoğraf türlerini tanımlamaktadır. Fotoğrafları elde etmek için farklı yaklaşımların kullanımı ve her bir yaklaşımla ilgili ilgi çekici konular sunulmuştur. Fotoğrafları analiz etmek için kullanılan içerik analizi, söylem analizi ve etnografik analiz gibi yaygın yaklaşımlar adreslenmektedir.

Fotoğrafın, araştırma yaparken bir araç olarak kullanılmasının kökeni antropoloji alanında bulunur. İlk olarak, araştırmacılar saha çalışmaları sırasında görsel kayıtlar yakalamak amacıyla fotoğraf kullanmaya başlamışlardır. Bu, gözlemlerin ayrıntılarının yorgunluk olmadan kaydedilebilmesine imkan tanımıştır. Elde edilen fotoğraflar ise analiz sürecinde bilgiyi daha iyi hatırlamak için kullanılan “dışsal bellek” (Collier, 1957; Collier ve Collier, 1986) olarak değerlendirilmiştir. Zamanla, araştırmacılar fotoğrafları katılımcılarla iletişimi kolaylaştırmak için kullanmaya başlamışlardır. Bu yaklaşım, katılımcıların hafızalarını canlandırmaya yardımcı olduğu gibi, araştırmacı ile katılımcı arasındaki yorgunluk, tekrar ve yanlış anlaşılmalara azaltmaya da yardımcı olmuştur. Collier (1957), görüşmeler sırasında fotoğrafları kullanarak katılımcıların hatıralarını canlandırmada yardımcı olduğunu gözlemlemiştir. Bununla beraber, son yıllarda araştırmacılar görüntü yakalama faaliyetini katılımcılara devretmeye başlamıştır. Bu sayede, katılımcıların kendi bakış açılarından fotoğraflar çekmesi daha derinlemesine anlayışlar ortaya çıkarmaktadır. Katılımcılar tarafından çekilen fotoğraflar, araştırma sonuçlarının daha geniş bir izleyici kitlesiyle paylaşıldığı makaleler, sergiler ve web siteleri gibi platformlarda kullanılır. Bu nedenle fotoğraflar, araştırmanın farklı

aşamalarında çeşitli amaçlarla, örneğin veri toplama aracı olarak, analiz için veri olarak ve bulguların temsil edildiği ve iletilmekte olduğu bir araç olarak kullanılır.

Araştırmacılar, fotoğrafçılığı farklı yollarla ve farklı amaçlarla kullanırlar. Fotoğrafçılığı merkezi bir bileşen olarak kullanan birçok yaklaşım arasında şunlar sıralanabilir: Fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi (Harper, 2002), oto-fotoğraf (*auto-photography*) (Aitken ve Wingate, 1993) (Noland, 2006)), katılımcı fotoğrafçılık (*participant photography*) (Miller ve Happell, 2006), katılımcı fotoğraf araştırması (*participatory photographic research*) (Aldridge, 2007), hermenötik fotoğrafçılık (*hermeneutic photography*) (Hagedorn, 1994) ve foto-ses (*photo voice*) (Wang ve Burris, 1997). Bu tür yaklaşımların yaygınlaşması, görsel temelli yöntemlerin sosyoloji, antropoloji, insan bilimleri, psikoloji ve eğitim gibi birçok disiplinde gelişmiş olması nedeniyle şaşırtıcı değildir. Araştırmada fotoğrafçılığın nasıl kullanıldığını tanımlamak için kullanılan terimler, araştırmacının disiplinini, araştırmacının teorik duruşunu veya araştırmanın hangi geleneğe dayandığını (örneğin, hermenötik fotoğrafçılık gibi); fotoğrafçılığın nasıl kullanıldığını ve kimin fotoğrafları çektiğini yansıtmaktadır (Lal, Jarus, ve Suto, 2012, s. 182).

Harper (2002)'ın işaret ettiği fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi (*photo elicitation*) daha önce Collier'in (1957) ifade ettiği bir araştırma görüşmesine fotoğraf eklemek gibi bir tekniğe dayanır. Görseller ve metinlerin kullanıldığı röportajlar ile sadece kelimelerin kullanıldığı görüşmeler arasındaki fark bu 2 sembolik temsil biçimine verdiğimiz tepkilerle ilgilidir. Bunun fiziksel bir temeli bulunmaktadır. Buna göre, beynin görsel bilgiyi işleyen bölümleri, sözel bilgiyi işleyen bölümlerinden evrimsel olarak daha eskidir. Dolayısıyla görüntüler insan bilincinde sözcüklerden daha derin unsurlar uyandırır; yalnızca sözcüklere dayalı değiş-tokuş beynin kapasitesini, beynin sözcüklerin yanı sıra görüntüleri de işlediği değiş-tokuşa kıyasla daha az kullanır. Bunlar, fotoğraflı görüşmenin sadece daha fazla bilgi ortaya çıkaran bir görüşme süreci değil, daha ziyade farklı bir tür bilgi ortaya çıkaran bir süreç gibi görünmesinin nedenlerinden bazıları olabilir (Harper, 2002, s. 13).

Bir diğer yaklaşım olan oto-fotoğrafta ise katılımcılar bizzat fotoğraf çeker ve bunların içinden kendi görüntülerini ve temsillerini seçerler. Bu yaklaşım araştırmacıların, katılımcı kimliğinin insan eylem ve düşüncelerini yönlendirme biçimlerini yakalamasına

ve ifade etmesine olanak tanır. Bu doğrultuda daha gerçekçi veriler üretilebilir çünkü araştırmacılar, katılımcıların dünyasına katılımcıların gözünden bakabilme olanağına sahip olur. Bu, özellikle marjinalleştirilmiş grupların deneyimlerinin araştırıldığı çalışmalarda kritik önemde bir tekniktir. Oto-fotoğraf katılımcılara kendi adlarına konuşma şansı verdiği için, araştırmacıların kültürel açıdan önyargılı olabilecek araştırma araçlarına kimlikleri özelinde güven duymalarına yardımcı olur (Noland, 2006).

Katılımcı görsel araştırma ise, araştırma katılımcılarından (veya deneklerden) araştırma sürecinin bir parçası olarak görseller -çizimler, fotoğraflar, duvar resimleri veya videolar- geliştirmelerini isteyen araştırmalar olarak tanımlanır (Lorenz ve Kolb, 2009, s.263). Katılımcı fotoğrafçılık çalışmalarında, katılımcılar tarafından üretilen fotoğraflar aracılığıyla gerçekleşen çalışmalar son yıllarda yaygınlaşmıştır. Görsel metodolojiler öncelikle mevcut görsel imgelerin veya eserlerin analizini ya da araştırmacı tarafından çalışma sahasında çekilen görsellerin incelenmesini içermektedir. Araştırmanın bir parçası olarak katılımcılar tarafından üretilen görüntülerin incelenmesini içeren daha az araştırma yapılsa da son yıllarda katılımcılardan fotoğraf ve video, çizim ya da diğer görsel imge türlerini üretmelerinin istendiği araştırmalar da görsel metodoloji bağlamında katılımcıların araştırmalara bizzat katılımını teşvik etmektedir (Guillemin ve Drew, 2010, s.175).

Öte yandan, fotoğraf bir enstrüman olarak aksi durumda gizli kalabilecek şeyleri görünür kılma potansiyeli yönünden güçlü bir araç olarak tanımlanır (Sitvast, 2014, s.18) Hayattaki değerlerin ve kişinin değer verdiği şeylerin farkındalığı, günlük rutinlerin ve hastalıkların ezici yükünün altına gömülme eğilimindedir. Fotoğraf bu noktada anlam yaratmaya odaklanır. Bu nedenle fotoğraf aracı hermeneutik bir araç olarak değerlendirilir (Sitvast, 2014, s.18).

Bu çeşitli görsel temelli yaklaşımlar arasında, “foto-ses (*photo voice*)” (Wang ve Burris, 1997) benzersizdir, çünkü katılımcı araştırma prensiplerini yansıtan iyi tanımlanmış, tekrarlanabilir, geliştirilmiş ve kurumsallaşmış bir çerçeve ile ilişkilendirilir. Foto-Ses, insanlara günlük yaşamlarını kaydetme ve düşünme fırsatı sunmak için fotoğrafçılığı ve grup çalışmasını birleştirir. Bu nedenle, etkinlik ve grup odaklı bu yaklaşım, katılımcı, görsel temelli yöntemleri benimsemek isteyen mesleki terapi araştırmacıları için uygun olabilir.

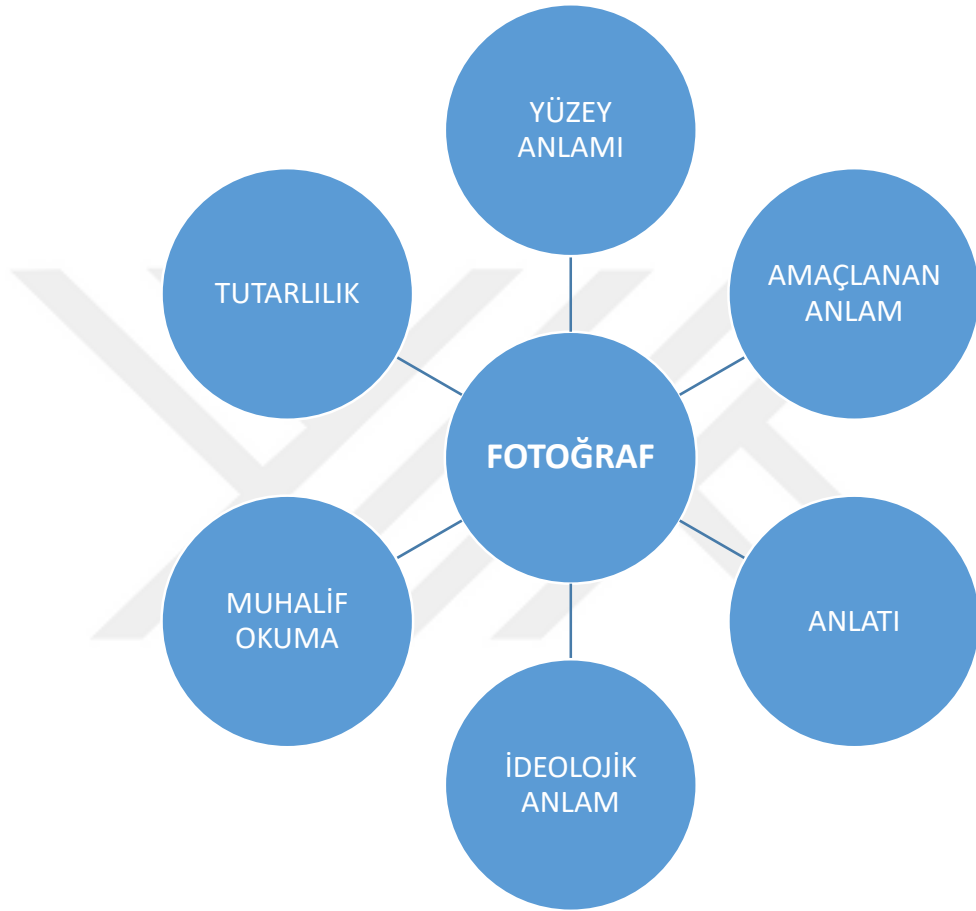
2.3.3 Fotoğrafın sosyal bilimlerde kullanımı

Erken dönemlerden itibaren kültürel ve sosyal antropologlar, sözlü saha notlarını tamamlamak için eskizler ve çizimler yapmışlardır. Görselleştirmeler, belirli olguların dilin yapabileceğinden daha canlı ve somut bir şekilde aktarılmasını sağlar; örneğin mekânsal düzenlemeler, konutlar, her türlü eserin şekli ve aynı zamanda çalışan, dans eden veya dini ritüelleri uygulayan insanlar gibi. Daha sonraları antropologlar fotoğraf ve film kameralarını giderek daha fazla kullanmaya başlamışlardır; çünkü bu cihazların daha doğru, ‘gerçekçi’ ve güvenilir sonuçlar verdiği kanıtlanmıştır. Ancak uzun bir süre boyunca, fotoğraflar kendi başlarına bir tür veri olarak değil, daha ziyade bilimsel metinlerin sadece illüstrasyonları olarak değerlendirilmiştir (Eberle, 2018: 393). Şimdilerde ise fotoğrafın tek başına bir veri olarak kullanıldığı, araştırma süreçlerine araştırmacı ya da katılımcı tarafından entegre edildiği bir araştırma süreci yürümektedir.

Sosyal bilimlerde görsel araştırma, 1940’lardan bu yana sosyal bilimler ve etnografi alanında önem kazanmıştır. “Balinese Character” adlı çalışma, Gregory Bateson ve Margaret Mead’in 1942’de gerçekleştirdiği, etnografik araştırmada görsel yöntemlerin kullanıldığı erken ve önde gelen bir örnektir. Bu çalışmada, araştırmacılar Bali köy yaşamını fotoğraflamış ve filmler aracılığıyla belgelemiş ve analiz etmişlerdir, ayrıca geleneksel etnografik saha çalışmaları da yapmışlardır. Bu öncü araştırma, görsel malzemelerin kültürel uygulamaları, sosyal etkileşimleri ve çevreyi yakalama ile iletişim aracı olarak kullanılmasıyla etnografik uygulamalardaki değişikliği temsil etmiştir. Bateson ve Mead, gözlemlerini görsel belgelerle tamamlayarak, Bali kültürünün daha kapsamlı bir anlayışını sunmayı amaçlamışlardır.

Fotoğraf bir veri toplama yöntemi olarak düşünülebilir, ancak tüm fotoğraflar analiz edilecek veriler olarak kullanılmaz. Sosyal bilim araştırmalarında fotoğrafların en yaygın kullanım alanları illüstrasyon ve dokümantasyon olmuştur. Belgesel fotoğrafçılığın daha önce belirtildiği gibi antropoloji ve sosyoloji gibi alanlarda uzun bir geçmişi vardır, aynı zamanda arşiv fotoğraflarının sıklıkla kullanıldığı tarih gibi alanlarda vardır. Kültürel çalışmalarda, belgesel fotoğrafların tarihsel analizine iyi bir örnek Steet’in (2000) National Geographic dergisinde Arap dünyasının inşası üzerine yaptığı çalışmadır. Dergideki yüz yıllık fotoğrafları analiz eden Steet, kadın ve erkeklerin yanı sıra Arap dünyasındaki ataerkillik ve Oryantalizmi görsel (ve metinsel) olarak inşa etmektedir.

Steet'in kapsamlı materyalinin aksine Magno ve Kirk (2008) kalkınma ajanslarının kız çocuklarının eğitimiyle ilgili çalışmalarını tanıtmak için kız çocuklarının fotoğraflarını nasıl kullandıklarını incelerken yalnızca 3 fotoğrafı analiz etmiştir. 353. sayfadan alıntılanarak şekil haline getirilen Şekil 1'de de görüldüğü üzere 7 kategoriden oluşan ayrıntılı bir analiz şablonu kullanmışlardır.

Şekil 1. Magno ve Kirk Fotoğraf Analiz Şablonu

Yüzey anlamı, anlatı, amaçlanan anlam, ideolojik anlam, muhalif okuma ve tutarlılık (bu durumda tutarlılık, fotoğrafların ve metnin aynı şeyi savunup savunmadığı anlamına gelmektedir).

- Yüzey anlamı, bir görüntüyü hızlı bir şekilde inceleyen kişinin edinebileceği genel izlenimleri ifade eder. Yüzey anlamı genellikle biraz sığ bir anlam alanı yaratır.

- Anlatı, bir dizi resim ya da dondurulmuş bir senaryo aracılığıyla bir hikaye anlatır ve izleyicinin görseldeki karakterlere ne olduğunu hayal etmesini sağlar.
- Amaçlanan Anlam, görüntüyü sunan kişinin iletmek istediği anlamı tanımlar.
- İdeolojik Anlam, görsel bir metinde ifade edilen değerleri ifade eder. İdeolojik anlam, bir görselin altında yatan varsayımlar ve imalar incelenerek deşifre edilebilir.
- Muhalif Okuma, bir görüntüyü alternatif anlamlardan çözme sürecini ifade eder. Pozisyonlar ve perspektifler, aynı görüntünün okunabileceğini kabul ederek arka plan ve konu pozisyonlarına bağlı olarak farklıdır (Magno ve Kirk, 2008, s. 353).

Fotoğraf her zaman “bir iletişim aracı ve deneyim paylaşma aracı olarak hizmet ettiğinden” (José van Dijck, 2008, aktaran: Pink, 2011, s. 95), kendi başına bir araştırma aracı olarak çok fazla geçerlilik kazanması kaçınılmaz olmuştur. Yine de fotoğraf, Winton’a göre (2016, s.431) sosyal araştırmalarda eşzamanlı olarak ortaya çıkan 3 eğilim olmasaydı şu anda sahip olduğu popülerliği kazanamayabilirdi: “bunlar, sosyal bilim araştırmalarında görselin yeniden ortaya çıkışı ve deneyimin inşası ve temsilinde tüm duyuların rolüne verilen önemin artması (duyusal dönüş); araştırma pratiğinde hafıza ve hayal gücüne odaklanması ve son katılım paradigmasının ortaya çıkışıdır (Winton, 2016, s. 431). Bu gelişmeler fotoğrafın da araştırma sürecine dahil edilmesi gibi çok sayıda yöntem ve tekniğin gelişmesini, yani yeni ve yenilikçi araştırma yöntemlerinin geliştirilmesini sağlamıştır (Pink vd., 2011). Araştırmada görsel yöntemlerin kullanımı, antropoloji, sosyoloji ve kültür çalışmaları gibi çeşitli akademik disiplinlerde devam etmiş ve gelişmiştir. Araştırmacılar şu anda çalışmalarını zenginleştirmek ve sosyal fenomenleri keşfetmek ve temsil etmek için fotoğrafçılık, film, video kayıtları ve görsel sanatlar gibi çeşitli görsel teknikleri kullanmaktadırlar. Bu görsel yöntemler, insan davranışının ve kültürün karmaşıklıklarını ve inceliklerini yakalama konusunda kritik araçlar haline geldiği gibi akademik ve kamusal izleyicilerle etkileşimde bulunma konusunda da önemli bir rol oynamaktadır.

Bununla birlikte, sosyal araştırmalarda fotoğrafın kullanılması, hem toplama ve yorumlama düzeyinde hem de araştırma sonuçlarının iletişimde belirli zorlukları beraberinde getirmektedir (Hamer, 2016). Süreçlerde (bilginin toplanması ve yorumlanmasında) ve araştırma ürünlerinde (araştırma sonuçlarının iletişimde) sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu sorunlar arasında, fotoğrafın nesnel/öznel bir belge olarak geçerliliğı, yorumlanması, bir metnin illüstrasyonundaki rolü, çeşitli tekniklerle toplanan bilgilerin çaprazlanmasındaki yeri ve etik yönleri bulunmaktadır. Yazılı olmayan bir belge olarak fotoğraf, araştırma türünün çeşidi ne olursa olsun, nitel bir boyuta sahip, güçlü bir tümevarımsal bileşeni olan araştırmalarda daha sık kullanılır. Bu tür araştırmalarda hipotezler test edilmez, ancak keşif araştırması (Gómez, Flores, ve Jiménez, 1999), (Yin, 2009) veya araştırma ile müdahale arasında güçlü bir doğrudan eklemlenme olan eylem araştırması (Serpa, Ferreira, Santos ve Teixeira, 2018; Kia-Keating, Santacrose ve Liu, 2017) gibi belirli bir durumu karmaşıklığı içinde anlama ve/veya değıştirme hedefleri tarafından yönlendirilir. Tuckman (2000) nitel araştırmanın aşağıdaki özelliklerini sunmaktadır: *“Doğal durumda gelişir, araştırmacı veri toplama aracıdır. Temel kaygısı betimlemek, sürece atıfta bulunmak, verileri tümevarımsal olarak analiz etmek ve nesnelerin anlamı hakkında endişelenmektir”* (s. 532). Kısacası, *“öznelerinin özne durumlarını nesnel bir şekilde incelemek”* (Bogdan ve Biklen, 1998, s. 67), sistematik bir süreçle elde edilen ve araştırmanın hem sürecinde hem de ürününde titiz ve kontrollü bir şekilde gösterilen doğrulanmış ve doğrulanabilir bir bilgi kümesi olarak bilimsel bir şekilde incelemektir. Kısacası, fotoğrafın araştırmadaki statüsü, kaynağı ne olursa olsun - örneğın, özellikle araştırma için çekilip çekilmediğı veya araştırmacının fotoğrafın elde edilmesine ve yorumlanmasına kasıtlı olarak dahil olup olmadığı - çok tartışılmış ve hatta tartışılmalıdır. Çoğı durumda fotoğraf, diğerk tekniklerle toplanan bilgilerle birlikte daha çok bir tamamlayıcı veya nirengi unsuru olarak işlev görmektedir (Ferreira ve Serpa, 2020).

Araştırma sürecinde fotoğraf kullanımına ilişkin her türlü tartışma, araştırmacıların temel epistemolojik ve metodolojik varsayımlarını dikkate alarak başlamalıdır, çünkü bunlar çalışmalarımızı yürütme biçimimizi yönlendirir. Araştırmanın nasıl ilerleyeceğı aynı zamanda sosyoloji, antropoloji, psikoloji gibi akademik bir disiplinin; maddi kültür, fenomenoloji, sembolik etkileşim ve feminist teori gibi çalışmaya rehberlik eden teorik çerçevenin; etnograf, tarihçi, savunucu, biyografi yazarı, değıerlendirici ve yorumcu gibi

araştırmacının rolünün ve beceriler, deneyimler, değerler ve inançlar gibi kişisel özelliklerin sağladığı yönelime de bağlıdır. Bu çok sayıda değişken, çalışmalarımızı tasarlama şeklimizi, veriyi neyin oluşturduğuna dair görüşlerimizi ve çıkardığımız sonuçların türlerini şekillendirir. Post-modernistlerin ve etnografiye yeni yaklaşımları savunanların yakın zamanda başlattığı eleştirilerin bir sonucu olarak araştırma eylemini çevreleyen belirsizlik, bu karmaşık bağlamsal konuların ortaya çıkardığı sorunları daha da derinleştirmektedir. Her araştırma sürecinin doğasında var olan bir ikilem olan teori ile pratik arasındaki uygun ilişkiye dair tartışmalar, nitel araştırmacıların içinde bulunduğu zor zamanları yansıtmaktadır. Son tartışmalar, sosyal bilimcilerin karşı karşıya olduğu kritik meseleleri faydalı bir şekilde ön plana çıkarırken, bazen tüm araştırma girişimini baltalamakla tehdit etmekte ve çabalarımızı kurgu tarafından ortaya konan gerçeklere teslim etmemizi öneriyor gibi görünmektedir (Prosser ve Schwartz, 2005, s. 101).

2.3.4 Sosyal bilimlerde fotoğraf üzerine araştırma teknikleri

Araştırma sürecinde fotoğraf kullanımına ilişkin her türlü tartışma, araştırmacıların temel epistemolojik ve metodolojik varsayımlarını dikkate alarak başlamasını gerektirir, çünkü bunlar çalışmanın yürütme biçimini yönlendirir. Araştırmanın nasıl ilerleyeceği aynı zamanda sosyoloji, antropoloji, psikoloji gibi akademik bir disiplinin; maddi kültür, fenomenoloji, sembolik etkileşim ve feminist teori gibi çalışmaya rehberlik eden teorik çerçevenin; etnograf, tarihçi, savunucu, biyografi yazarı, değerlendirci ve yorumcu gibi araştırmacının rolünün ve beceriler, deneyimler, değerler ve inançlar gibi kişisel özelliklerin sağladığı yönelime de bağlıdır. Bu çok sayıda değişken, çalışmanın tasarlanma şeklini, veriyi neyin oluşturduğuna dair görüşleri ve çıkarılan sonuçların türlerini şekillendirir. Post-modernistlerin ve etnografiye yeni yaklaşımları savunanların yakın zamanda başlattığı eleştirilerin bir sonucu olarak araştırma eylemini çevreleyen belirsizlik, bu karmaşık bağlamsal konuların ortaya çıkardığı sorunları daha da derinleştirmektedir. Her araştırma sürecinin doğasında var olan bir ikilem olan teori ile pratik arasındaki uygun ilişkiye dair tartışmalar, nitel araştırmacıların içinde bulunduğu zor zamanları yansıtmaktadır. Son tartışmalar, sosyal bilimcilerin karşı karşıya olduğu kritik meseleleri faydalı bir şekilde ön plana çıkarırken, bazen tüm araştırma girişimini baltalamakla tehdit etmekte ve çabaları kurgu tarafından ortaya konan gerçeklere teslim

etmeyi teşvik ediyor gibi görünmektedir (Prosser ve Schwartz, 2005, s. 101). Kameralar ellerinde, görsel araştırmacılar genellikle diğer saha çalışanlarına göre daha pragmatik bir duruş sergilerler, çünkü yararlı veriler üretebilecek görüntülerin ortaya çıkmasını sağlayacak yöntemler kullanmaları gerekebilir. Araştırma yürütürken görüntü oluşturma getirdiği ilave karmaşıklığın farkında olarak, özellikle fotoğraflarla ilgili olarak ‘güçlendirme’ (öznel) ve ‘sahiplenme’ (veri ve bulguların) konularının da dikkate alınması gerekebilir. Ayrıca, doğal olarak ortaya çıkan nesnelerin, olayların ve davranışların görünümünün, toplum çalışmaları için kritik öneme sahip olan, kültürün derinliklerine gömülü ve dolayısıyla sorgulanmayan yönlerini yansıtan ve kanıksanmış olana bir geçit sağladığı varsayımından hareket edilir. Bu nedenle, fotoğrafçılar için gündelik dünyayı inceleme girişimlerini ilerleten görüntüler üretilmesine olanak tanıyan çoklu stratejiler ve roller tasarlamak gerekebilir (Prosser ve Schwartz, 2005, s. 104-105).

Araştırma yöntemleri, veri toplama araçlarıdır. Nitel uygulamada yaygın olarak kullanılan araştırma yöntemleri arasında etnografi, otoetnografi, duoetnografi, anlatı sorgulama, derinlemesine görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, odak grup görüşmesi, sözlü tarih, belge analizi, içerik analizi, tarihsel-karşılaştırmalı yöntemler, şiirsel sorgulama, görsel-işitsel yöntemler yer almaktadır. Görsel yöntemler, foto-ses, vaka çalışması, çoklu vaka çalışması, söylem analizi, konuşma analizi, günlük araştırması, program değerlendirmesi, etnodrama, etnotiyatro, etnosinema, oyun kurma ve kurguya dayalı araştırma gibi yöntem ve teknikleri içerir. Nitel araştırmacılar veri toplamak için bir dizi araç kullanmaktadır. Araştırma yöntemleri, belirli bir çalışma kapsamında aranan verileri toplamak için en iyi araçlar olması amacıyla seçilir. Araştırma yöntemlerinin seçimi, araştırma soru(ları) ve amaç ya da hedef ile bağlantılı olarak yapılmalıdır. Başka bir deyişle, araştırma konusuna ve araştırma sorularının nasıl çerçevelendiğine bağlı olarak, katılımcılara erişim veya metinsel/metinsel olmayan veriler gibi daha pragmatik konular da dikkate alınmalıdır. Önceden var olan veri kaynakları, zaman ve pratik beceriler, araştırmacıları belirli yöntemlere yönlendirir (Leavy, 2014, s. 3-4). Araştırma türleri, araştırmaya yaklaşmanın farklı yolları için kapsayıcı kategoriler olarak tanımlanır. Her bir kategori, belirli türden konuları incelemeye elverişlidir ve yaygın olarak kullanılan bir dizi veri toplama, analiz ve temsil yöntemini içerir. Sıklıkla kullanılan araştırma türleri arasında saha araştırması, mülakat, temellendirilmiş teori, göze batmayan yaklaşımlar, katılımcı araştırma, toplum temelli araştırma, sanat temelli

araştırma, internet araştırması ve çok yöntemli ve karma yöntemli yaklaşımlar yer alır ancak bunlarla sınırlı değildir. Bir araştırmacının hangi türde çalışacağı; araştırma konusu, araştırma soru(ları), araştırmacının metodolojik tercihleri ve deneyimleri, araştırmanın hedef kitlesi/kitleleri gibi faktörlerin yanı sıra finansman, zaman ve araştırmacının önceki deneyimi, becerileri ve kişisel tercihleri gibi bir dizi pragmatik husus tarafından belirlenir (Leavy, 2014, s. 3).

Fotoğrafçının fotoğraf çekmek için her zaman bir nedeni vardır. Fotoğrafın arkasında bir niyet vardır. Fotoğrafçı özellikle bir şey görmek ister ya da bize bir “mesaj” göndermek ister. Fotoğrafçı aynı zamanda araştırmanın bir katılımcısıysa, amaçlanan iletişim araştırmacının niyetleriyle de bağlantılıdır. Araştırmacı da başkaları tarafından görüntülenmek üzere belirli bir fotoğraf seçerek süreci etkiler. Bir de hedef kitle vardır; fotoğraf kimin için çekilmiştir? Ve son olarak, bireysel izleyiciler vardır. Fotoğrafçıların ve araştırmacıların amaçları ve niyetleri vardır, ancak izleyicinin fotoğrafı nasıl yorumlayacağını etkileyemez veya kontrol edemezler. Bazen hedeflenen izleyici yalnızca araştırmacıdır ve fotoğrafların çoğu yalnızca araştırmacı tarafından görülecek ve analiz edilecektir. Bu fotoğraflar sadece araştırma ve araştırmacı için çekilmiştir. Araştırmacıların araştırma ortamında fotoğraf çekmeleri için en iyi yaklaşımın ne olduğu konusunda bir fikir birliği yoktur. Bazıları, çalışmanın başında, ortama girer girmez fotoğraf çekerek, kameranın katılımcılarla temas kurmak için bir açılış aracı olarak işlev görebileceğini savunmaktadır. Diğerleri ise katılımcıların kamerayla ve fotoğraflarının çekilmesiyle kendilerini rahat hissedebilmeleri için öncelikle araştırmacıyı tanımalarının gerekli olduğunu savunmaktadır (Holm, 2014, s. 383-385).

3. YÖNTEM

Fotoğraf araştırma yöntemlerine yakından bakıldığında, Robert K. Yin'e (1994) göre, bilimsel araştırma 3 kategoriye ayrıldığı görülür. Bu kategoriler keşifsel araştırma, tanımlayıcı araştırma ve açıklayıcı (nedensel) araştırmadır. Keşifsel araştırma, bir problem geniş ve belirli bir şekilde tanımlanmamışsa kullanılır ve amacı yeni içgörüler elde etmek ve hipotezler oluşturmaktır. Tanımlayıcı araştırma; kişilerin, olayların veya durumların doğru bir profilini çizmek için kullanılır. Açıklayıcı araştırma ise nedensel ilişkileri açıklamak ve belirli bir fenomenin meydana gelmesine neden olan güçleri belirlemek için kullanılır.

Mainardes ve diğerlerine (2010) göre keşifsel araştırma, sadece araştırma sorularını keşfetmeyi amaçlar ve mevcut problemlere kesin ve nihai çözümler önermek için değil, henüz net bir şekilde tanımlanmamış bir problemi incelemek için yapılır. Problemin doğasını belirlemek için yapılan keşifsel araştırma, kesin kanıtlar sağlamayı amaçlamaz, ancak problemi daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Yin'e (1994) göre, keşifsel araştırma esnek bir araştırma yöntemidir. Bir problem geniş ve belirli bir şekilde tanımlanmamışsa, araştırmacılar keşifsel araştırmayı bir ön adım olarak kullanırlar. Keşifsel çalışmalar, neler olduğunu bulmanın, yeni içgörüler aramanın, sorular sormanın ve fenomeni yeni bir ışık altında değerlendirmenin değerli bir yoludur. Keşifsel araştırmanın amacı, problemleri daha kesin bir şekilde formüle etmek, kavramları netleştirmek, açıklamaları toplamak, içgörü kazanmak, pratik olmayan fikirleri ortadan kaldırmak ve hipotezler oluşturmaktır. Bu tür araştırmalar, literatür araştırması, belirli kişilerin deneyimleri hakkında anket yapma, odak grupları ve vaka çalışmaları kullanılarak gerçekleştirilebilir. Keşifsel araştırma hipotezler geliştirebilir, ancak bunları test etmeyi amaçlamaz.

İşbu çalışmanın araştırma amacı ve araştırma soruları, bu çalışmanın keşifsel olduğunu ortaya koymaktadır. Fotoğrafi temel alan araştırma tekniklerinin araştırmacılar tarafından nasıl anlaşıldığı ve kullanıldığını belirlemek üzere keşifsel bir araştırma yapılacaktır.

3.1 Araştırma Modeli

Bu bölümde fotoğrafı temel alan araştırma teknikleri ile gerçekleşen araştırmaların değerlendirilmesi amacıyla belirlenen makalelerde; kullanılan fotoğraf teknikleri, yılları, kullanılan diğer teknikler, denek sayıları, kullanılan fotoğrafların kaynağı, fotoğraf sayıları, araştırma alanları incelenmekte ve veriler analiz edilmektedir.

3.1.1 Araştırma soruları

Bu çalışmada gerçekleşen araştırmanın soruları aşağıda sıralanmaktadır:

1. Güncel araştırmalarda fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerinin kullanım frekansı nedir? Sosyal bilim alanı eğilimi nedir?
2. Fotoğrafı temel alan teknikler tek başına mı kullanılmıştır? Başka tekniklerle desteklenmiş midir?
3. Araştırmada kullanılan fotoğrafların kaynağı kimdir?
4. Araştırmalarda kaç denek kullanılmıştır?
5. Araştırmalarda kullanılan fotoğrafların sayısı ne kadardır?
6. Araştırma süreleri ne kadardır?

3.2 Evren ve Örneklem

Literatür incelemesi sırasında Fotoğrafla Ortaya Çıkarma Görüşmesi, Foto Makale, Foto-Ses, Fotoğrafla Belgeleme, Foto-Günlük, Oto-Fotoğraf, Foto Etnografi, Foto-Anket teknikleri en çok karşılaşılan teknikler olarak saptanmıştır. Scopus veri tabanında yapılan incelemelerde, makalelerde de bu tekniklerin en çok kullanılan teknikler olduğu görülmüştür.

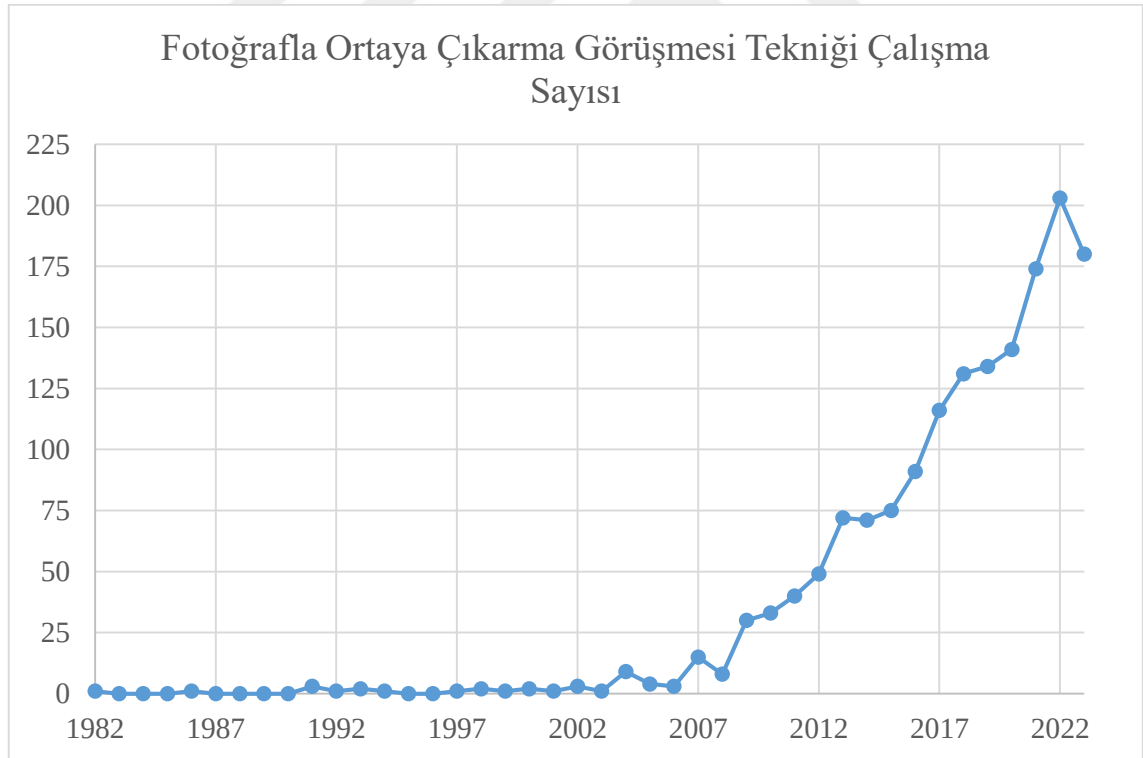
Fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi (*photo elicitation*), arşiv fotoğrafları ile yapıldığı gibi yeni çekilen fotoğraflar seçilerek uygulanan bir araştırma yöntemidir; kolay anlaşıldığı ve uygulandığı için rahatlıkla kullanılabilir. İncelenen fotoğrafın katılımcılarda ortaya çıkardığı duygular, yorumlamalar ve tartışmalar üzerine yapılandırılan yarı-kurgulanmış bir görüşme yöntemi olup, seçilen fotoğrafın kaynağına ve türüne göre çeşitlilik gösterebilmektedir. Bazı sosyal antropologların yürüttükleri görüşmelerde başka amaçlarla kendi çektikleri eski tarihli fotoğrafları, görüşmenin

amacına uygun şekilde gerçek seçip kullandıkları görülmektedir. Bazı durumlarda görüşmenin yapıldığı denek tarafından seçilmiş eski tarihli kendi sahip oldukları fotoğraflar olabildiği gibi aile arşivinden veya müzelerden seçilmiş fotoğraflarda kullanılabilir (Banks, 2001, s. 87). Foto makale (*photo essay*) fotoğraflar ile araştırma sonuçlarını sunma yöntemi, bir anlatım biçimidir. Görsel anlatım için özellikle akademik araştırma sunulurken okuyucu/dinleyici hedef kitlenin sadece öğrenci ve mesleki akranlar olmayacağı, bunun dışındaki kişiler olabileceği dikkate alınarak, sözlü anlatım açısından en yetersiz/zayıf kalan bulgular belirlenir. Fotoğraflar ve sıralanması, kronolojik veya fikirlerin geçişkenliği bağlamında, anlatımı oluştururken ortaya konan bir de hikaye vardır; bu hikayede araştırmacı yer alsa da esas olarak hikaye araştırma konusu ve denekleridir. Foto makalelerde okuyucunun bakışıcısının zaman kültür ve baskı teknolojisi gibi parametrelerin değişimine göre hikayenin de değişebileceğine dikkat edilmelidir (Banks, 2001, s. 146). Fotoğrafla belgeleme (*photo documentation*) analiz edilmek üzere fotoğrafların veri olarak toplanması yöntemidir. Foto etnografi (*photo ethnography*) antropoloji alanındaki araştırmalarda etnografya sorularının yanıtlarını bulmak üzere fotoğraf verisi oluşturma ve analiz etme yöntemidir. Sadece etnografi değil birçok sosyal bilim alanı tarafından kullanılmaktadır (Grady, 1991). Oto-fotoğraf (*auto-photography*) bu yaklaşım katılımcılardan kendi çevrelerine ait fotoğraflar çekerek araştırmaya veri sağlamalarına dayanmaktadır. Tekniğin temel yöntemi deneklerden günlük yaşamı, önemli temaları fotoğraf ile yakalamaları istenmesidir (Spencer, 2023). Foto-ses (*photo voice*) toplumda yetersiz temsil edilen ve gelir durumu düşük deneklerin yaşam biçimleri hakkında deneyimlerine dayanarak veri sağlayan bir araştırma yöntemidir. İlk uygulama alanları arasında pedagoji, sağlık hizmetleri araştırmaları olan bu yöntem ile katılımcı grupların durumları anlaşılacak araştırma sonuçlarında iyileştirme aksiyonlarına yer verilebilmektedir. Araştırmada fotoğraflar ile birlikte deneklerden görüşmeler yoluyla bilgi derlenmektedir. Fotoğrafların araştırmanın amacına uygun olarak seçimi, görüşme süresinin uzun tutulmaması ve birden fazla yapılması, dezavantaj yaratan hususlar araştırmanın modellenmesinde önemli unsurlardır (O'Malley ve Munsell, 2020). Foto-günlük (*photo diary*) deneklerin fotoğraf serileri ve onların anlatımlarının birleşmesiyle oluşan bir tekniktir. Denekler belli bir zaman aralığında fotoğraflar çekip bir aktivite gerçekleştirirler, aktivite hakkında notlar tutarlar ve böylece bir akış elde edilir. Birden

fazla denegin foto-günlüğü bir araya getirildiğinde ise araştırmanın veri seti ortaya çıkar. Foto-günlüklerin doğru değerlendirilmesi için zaman tutulması, aktiviteyi gösterir nitelikte fotoğrafların çekilmesi, deneklerinde fotoğrafta görünmesi genelde foto-günlük oluşturma kuralları olarak kabul edilmektedir (Go, 2007).

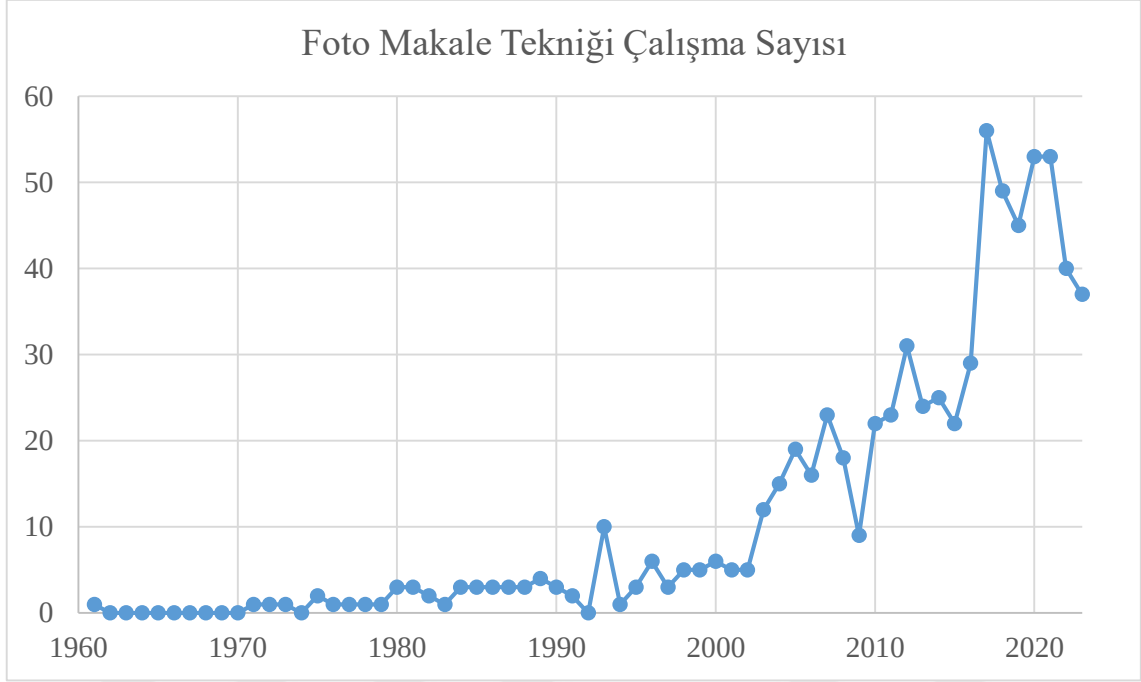
Foto-anket (*photo survey*) araştırmalarda veri toplama yöntemi olan anketlerde fotoğraf yoluyla -özellikle yeterli temsil edilemeyen toplulukların- deneklerin veri üretmesini sağlamaktadır. Fotoğraflar ile ilgili kriterler, fotoğraflardan ne elde edileceği ve fotoğrafların nasıl kategorize edileceği, nasıl değerlendirileceği soru setleriyle belirlenir (Swaminathan ve Mulvihill, 2013).

Scopus veri tabanında tırnak içerisinde “*Photo Elicitation*” (Fotoğrafla Ortaya Çıkarma Görüşmesi) anahtar kelimesiyle arama yapılmış, en eskisi 1982 yılına ait olmak üzere 1599 çalışma bulunmuştur. Şekil 2’de makale sayılarının yıllara göre dağılımı gösterilmektedir.

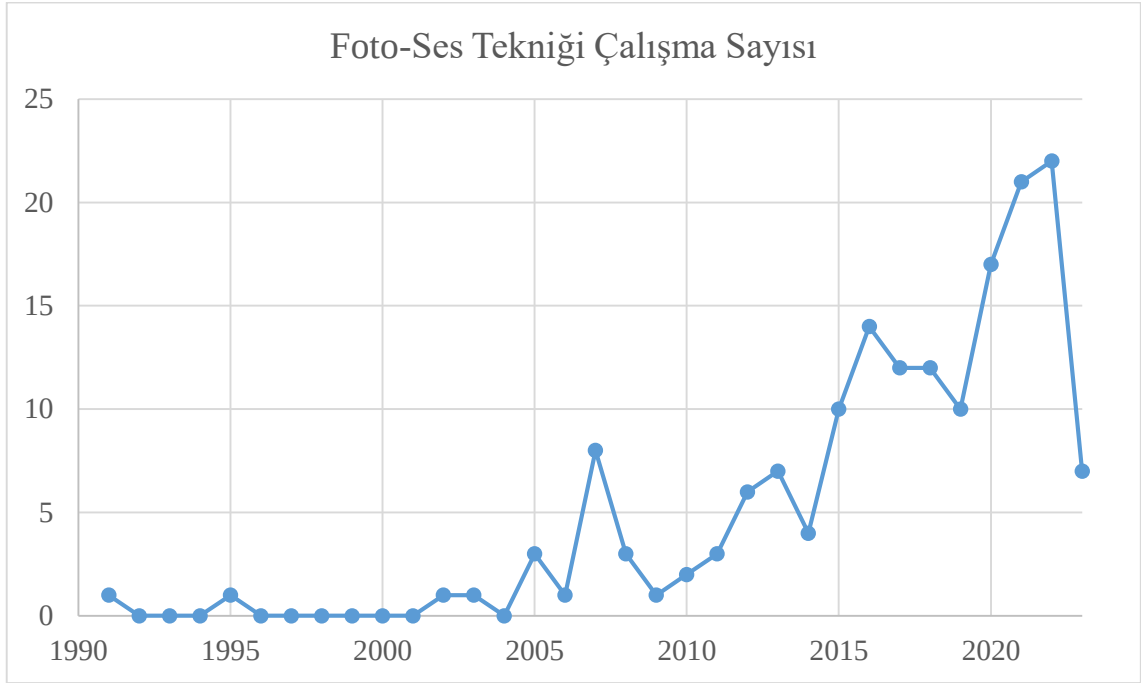
Şekil 2. Fotoğrafla Ortaya Çıkarma Görüşmesi Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Scopus veri tabanında tırnak içerisinde “*Photo Essay*” (Foto Makale) anahtar kelimesiyle arama yapıldığından en eskisi 1961 yılında olmak üzere 713 çalışma bulunmuştur. Şekil 3’te foto makale tekniğini kullanan çalışma sayılarının yıllara göre dağılımı gösterilmektedir.

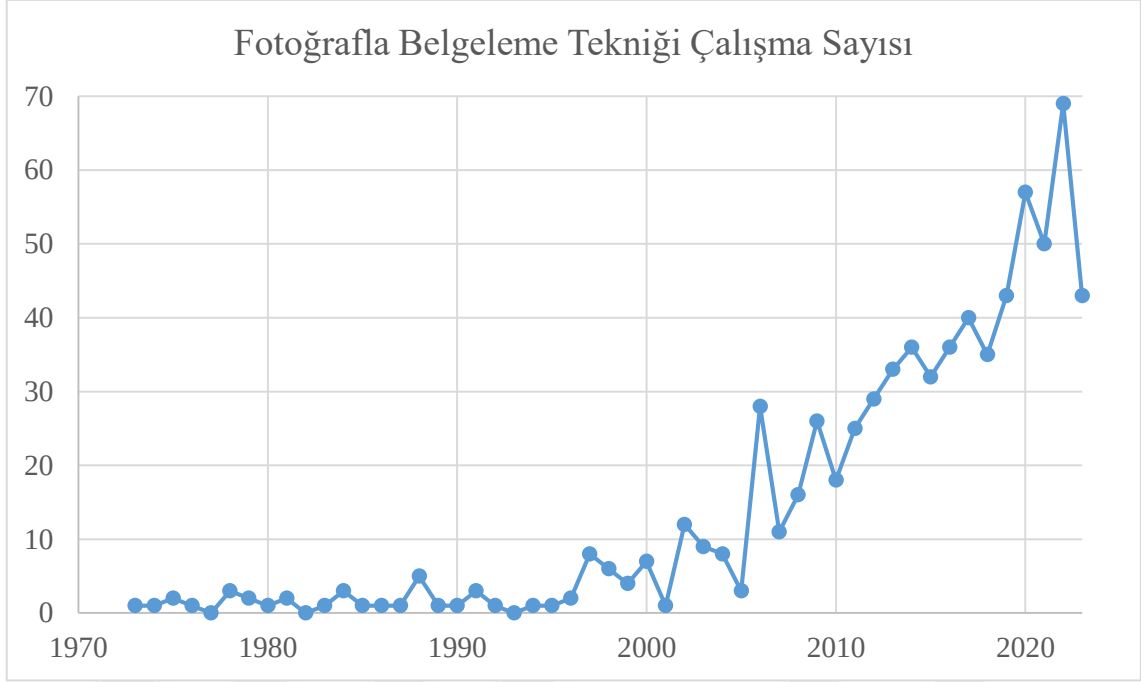
Şekil 3. Foto Makale Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Scopus veri tabanında tırnak içerisinde “*Photo Voice*” (Foto-Ses) anahtar kelimesiyle arama yapıldığından en eskisi 1991 yılında olmak üzere 167 çalışma bulunmuştur. Foto-Ses tekniğini kullanan makale sayılarını yıllara göre dağılımı Şekil 4’te gösterilmektedir.

Şekil 4. Foto-Ses Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Scopus veri tabanında tırnak içerisinde “*Photo Documentation*” (Fotoğrafla Belgeleme) anahtar kelimesiyle arama yapıldığından en eskisi 1973 yılında olmak üzere 720 çalışma bulunmuştur. Fotoğrafla Belgeleme makale sayılarının yıllara göre dağılımı **Şekil 5**’te yer almaktadır.

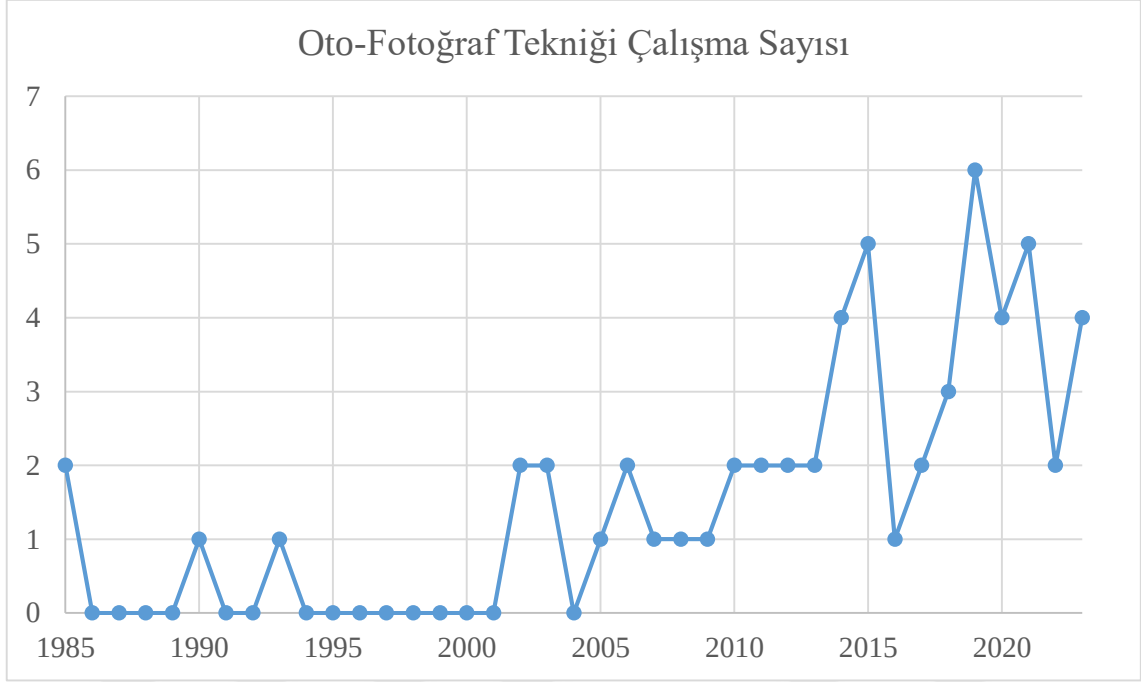
Şekil 5. Fotoğrafla Belgeleme Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Scopus veri tabanında tırnak içerisinde “*Photo Diary*” (Foto-Günlük) anahtar kelimesiyle arama yapıldığından en eskisi 2002 yılında olmak üzere 108 çalışma bulunmuştur. Şekil 6’da yer alan grafik makale sayılarının yıllara göre dağılımını gösterilmektedir.

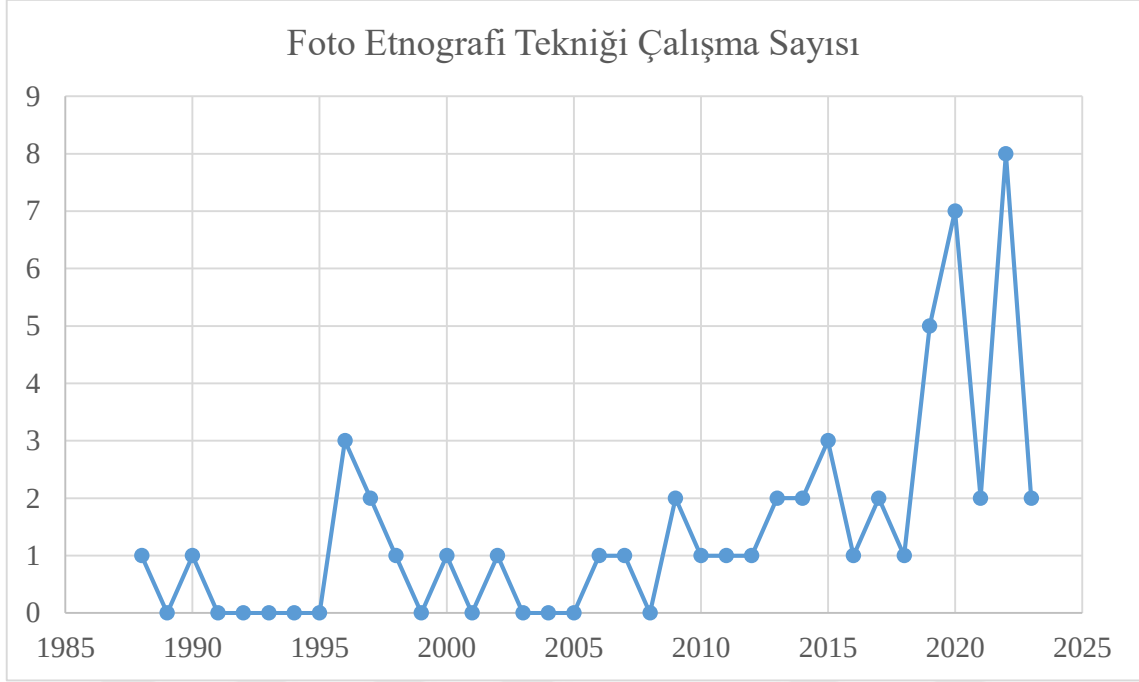
Şekil 6. Foto-Günlük Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Scopus veri tabanında tırnak içerisinde “*Auto-Photography*” (Oto-Fotoğraf) anahtar kelimesiyle arama yapıldığından en eskisi 1985 yılında olmak üzere 58 çalışma bulunmuştur. Tanımlı filtreye uyan makale sayılarının yıllara göre dağılımı Şekil 7 ile gösterilmektedir.

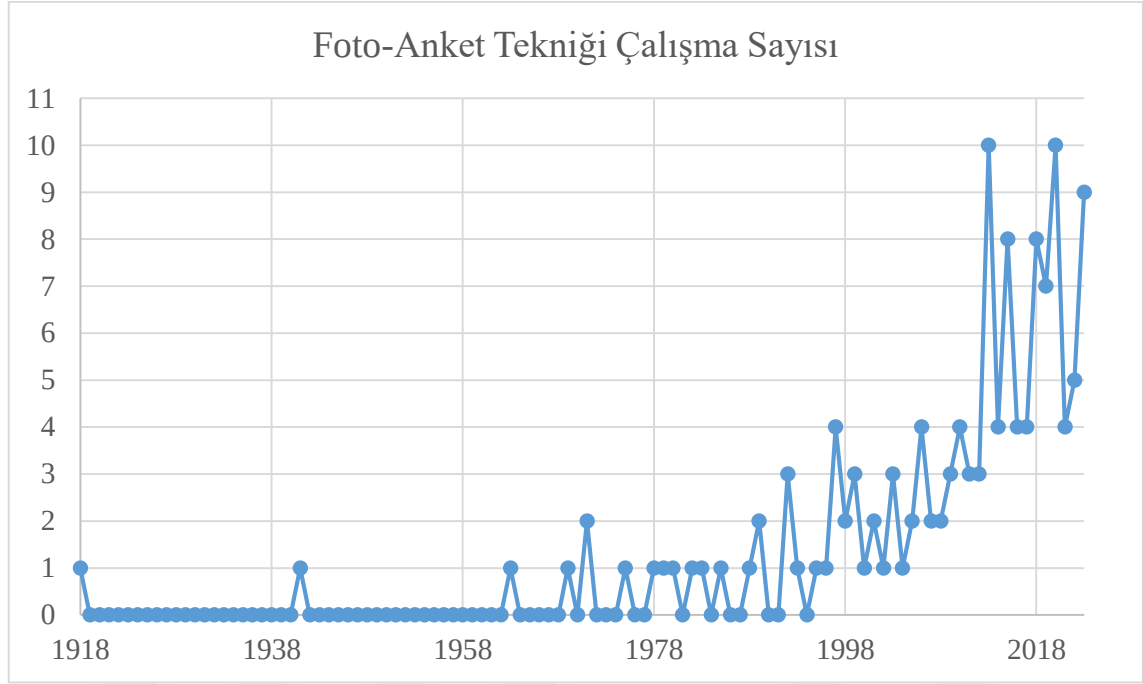
Şekil 7. Oto-Fotoğraf Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Scopus veri tabanında tırnak içerisinde “*Photo Ethnography*” (Foto Etnografi) anahtar kelimesiyle arama yapıldığından en eskisi 1989 yılında olmak üzere 39 çalışma bulunmuştur. Şekil 8’de yer alan çizim makale sayılarının yıllara göre dağılımı gösterilmektedir.

Şekil 8. Foto Etnografi Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Scopus veri tabanında tırnak içerisinde “*Photo Survey*” (Foto-Anket) anahtar kelimesiyle arama yapıldığından en eskisi 1918 yılında olmak üzere 135 çalışma bulunmuştur. Şekil 9. Foto-Anket Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı ile bu verilerin grafik çizimi gösterilmektedir.

Şekil 9. Foto-Anket Tekniğini Kullanan Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Scopus veri tabanında yapılan incelemelerde tekniklerin yıllara göre dağılımı incelenirken 2010 yılı ve sonrasında fotoğraflı araştırma tekniklerinin kullanım sıklıklarının arttığı gözlenmiştir. Bu nedenle incelenecek çalışmalarda 2010 yılı başlangıç olarak, bu araştırmanın yapıldığı yıl olan 2023 bitiş yılı olarak belirlenmiştir. Bu araştırmanın çalışma alanı sosyal bilimler olduğundan alan filtresi olarak sosyal bilimler belirlenmiştir. Scopus veri tabanında incelenen tekniklerde ortak olarak var olan ve en fazla sayıda bulunan “araştırma makalesi” yayın türü filtresi olarak belirlenmiştir. Makalelere ulaşabilmek adına yayınlanma durumu filtresi belirlenmiş ve yayınlanan makaleler incelenmiştir. Makalelerin araştırmacı tarafından tam olarak anlaşılabilmesi için yayın dili filtresi İngilizce ve Türkçe olarak belirlenmiştir.

Bütün bu filtreler sonucunda toplam 1197 makale saptanmıştır. 1197 makale bu çalışmanın evreni olarak belirlenmiştir ve yukarıda adı geçen her araştırma tekniğinden küme örneklem yöntemiyle makalelerin toplam sayısının %10’u olan ve en fazla atıf alan

119 makale örneklem olarak seçilmiştir. Tablo 2’de Scopus veri tabanındaki anahtar kelimeler, filtreler ve filtreler sonrası çalışma sayıları gösterilmektedir.

Tablo 2. Anahtar Kelimeler, Filtreler Ve Örneklem Tablosu

“Photo Elicitation”		1601
Filtre Türü	Belirlenen Aralık	Çalışma Sayısı
Yıl Filtresi	2010-2023	1510
Alan Filtresi	Sosyal Bilimler	931
Yayın Türü Filtresi	Makale	808
Yayınlanma Durumu	Yayınlananlar	757
Dil Filtresi	İngilizce, Türkçe	735
Yüzde Filtresi	10%	73
“Photo Essay”		713
Filtre Türü	Belirlenen Aralık	Çalışma Sayısı
Yıl Filtresi	2010-2023	509
Alan Filtresi	Sosyal Bilimler	372
Yayın Türü Filtresi	Makale	255
Yayınlanma Durumu	Yayınlananlar	251
Dil Filtresi	İngilizce, Türkçe	234
Küme Örneklem	10%	23
“Photo Voice”		167
Filtre Türü	Belirlenen Aralık	Çalışma Sayısı
Yıl Filtresi	2010-2023	147
Alan Filtresi	Sosyal Bilimler	92
Yayın Türü Filtresi	Makale	79
Yayınlanma Durumu	Yayınlananlar	77
Dil Filtresi	İngilizce, Türkçe	72
Küme Örneklem	10%	7
“Photo Documentation”		720
Filtre Türü	Belirlenen Aralık	Çalışma Sayısı

Yıl Filtresi	2010-2023	546
Alan Filtresi	Sosyal Bilimler	96
Yayın Türü Filtresi	Makale	74
Yayınlanma Durumu	Yayınlananlar	70
Dil Filtresi	İngilizce, Türkçe	62
Küme Örneklem	10%	6
“Photo Diary”		108
Filtre Türü	Belirlenen Aralık	Çalışma Sayısı
Yıl Filtresi	2010-2023	88
Alan Filtresi	Sosyal Bilimler	54
Yayın Türü Filtresi	Makale	45
Yayınlanma Durumu	Yayınlananlar	45
Dil Filtresi	İngilizce, Türkçe	45
Küme Örneklem	10%	5
“Auto-Photography”		58
Filtre Türü	Belirlenen Aralık	Çalışma Sayısı
Yıl Filtresi	2010-2023	44
Alan Filtresi	Sosyal Bilimler	27
Yayın Türü Filtresi	Makale	22
Yayınlanma Durumu	Yayınlananlar	20
Dil Filtresi	İngilizce, Türkçe	20
Küme Örneklem	10%	2
“Photo Ethnography”		38
Filtre Türü	Belirlenen Aralık	Çalışma Sayısı
Yıl Filtresi	2010-2023	35
Alan Filtresi	Sosyal Bilimler	32
Yayın Türü Filtresi	Makale	21
Yayınlanma Durumu	Yayınlananlar	21
Dil Filtresi	İngilizce, Türkçe	19
Küme Örneklem	10%	2

“Photo Survey”		135
Filtre Türü	Belirlenen Aralık	Çalışma Sayısı
Yıl Filtresi	2010-2023	83
Alan Filtresi	Sosyal Bilimler	13
Yayın Türü Filtresi	Makale	13
Yayınlanma Durumu	Yayınlananlar	12
Dil Filtresi	İngilizce, Türkçe	10
Küme Örneklem	10%	1

Sonraki aşamada her anahtar kelime altındaki makaleler Scopus veri tabanında atıf sayılarına göre sıralanmış, örneklemdeki miktarı kadarı incelenmek üzere bilgisayara kaydedilmiştir. İlk incelemede bazı makalelerde bir araştırma olmadığı, bazı makalelerde fotoğraf yerine video, çizim gibi diğer araçların kullanıldığı saptanmıştır. Bu nedenle içinde araştırma olmayan veya fotoğraf kullanılmayan makaleler elenerek yerine atıf sıralamasında bir sonraki makale incelenmek üzere bilgisayara kaydedilmiş ve böylece örneklem tam olarak sağlanmıştır (N=119). Ayrıca “Üniversite öğrencilerinin akademik ve mezuniyet sonrası başarılarına ilişkin fakülte algılarında ırksal farklılıklar (*Racial differences in faculty perceptions of collegiate student-athletes’ academic and post-undergraduate achievements*)” isimli makaleye hiçbir veri tabanında yer almadığı için ulaşılamamıştır. Bu makale yerine de atıf sıralamasındaki bir sonraki makale bilgisayara indirilerek kaydedilmiştir.

Okuma aşamasında tematik kodlar olarak belirlenen çeşitli özellikler, kullanılan diğer teknikler, fotoğrafların kaynağı, denek sayısı gibi bir araştırmanın temelini ortaya koyan özellikler aranmıştır. Kodlama listesi aşağıda gösterilmektedir:

- Makalelerin Yayın Yılı
- Makalelerin Yayınlandığı Dergi
- Makalelerin Atıf Sayıları
- Kullanılan Bütün Teknikler
- Denek Sayısı
- Araştırmada Kullanılan Fotoğrafların Kaynağı
- Araştırmada Kullanılan Fotoğrafların Sayısı

- Araştırma Süresi
- Bilim Alanı

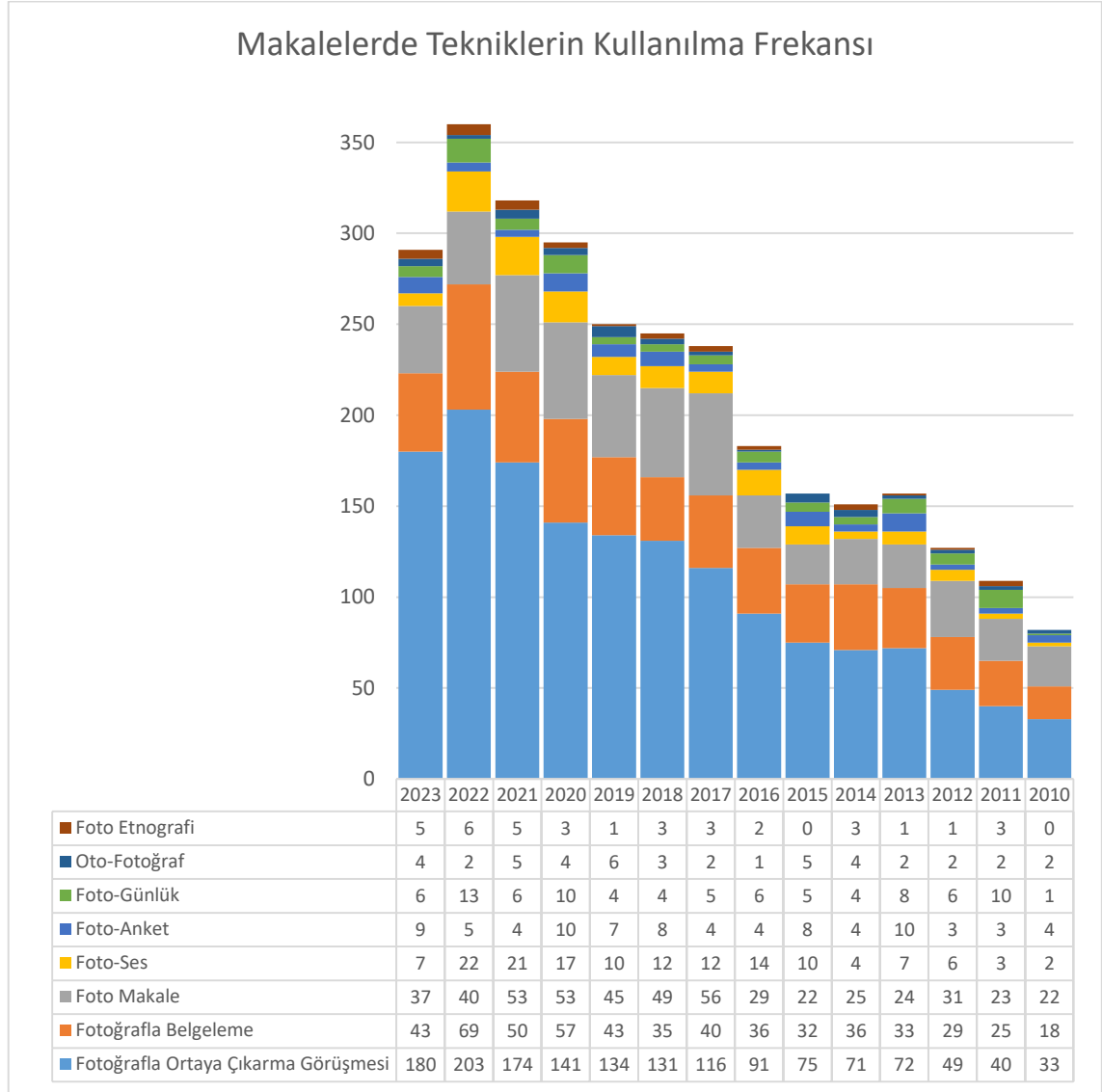
Bu kodlar aracılığıyla ortaya çıkan veriler Microsoft Excel programı kullanılarak analiz edilmiştir.

3.3 Verilerin Nitel İçerik Analizi

Bu başlık altında toplanan verilerin araştırma sorularına göre analizi gerçekleşmektedir. Çalışmada içerik analizi özömlemesi, Fotoğrafla Ortaya ıkarma Görüşmesi, Foto Makale, Foto-Ses, Fotoğrafla Belgeleme, Foto-Günlük, Oto-Fotoğraf, Foto Etnografı, Foto-Anket tekniklerinin örnekleme çerçevesinde bilgisayara kaydedilmiş bulunan makalelerin araştırmacı tarafından kodlanmasıyla yapılmıştır.

3.3.1 Makalelerin yılları, aldıkları atıf sayıları ve yayınlandığı dergiler

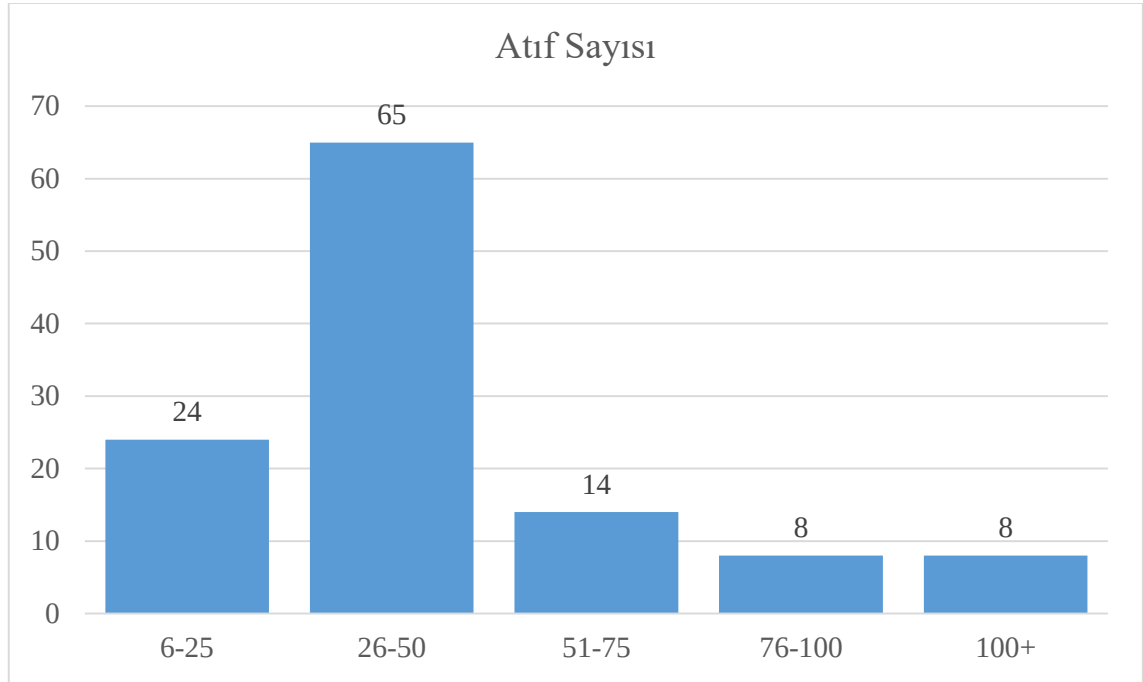
Şekil 10'da yer alan grafik, tekniklerin makalelerde yıllara göre kullanım frekansını göstermektedir.

Şekil 10. Makalelerde Tekniklerin Kullanılma Frekansı

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde belirtildiği gibi 2010 yılı sonrası fotoğrafı temel alan tekniklerin kullanım sıklıklarının artışı açıkça görülmektedir. 2010 yılında sadece 82 makale varken bu sayı 2022 yılında yaklaşık 3 katından fazla artarak 360 olmuştur. Fotoğrafıla ortaya çıkarma görüşmesi her yıl en çok kullanılan teknik olurken foto etnografi ve oto-fotoğraf yıllar içerisinde en az kullanılan teknikler olmuşlardır.

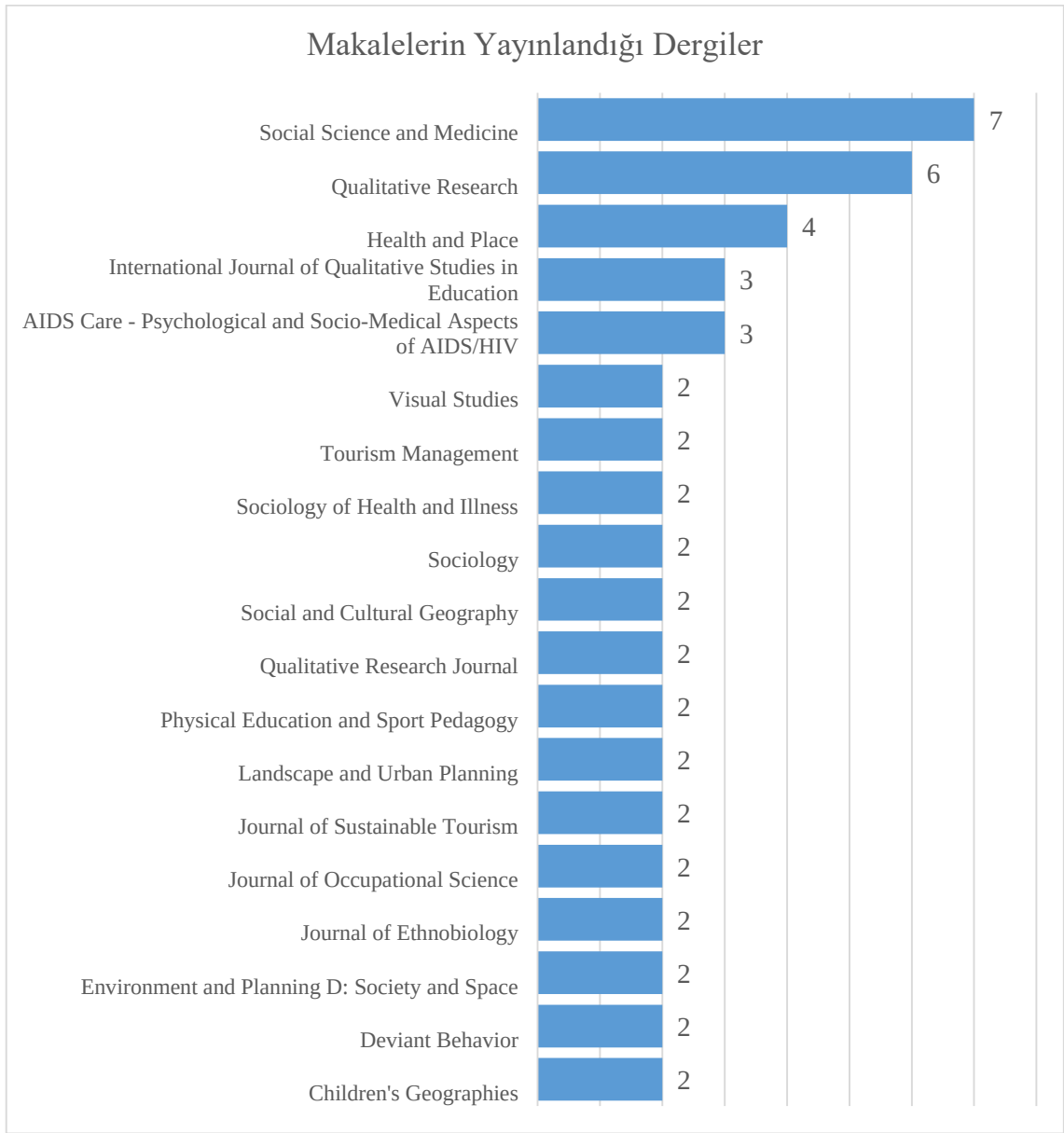
Makalelerin aldığı atıf sayılar Şekil 11’de 25’er gruplar halinde gösterilmiştir.

Şekil 11. Makalelerin Aldığı Atıf Sayıları

Bu grafik incelendiğinde 65 makalenin 26-50 aralığında atıf aldığı, diğer aralıklardaki atıf sayılarının toplamalarını bu sayıya ulaşamadığı dikkat çekmektedir. “Duyu ve Şehir: Kentsel Yürüyüşün Somutlaşmış Coğrafyalarını Keşfetmek (*Sense and The City: Exploring The Embodied Geographies of Urban Walking*)” isimli makale 239 atıfla örneklem içerisindeki en çok atıf alan makale olmuştur. En az atıf alan makale ise 6 atıf sayısı ile “Araştırma Sürecinde Özen ve Endişe: Araştırma Özneleriyle Çoklu Etkileşim ve Diyalog Yoluyla Etik ve Epistemolojik Zorlukların Üstesinden Gelmek (*Care and Concern in the Research Process: Meeting Ethical and Epistemological Challenges Through Multiple Engagements and Dialogue with Research Subjects*)” isimli makaledir. Bütün makalelerin atıf alma ortalaması 46,42’dir. Bu rakam grafikteki bulguları desteklemektedir.

Makaleler 87 farklı dergide yayınlanmıştır. Makalelerin yayınlandığı dergiler incelendiğinde adında sağlık, araştırma, turizm ve sosyoloji kelimeleri olan dergilerin örneklemdaki en çok makaleyi yayınlandığı görülmektedir. “*Social Science and Medicine*” isimli dergi, 7 makale ile en fazla makalenin yayınladığı dergi olmuştur. Bu dergiyi yayınlanan 6 makaleyle “*Qualitative Research*” isimli dergi izlemektedir. 68 dergide ise araştırma kapsamında incelenen makalelerden sadece birer adet yayınlanmıştır. Örneklemden birden fazla makalenin yayınlandığı dergiler Şekil 12’de gösterilmiştir.

Şekil 12. Makalelerin Yayınlandığı Dergiler

3.3.2 Araştırmada kullanılan teknikler

Makalelerde kullanılan araştırma teknikleri aşağıdaki Tablo 3'te yer almaktadır.

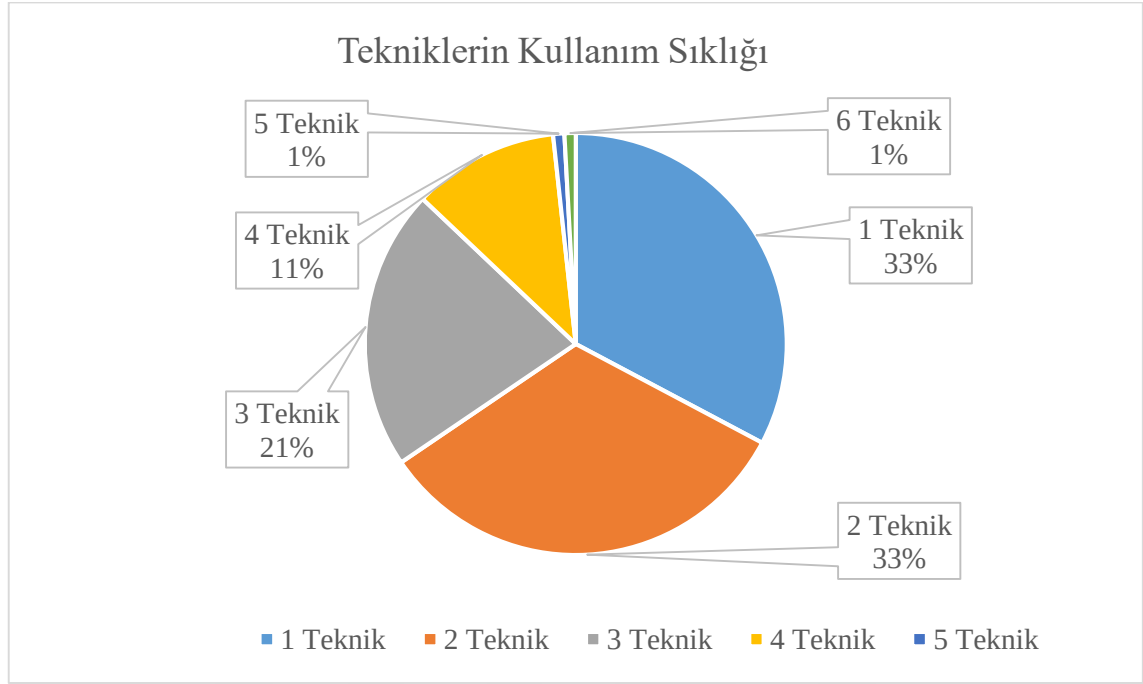
Tablo 3. Makalelerde Kullanılan Araştırma Teknikleri

Araştırma Tekniği	Fotoğrafla Ortaya Çıkarma Görüşmesi	Foto Makale	Foto Etnografi	Foto-Anket	Fotoğrafla Belgeleme	Foto-Günlük	Foto-Ses	Oto-Fotoğraf
Fotoğrafla Ortaya Çıkarma Görüşmesi	72	-	1	-	2	1	1	-
Yapılandırılmamış Görüşme	19	5	2	-	2	3	4	-
Gözlem	15	5	2	-	3	1	2	1
Foto Makale	2	22	-	-	-	-	-	-
Odak Grup Görüşmesi	7	8	-	-	2	2	3	-
Yarı Yapılandırılmış Görüşme	8	-	-	-	1	-	1	1
Foto-Ses	2	-	-	-	-	-	7	-
Anket	6	-	-	-	-	1	1	-
Foto-Günlük	1	-	-	-	-	5	-	-
Saha Notu	1	2	-	-	1	1	1	-
Fotoğrafla Belgeleme	-	-	-	-	5	-	-	-
Hayat Hikayesi Görüşmesi	4	-	-	-	-	-	-	-
Foto Etnografi	1	-	2	-	-	-	-	-
Foto-Anket	-	1	-	1	-	-	-	-
Oto-Fotoğraf	-	-	-	-	-	-	-	2
Yapılandırılmış Görüşme	1	-	-	-	1	-	-	-
Ağ Haritalama	-	-	-	-	-	-	1	-
Alkol Kullanım Bozuklukları Tanı Testi	-	1	-	-	-	-	-	-
Arşiv Araştırması	-	-	-	-	1	-	-	-
Doküman Analizi	-	-	-	-	-	-	-	1
Fotoğrafla Ortaya Çıkarma	1	-	-	-	-	-	-	-
Haritalama	-	-	-	-	1	-	-	-
Listeleme	1	-	-	-	-	-	-	-
Saha Araştırması	-	-	-	-	1	-	-	-
Tematik Yorumlama	-	-	-	-	1	-	-	-
Topluluk Haritalama	1	-	-	-	-	-	-	-
Yığın Sıralama	1	-	-	-	-	-	-	-

Fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi örneklemedeki ağırlığı nedeniyle en çok kullanılan araştırma tekniği olsa da, foto etnografi, fotoğrafla belgeleme, foto-günlük ve foto-ses tekniklerinde de kullanıldığı görülmektedir. Fotoğrafla yapılan araştırma tekniklerinde görüşme tekniklerinin de sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Makaleler incelendiğinde yapılandırılmamış görüşme tekniği 35 kez, odak grup görüşmesi 22 kez, yarı yapılandırılmış görüşme 11 kez, hayat hikayesi görüşmesi 4 kez ve yapılandırılmış görüşme 2 kez kullanılmıştır. Birden fazla teknik kullanılan makalelerde sıklıkla bir görüşme tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Özellikle araştırmaların ilk aşamasında deneklere araştırmayı anlatmak için yapılandırılmamış görüşme tekniğine başvurulduğu, araştırmanın ilerleyen aşamalarında ise araştırmada kullanılan fotoğrafları deneklere toplu olarak yorumlatmak için odak grup görüşmeleri yapıldığı gözlemlenmiştir. Aynı şekilde gözlem tekniğinin de araştırmanın başlangıç evresinde araştırmacılar tarafından sıklıkla tercih edildiği, foto-anket tekniği dışında her teknikte en az 1 kere gözlem tekniği kullanıldığı dikkat çekmektedir. Denek sayısı çok olan araştırmalarda anket tekniğinden faydalanılmıştır. Özellikle sosyoloji alanında yapılan çalışmalarda saha notu kullanılmıştır. Foto-anket tekniği foto makale tekniği dışında diğer hiçbir teknikle birlikte kullanılmamıştır. Oto-fotoğraf tekniği ise incelenen diğer tekniklerden hiçbiri ile birlikte kullanılmamıştır, gözlem, yarı yapılandırılmış görüşme, doküman analizi teknikleriyle birlikte kullanılmıştır. Fotoğrafla belgeleme tekniğinde incelenen makaleler dışında hiçbir makalede fotoğrafla belgeleme tekniğinin kullanılmadığı saptanmıştır.

“Doğu Avustralya şehirlerinde yaşayanların ağaçlara yönelik yaklaşımlarının farklı ağaç türlerinin dikilmesine ve sökülmesine etkisi (Resident attitudes towards trees influence the planting and removal of different types of trees in eastern Australian cities)” isimli makalede yazarlar fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi tekniğini farklı yorumlamışlar ve aslında bir foto-anket çalışması yapmışlardır. Fakat yazarlar kullandıkları bu tekniği

fotoğrafla ortaya çıkarma (*photo elicitation*) olarak adlandırdıkları için tekniklerin kullanım sıklığını gösteren Şekil 13'te fotoğrafla ortaya çıkarma olarak listelenmiştir.

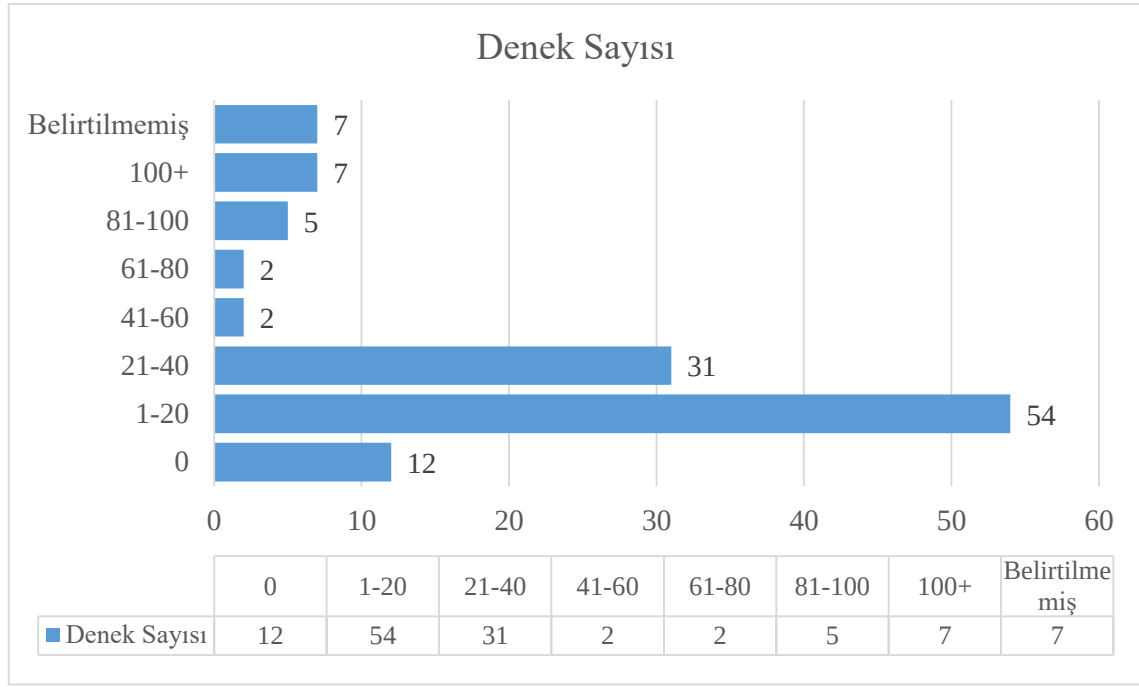
Şekil 13. Kullanılan Tekniklerin Kullanım Sıklığı

Tekniklerin kullanım sıklıkları incelendiğinde 1 ve 2 teknik kullanan araştırmaların oranı %66'dır. 3 teknik kullanımı %21'le üçüncü sıradadır. Bu bağlamda değerler incelendiğinde %87'lik orana sahip 1, 2 ve 3 teknik kullanımının fotoğraflı araştırma tekniklerinde yaygın yaklaşım olduğu sonucuna varılmıştır. Fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi tekniğinde 27 makalede, foto makale tekniğinde 10 makalede tek teknik kullanımı vardır. Gözlenen sayılar, bu tekniklerin tek başlarına kullanıma uygun olduklarını göstermektedir. Foto-anket tekniğinde incelenen tek makalede de sadece tek teknik kullanımı vardır. “*Doğu Afrika’da yetimlerin geçim kaynakları, yükümlülükleri ve aile ilişkileri (Livelihoods, care and the familial relations of orphans in eastern Africa)*” isimli makalenin 6 farklı teknik - yapılandırılmamış görüşme, odak grup görüşmesi, foto makale, saha notu, gözlem- kullanımıyla en çok farklı teknik kullanılan makale olduğu saptanmıştır. Onu 5 farklı teknik - yarı yapılandırılmış görüşme, gözlem, doküman analizi, oto-fotoğraf- kullanımıyla “*Yeri anlamak için oto-fotoğrafi kullanmak: Meksika’daki kentsel gayri resmi yerleşimlerde yapılan araştırmalardan yansımalar*

(Using auto-photography to understand place: Reflections from research in urban informal settlements in Mexico)” isimli makale izlemektedir (EK-2, Sıra no: 118).

3.3.3 Denek sayıları

Makalelerdeki araştırmalarda kullanılan denek sayıları Şekil 14’te gösterilmiştir.

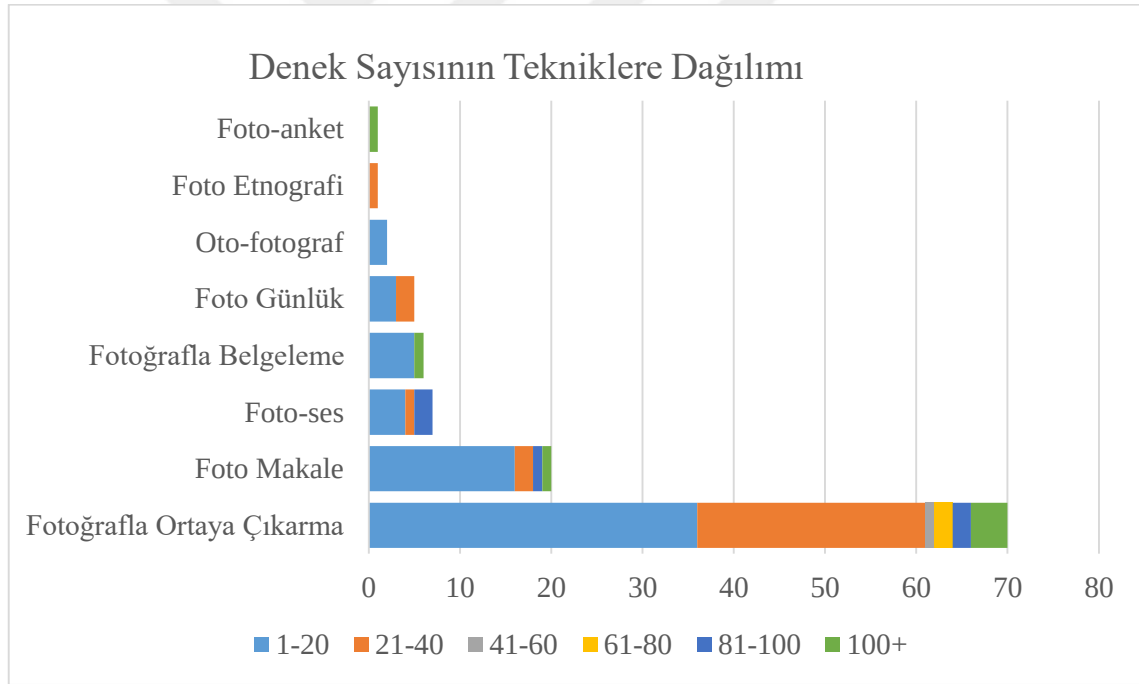

Şekil 14. Denek Sayıları

Araştırmalarda kullanılan denek sayıları incelendiğinde 1-20 denek sayısı aralığındaki sıklık %50’den fazladır. 21-40 kişilik denek grubu 33 tane ile ikinci sırada gelmektedir. 40-100 aralığında denek sayısına sahip makale 9 tanedir. Denek sayısını belirtmeyen ve 100’den fazla denek kullanan çalışmaların sayısı yedişerdir. “*Hikayeler, tapınaklar ve semboller: Kentsel parkların ve doğal alanların psiko-sosyal-ruhsal faydalarının tanınması (Stories, shrines, and symbols: Recognizing psycho-social-spiritual benefits of urban parks and natural areas)*” isimli çalışma 1680 denek sayısı ile en çok denekle çalışılan makale olmuştur. Araştırmacılar New York şehrinde 43 farklı parkta 1680 denekle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmışlardır. İkinci en çok denekle araştırma yapan makale “İsviçre’de tarımsal peyzaj elemanlarının farklı mevsimsel aşamalarındaki estetik kalitesi (*Aesthetic quality of agricultural landscape elements in different seasonal stages in Switzerland*)” isimli makaledir. İsviçre istatistik kurumu tarafından desteklenen

bu makalede araştırmacılar aslında bütün İsviçre nüfusuna ulaşmayı hedeflemişler ve İsviçre'deki her haneye bir foto-anket göndermişlerdir. Fakat 1538 geri dönüş almışlardır.

Foto makale tekniğinde incelenen makalelerin hiçbirinde denek olmadığı görülmüştür, bu teknik dışında fotoğrafla belgeleme tekniğinin 2 makalesinde denek sayısı 0'dır. Diğer bütün tekniklerde en az 1 denek kullanılmıştır. İncelenen makalelerin yedisinde denek sayıları tam olarak belirtilmemiştir. Bu makaleler incelendiğinde denek sayılarının birden fazla olduğu saptanmıştır. Ortalama en çok denek kullanılan teknik 285,5 ile fotoğrafla belgeleme tekniğidir. Diğer tekniklerin ortalama denek sayıları; Fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi 38,7, foto-ses 33,2, foto etnografi 27,5, foto-günlük 18,2 ve oto-fotoğraf tekniğinde 7,5 olarak hesaplanmıştır. Foto-anket tekniğinde örnekleme 1 makale bulunduğu için ortalaması alınamamıştır; ancak 1538 kişilik denek sayısı ile incelenen çalışmalarda 2. en fazla deneye sahip makale olmuştur.

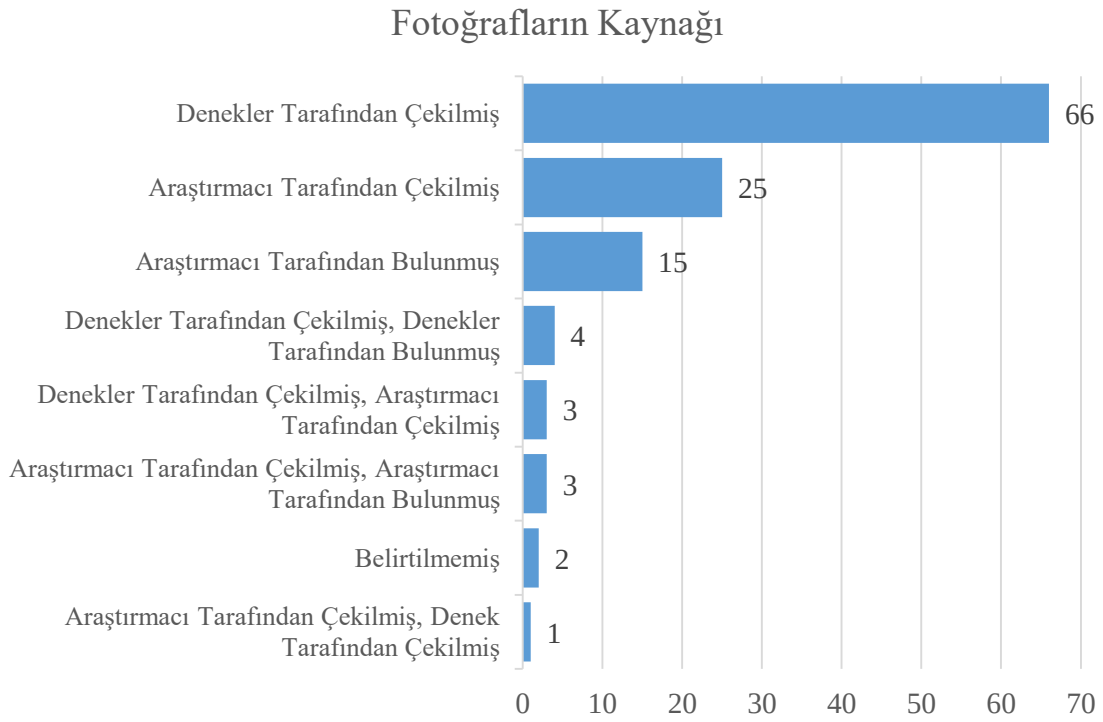
Şekil 15. Denek Sayılarının Tekniklere Göre Dağılımı

Denek sayıları belirtilen makalelerin denek sayılarının araştırma tekniklerine göre dağılımını gösteren grafik Şekil 15'te yer almaktadır. Bu sayılar incelendiğinde fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi tekniğinde sadece 4 makalede yüz üzeri denek kullanıldığı görülmektedir. Bir görüşme tekniği olduğu düşünüldüğünde bu durum zaman kullanımı bakımından anlamlı görünmektedir. Yüz ve üzeri denek sayısı fotoğrafla ortaya çıkarma

görüşmesi dışında sadece foto makale, fotoğrafla belgeleme ve foto-anket tekniklerinde görülmüştür.

3.3.4 Fotoğrafların kaynağı ve fotoğraf sayıları

Makalelerdeki araştırmalarda kullanılan fotoğrafların kaynağı bu çalışma kapsamında incelenerek listelenmiş ve frekansları Şekil 16'da gösterilmiştir.

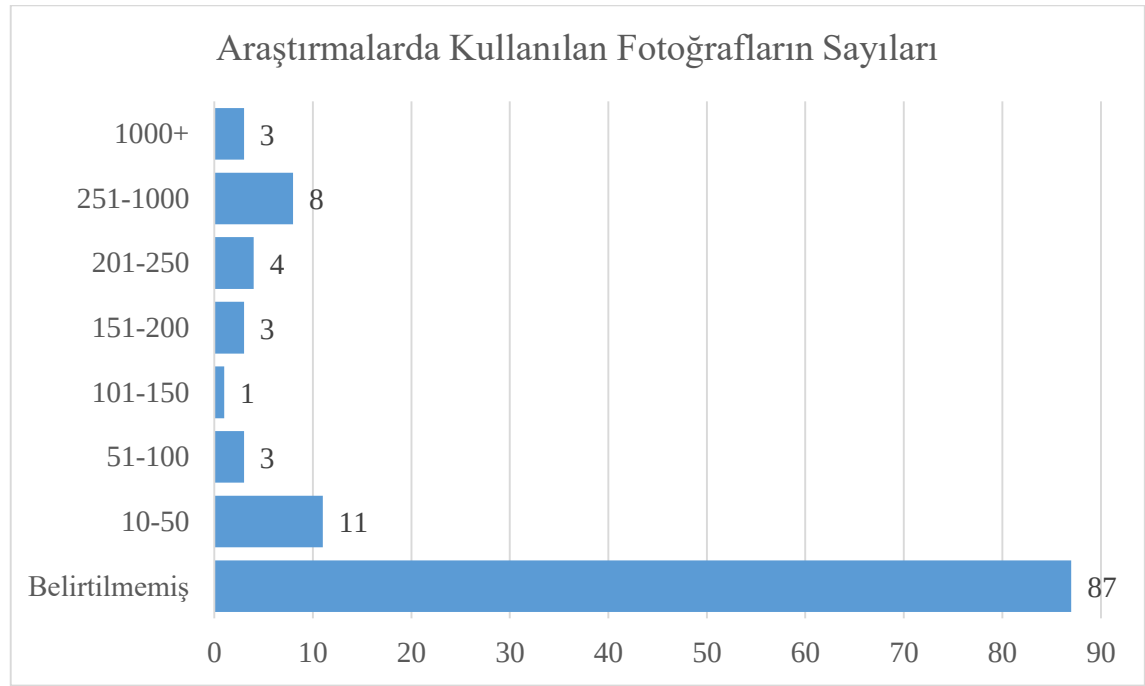

Şekil 16. Makalelerde Kullanılan Fotoğrafların Kaynağı

Yukarıdaki grafik incelendiğinde 66 makalenin araştırma bölümünde kullanılan fotoğrafların kaynağının denekler tarafından çekildiği görülmektedir. Bunu 25 çalışma ile araştırmacı tarafından çekilmiş fotoğraflar izlemektedir. Makalelerde araştırmacı tarafından bulunmuş fotoğrafların kullanıldığı çalışma sayısı 15'dir. Hiçbir makalede sadece denekler tarafından bulunmuş fotoğrafların kullanılmadığı saptanmıştır. Bazı çalışmalarda farklı kaynaklardan fotoğraflardan yararlanılmıştır. 4 makalede hem denekler tarafından bulunmuş var olan fotoğraflar ve denekler tarafından araştırma için çekilmiş fotoğraflar kullanılmıştır. 3 çalışmada hem araştırmacılar tarafından hem denekler tarafından araştırma için çekilmiş fotoğraflarla araştırmalar yapılmıştır. 3 makalede ise sadece araştırmacılar tarafından çekilmiş ve bulunmuş fotoğraflar

kullanılmıştır. 2 makalede ise araştırmada kullanılan fotoğrafların kaynağı belirtilmemiştir. 1 makalede ise araştırma için hem denekler hem araştırmacılar tarafından çekilmiş fotoğraflardan yararlanılmıştır. Çalışmaların büyük bölümünde katılımcı araştırma yöntemlerinin gereği olarak fotoğrafların kaynağı deneklerdir.

Araştırmalarda kullanılan fotoğrafların sayılarının gruplandırılmış halleri Şekil 17’de yer alan grafikte gösterilmiştir.

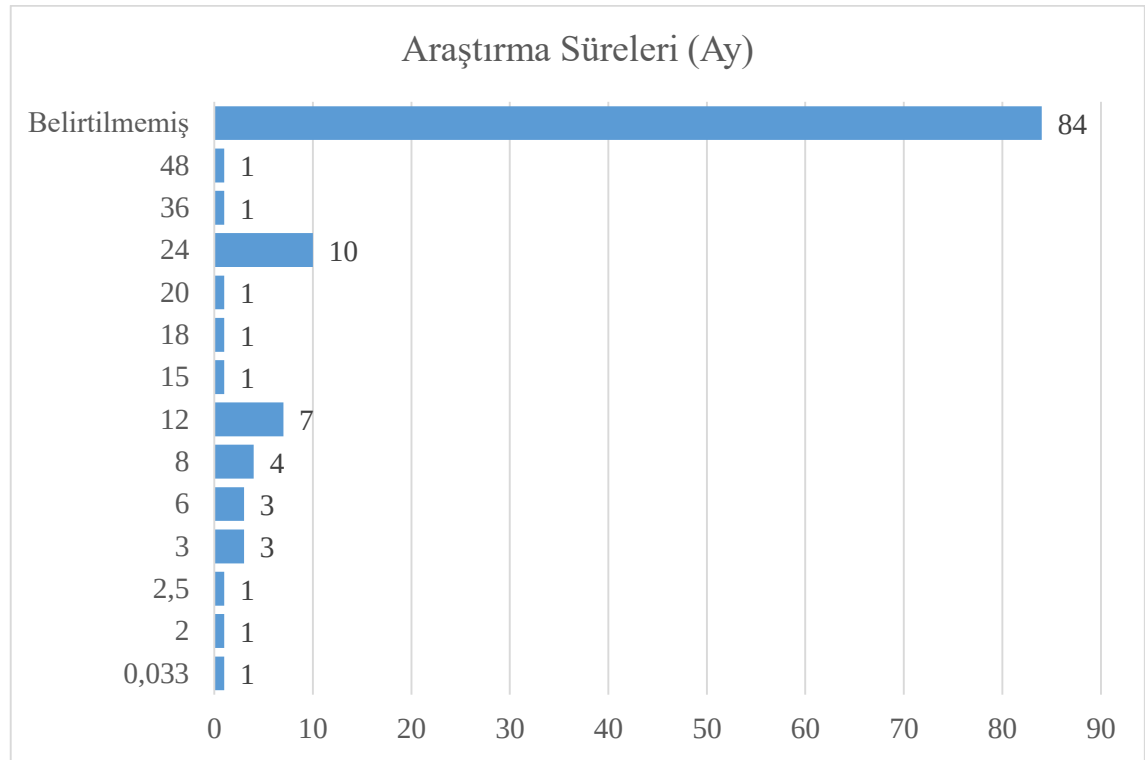
Şekil 17. Araştırmalarda Kullanılan Fotoğrafların Sayıları

Makalelerin büyük çoğunluğunda araştırmada kullanılan fotoğrafların sayıları tam olarak belirtilmemiştir. 11 makalede 10-50 aralığında fotoğraf kullanılmışken, 8 çalışmada 251-1000 aralığında fotoğraf kullanılmıştır. Diğer aralıklar ve rastlanma sıklığı ise; 51-100 ile 151-200 aralığında fotoğraf sayısına sahip 3'er makale, 101-150 aralığında 1, 201-250 aralığında 4 makale şeklindedir. Araştırmasında 1000 adetten daha çok fotoğraf kullanan çalışma sayısı 3'tür. “*Yurtdışı Eğitiminde Uygulama Toplulukları: Endonezyalı Bir Öğrencinin Japonya’da Deneyimine İlişkin 4 Yıllık Bir Çalışma (Communities of Practice in Study Abroad: A Four-Year Study of an Indonesian Student’s Experience in Japan)*” isimli makalede Japonya’ya eğitim amacıyla giden Endonezyalı bir öğrencinin 4 yıl boyunca çektiği 12425 fotoğraf araştırmada kullanılmıştır. “*Pazar yerinin oluşumu: Londra’daki Borough Pazarı’nın Topografyası (Making the market place: A topography*

of Borough Market, London)’’ isimli makalede ise araştırmacılar Londra’daki Borough pazarını gözlemleyip, fotoğraflayarak bir mekanın maddi, sosyal, duygusal ve söylemsel olarak nasıl oluştuğunu, kendini tekrarladığını bulmaya çalışmışlardır. Bu makalede araştırmacılar 36 ay boyunca pazarda 2600 fotoğraf çekmişler ve makalede bu fotoğrafları yorumlamışlardır.

3.3.5 Araştırmaların süresi ve bilim alanı

Makalelerde farklı -yarıyıl, hafta, gün vb.- birimlerle ölçülen araştırma süreleri aya çevrilmiş ve Şekil 18’de toplu olarak gösterilmiştir.

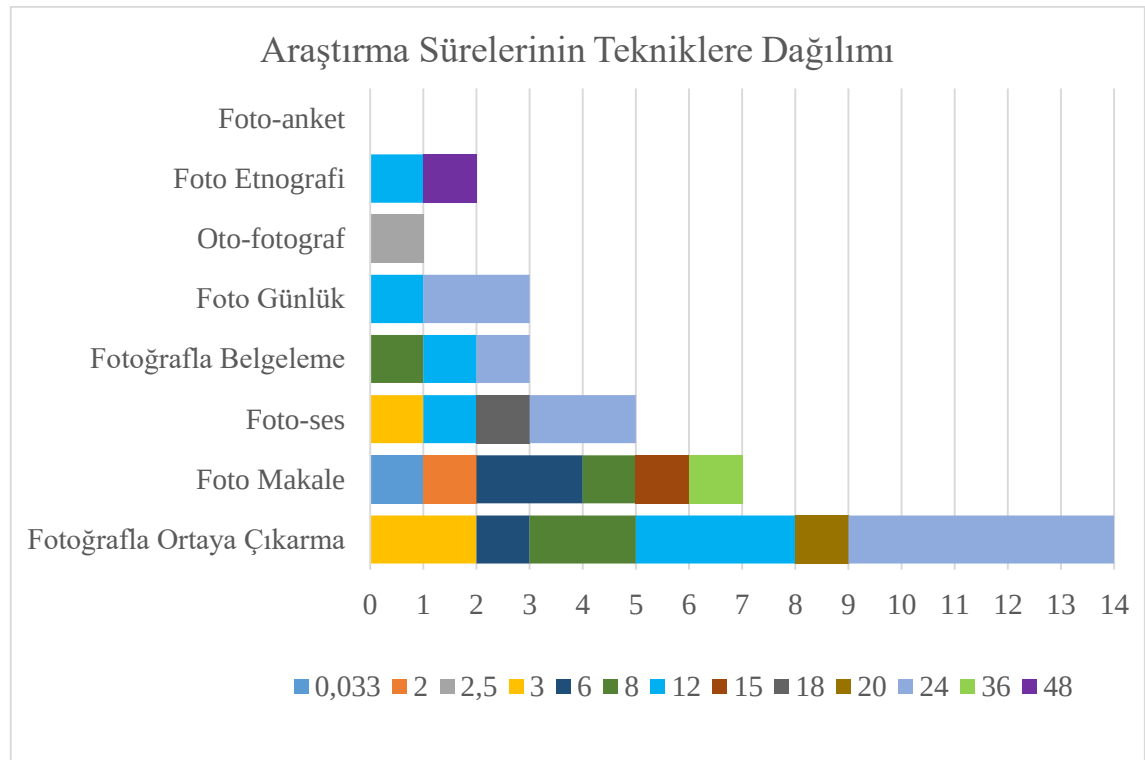

Şekil 18. Araştırma Süreleri

Makalelerde kullanılan fotoğraf sayısı verilerinde olduğu gibi araştırma süreleri de makalelerin büyük çoğunluğunda tam olarak belirtilmemiştir. En uzun süren araştırma “Yeni sömürgecilik olarak turizm üzerine bir fotoğraf etnografisi (A photo ethnography of tourism as neo-colonialism)” isimli makaledir(EK-2 Sıra no: 98). Bu makalede araştırmacı turizm ve neokolonyalizm arasındaki ilişkileri anlamak amacıyla 4 yıl boyunca Hindistan’ın Goa kentinin sahilinde önce gözlemler yapmış, daha sonra foto etnografi için fotoğraflar çekmiş ve açık uçlu görüşmeler yapmıştır. İkinci en uzun

araştırma süresi olan makale, 36 ay ile fotoğraf sayısı verisinde de aynı sırada yer alan “Pazar yerinin oluşumu: Londra’daki Borough Pazarı’nın Topografyası (Making the market place: A topography of Borough Market, London)” isimli makaledir. Grafikte 0,033 ay olarak gösterilen, araştırma bölümü bir gün süren, “Tehlikeli maddeler ve görünür kanıtlar: Gözyaşı, kan, alkol, haplar (Dangerous substances and visible evidence: Tears, blood, alcohol, pills)” isimli makaledir. Araştırma sürelerinin belirtildiği makalelerde bu değerin ortalaması 6,55 aydır.

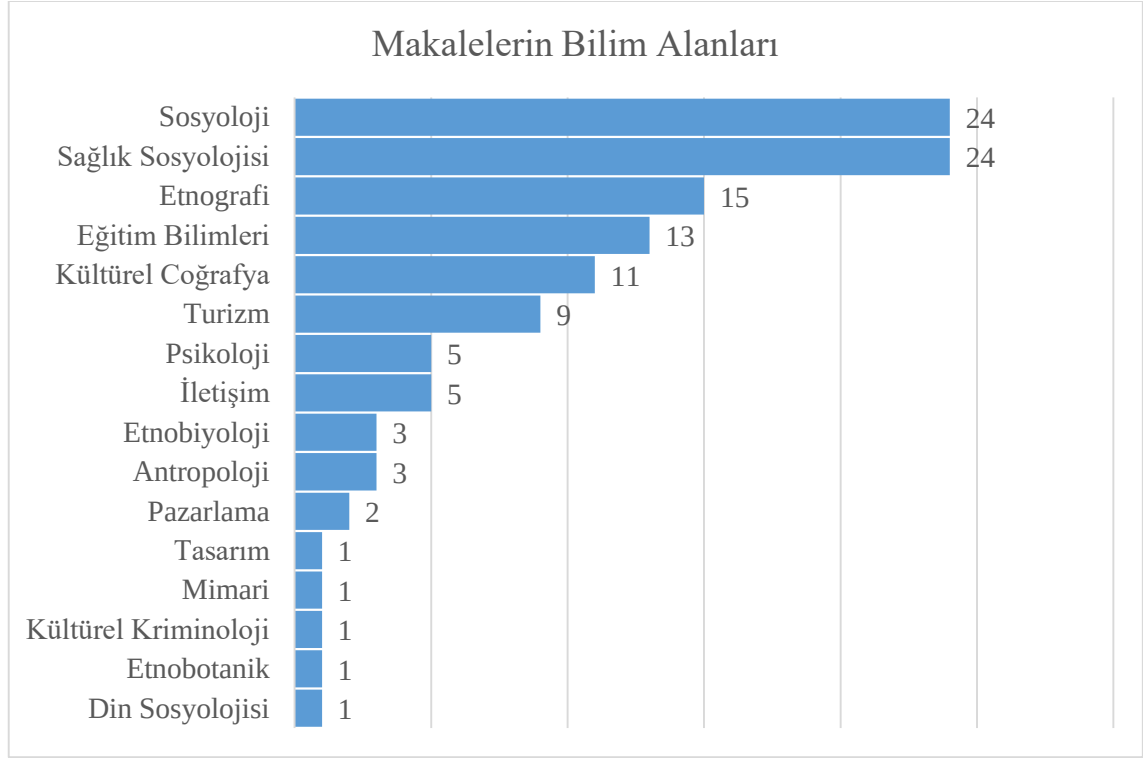
Araştırma sürelerinin tekniklere göre dağılımı incelendiğinde Şekil 19’da yer alan grafik ortaya çıkmaktadır.

Şekil 19. Araştırma Sürelerinin Tekniklere Dağılımı

Foto-anket tekniğinde incelenen makalede araştırma süresi belirtilmemiştir. 24 ay fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, foto-ses, fotoğrafla belgeleme ve foto-günlük tekniklerinin hepsinde kullanılarak en çok kullanılan araştırma süresi olmuştur. Araştırma süreleri arasında ikinci çok rastlanan 12 ay; 7 farklı makalede, fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, foto-ses, fotoğrafla belgeleme, foto-günlük ve foto etnografi tekniklerinde kullanılmıştır.

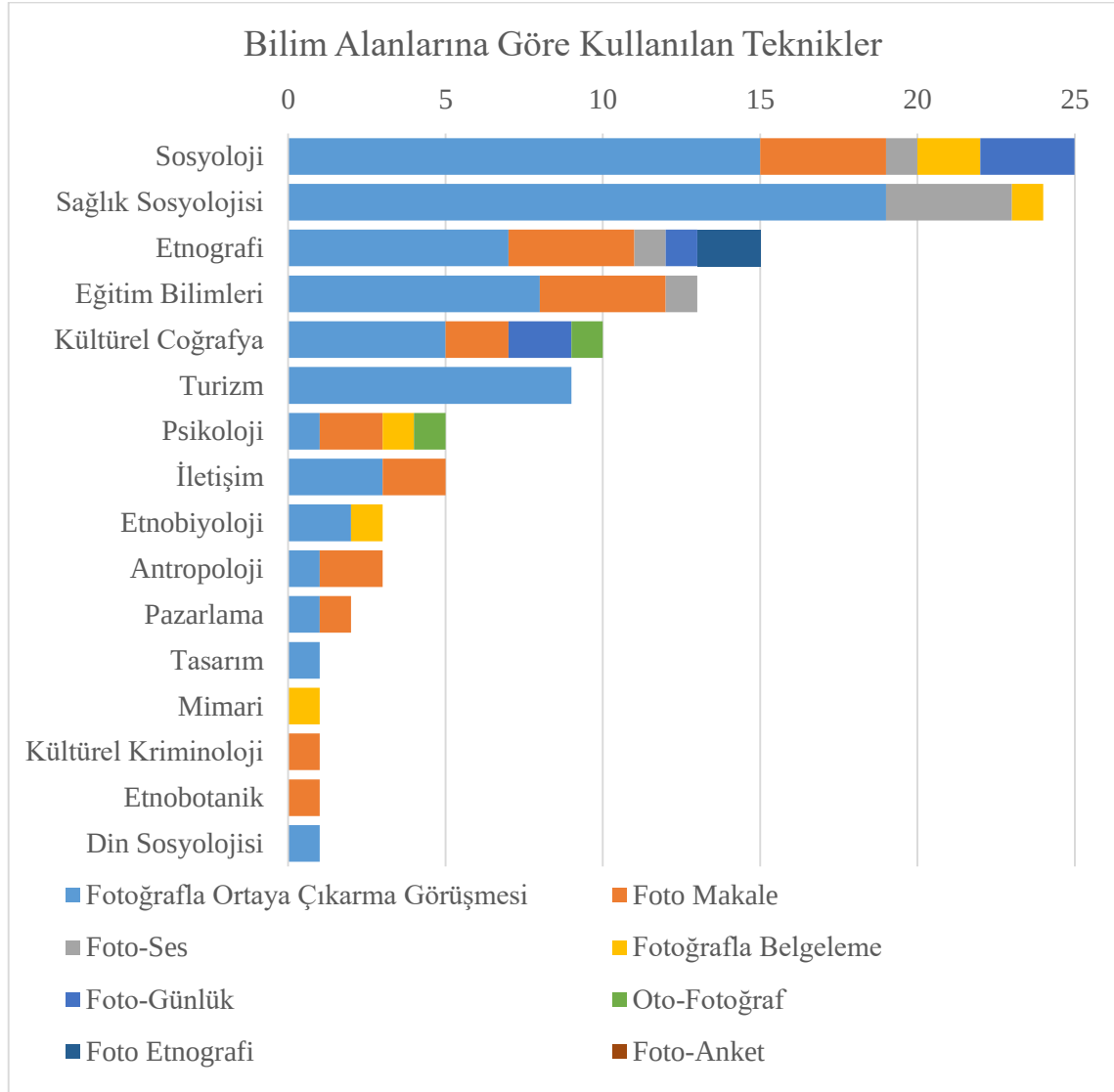
Makalelerin bilim alanlarına dağılımı Şekil 20’de yer almaktadır.

Şekil 20. Makalelerin Bilim Alanları

Makalelerin bilim alanları incelendiğinde sosyoloji ve sağlık sosyolojisi bilim alanları 24’er makale ile birinci sıradadırlar. Onları 15 makale sayısı ile etnografi, 13 makale sayısı ile eğitim bilimleri, 11 makale ile kültürel coğrafya, 9 makale ile turizm bilim alanları izlemektedir. Psikoloji ve iletişim bilim alanlarından 5’er, etnobiyojoloji ve antropoloji bilim alanlarından 3’er makale vardır. Pazarlama bilim alanından 2, tasarım,

mimari, kültürel kriminoloji, etnobotanik ve din sosyolojisi alanlarından ise birer makale yer almaktadır.

Şekil 21. Bilim Alanlarına Göre Kullanılan Teknikler

Makalelerin bilim alanlarına göre kullanılan teknikler Şekil 21’de yer alan grafikte gösterilmiştir. Bilim alanlarına göre kullanılan teknikler incelendiğinde, sosyoloji bilim alanındaki makalelerde 15 kez fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, 4 kez foto makale, 1 kez foto-ses, 2 kez fotoğrafla belgeleme, 3 kez foto-günlük, teknikleri kullanıldığı saptanmıştır. Sağlık sosyolojisi bilim alanında ise 19 kez fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, 1 kez fotoğrafla belgeleme ve 4 kez foto-ses teknikleri kullanılmıştır. Etnografi alanındaki makalelerde ise 7 kez fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, 4 kez

foto makale, 2 kez foto etnografi, birer kere foto-günlük ve foto-ses teknikleri kullanılmıştır. Eğitim bilimleri alanında 8 kez fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, 4 kez foto makale ve 1 kez foto-ses tekniği kullanılırken, kültürel coğrafya alanında 5 kez fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, 2 kez foto makale ve foto-günlük, 1 kez oto-fotoğraf teknikleri kullanılmıştır. Turizm alanındaki bütün incelenen makalelerde sadece fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi tekniği kullanıldığı saptanmıştır. Psikoloji alanındaki makalelerde birer kere fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, fotoğrafla belgeleme ve oto-fotoğraf tekniklerinin 2 kerede foto makale tekniğinin kullanıldığı saptanmıştır. İletişim alanındaki makalelerin üçünde fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, ikisinde ise foto makale tekniği kullanılmıştır. Etnobiyoloji alanındaki makalelerde ise 2 kere fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi ve 1 kere fotoğrafla belgeleme tekniği kullanılmıştır. Antropoloji bilim alanında 1 kere fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, 2 kere foto makale tekniği kullanılmıştır. Pazarlama alanındaki 2 makalenin birinde fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi diğerinde ise foto makale tekniği kullanılmıştır. Araştırmada birer kere rastlanan tasarım alanında bir fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, mimari alanında bir fotoğrafla belgeleme, kültürel kriminoloji ve etnobotanik alanlarında birer foto makale, din sosyolojisi alanında ise bir fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi tekniğinin kullanıldığı saptanmıştır.

Sosyoloji ve etnografi alanlarındaki makaleler beşer farklı teknik kullanımıyla bilim alanlarında fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerini en çok kullanan alanlar olmuştur. Kültürel coğrafya ve psikoloji alanlarında yayınlanan makaleler de dörder farklı teknik kullanımıyla ikinci sırada yer almaktadır. Daha önce belirtildiği üzere turizm alanında 9 farklı makale incelenmiş olmasına rağmen, tek teknik kullanıldığı göze çarpmaktadır. İncelenen makalelerde en fazla makaleye sahip ikinci bilim alanı olan sağlık sosyolojisinde 3 farklı teknik kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Fotoğrafi araştırmanın temeline alan tekniklerin 2010 yılı sonrasında kullanım sıklıklarında artış olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni teknolojik gelişmelerle birlikte fotoğrafın dijitalleşmesi ve akıllı telefon teknolojisinin gelişmesine bağlı olarak nerdeyse her bireyin bir fotoğraf makinasına sahip olabilmesidir. İncelenen makalelerdeki fotoğraf sayılarının da yıllar içerisinde arttığı görülmektedir. 2010'lı yıllardaki çalışmalarda araştırmacıların deneklere tek kullanımlık fotoğraf makinaları dağıttığı görülmüşken, 2020'li yıllarda araştırmacılar gelir düzeyi düşük toplulukların, göçmenlerin incelendiği çalışmalar dışında çoğu araştırmada böyle bir gereklilik görmemiştir. Aynı zamanda bu dijitalleşme beraberinde bireylerin fotoğraf çekme deneyimine aşina olmalarını sağlamıştır. Bunun bir ölçütü de yine ilk dönem makalelerde deneklere fotoğraf teknikleri üzerine eğitimler verildiği görülürken, güncel makalelerde böyle bir eğitime ihtiyaç duyulmamasıdır. Özellikle örneklemdaki 12.425 fotoğrafla yapılan araştırmanın fotoğrafın analog döneminde yapılması neredeyse imkansızdır. Bütün teknolojik imkanlar dahilinde araştırmacılar daha yoğun olarak bu tekniklere yönelmişlerdir.

İncelenen makalelerin %54'ü 26-50 atıf aralığında atıf almışlardır. 76-100 ve 100 üzeri aralığında yer alan makalelerin 8'er atıf aldığı dikkat çekmektedir. Bu aralıklar kapsamında son 13 yıl içinde, sosyal bilimler alanında makalelerin bu kadar atıf alması dikkat çekicidir. Makalelerin yayınlanma tarihleri bağlamında, "Şekil 11. Makalelerin Aldığı Atıf Sayıları"nda görselleştirilen atıf verilerinin ortalamaları incelendiğinde 46,42 atıf ortalaması aynı şekilde çok dikkat çekicidir ve bu tekniklerin araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanıldığını göstermektedir.

Makalelerin yayınlandıkları dergiler incelendiğinde adında sağlık, araştırma, turizm ve sosyoloji kelimeleri olan dergilerin örneklemdaki en çok makaleleri yayınladığı görülmektedir. Bu durum listelenen alanların fotoğrafı temel alan tekniklerin kullanımına daha açık ve uygun olduğunu göstermektedir.

Örneklemda sadece 40 makalede tek teknik kullanıldığı görülmüştür. Bu durum örneklemdaki diğer 79 makalede araştırmacıların birden fazla teknik kullanımına ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Buna karşın 40 makalede sadece fotoğrafı temel alan tekniklerin tek başına kullanılması, bu makalelerin yayınlanmaları ve atıf almaları bu

tekniklerin akademik olarak yeterli kabul edildiğini göstermektedir. Buna karşın görüşme tekniklerinin kullanım sıklığı dikkat çekicidir. Bu çalışmada incelenen ve bir görüşme tekniği olarak sınıflandırılan fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi dahil yapılandırılmamış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşme, odak grup görüşmesi, hayat hikayesi görüşmesi tekniklerinden en az birinin foto-anket dışında her teknikte kullanıldığı görülmüştür. Görüşme tekniklerinin makalelerde genellikle araştırmaların ilk evresinde –genellikle yapılandırılmamış görüşme olarak- deneklere araştırmaları anlatmak için tercih edildiği ve araştırmaların son evrelerinde –genellikle odak grup görüşmesi olarak- araştırma kapsamında kullanılan fotoğrafları deneklere yorumlatmak için tercih edildiği görülmüştür. Aynı şekilde gözlem tekniğinin de foto-anket tekniği dışında her teknikte en az 1 kere kullanıldığı saptanmıştır. Foto-anket tekniği dışındaki diğer bütün tekniklerde araştırmacılar yapılandırılmamış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşme, odak grup görüşmesi tekniklerinden birini kullandıklarını belirtse de aslında fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi tekniği kullandıkları gözlemlenmiştir. Fotoğrafla ortaya çıkarma tekniğinde yer alan 1 makalede foto-anket tekniği kullanıldığı halde araştırmacıların bu tekniği fotoğrafla ortaya çıkarma olarak tanımladığı görülmüştür (Ek-2 Sıra no: 2).

Denek sayıları incelendiğinde 12 makalede denek kullanılmadığı görülmüştür. Denek kullanmayan makalelerin 10’u örneklem çerçevesinde incelenen hiçbir makalesinde denek bulunmayan foto makale tekniğindedir. Bu durum bu tekniğin incelenen diğer tekniklerden farklı olduğunu ve katılımcı araştırma kapsamında görülmediğini göstermektedir. Foto makale tekniğinde incelenen “Çevrimiçi Haber Galerileri, Foto Muhabirliği ve Foto Makale (*Online News Galleries, Photojournalism And The Photo Essay*) ve “Time”ın “Büyük Bölünme”sinde Görsel Önyargı: Clinton ve Obama Fotoğraflarının Göstergebilimsel Analizi (*Visual Bias in Time’s “The Great Divide”: A Semiotic Analysis of Clinton and Obama Photographs*)” isimli makalelerde foto makale tekniğinin diğer makalelerden farklı tanımlandığı görülmüştür. Bu 2 makalede araştırmacılar çevrimiçi haber sitelerindeki fotoğrafları analiz etmişlerdir. Buna karşın diğer makalelerde araştırmacılar fotoğrafları kendileri çekip bunlarla bir olguyu açıklamaya çalışmışlardır. Makalelerde belirtilen denek sayıları ortalaması 59,85’dir. Bu ortalamaya göre fotoğrafla belgeleme tekniği ve tek makale olduğu için ortalaması alınmayan foto-anket tekniği dışındaki bütün teknikler bu ortalamanın altındadır. Bu 2

tekniknin ortalamayı yükselttiği saptanmıştır. Foto-anket tekniği öncülü anket tekniği gibi nicel bir tekniktir. Bu nedenle denek sayısının çok olması normaldir. Fotoğrafla belgeleme tekniği ise 1 çalışmada 1680 denek varken 2 çalışmada hiç denek yoktur. Kalan 3 makalede ise toplam 33 denek sayısı vardır. Bu veriler ışığında fotoğrafla belgeleme tekniğindeki denek sayısı ortalaması aykırı değerlerin (0, 1680) çokluğu yüzünden hesaplanması doğru değildir. Bu 2 teknik çıkarılıp ortalama alındığında ise denek sayısı ortalaması 32,83 hesaplanmaktadır. Fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi ve foto-ses tekniği dışındaki bütün tekniklerde denek sayısı bu ikincil ortalamanın da altındadır. Bu ortalama bu tekniklerin sosyal bilimlerde çalışmaları olmaları ve nitel doğalarının gereğidir.

Makalelerin araştırma bölümlerinde kullanılan fotoğrafların kaynakları incelendiğinde 119 makaleden 71'inde deneklerin katkısı görülmektedir. Bu durumun sebebi incelenen makalelerin büyük çoğunluğunda katılımcı araştırmanın önemine vurgu yapılmasından dolayıdır. Ayrıca araştırma tekniklerinde deneklerin daha aktif olarak kullanılması fikri, fotoğrafların deneklere kelimelerle ifade edilmesi zor soruları görselleştirerek cevaplama imkanı sağlaması, fotoğrafların deneklerin yaşadıkları durumları ve çevreleri görünür kılması gibi nedenlerden de incelenen makalelerde bahsedilmiştir. Fotoğrafların kaynağının araştırmacı olduğu makalelerde ise araştırma sürelerinin daha kısa olduğu saptanmıştır. Deneklerin fotoğraf üretim sürecine dahil edilmemesi araştırma süresinin kısaltılmasını sağlamıştır. Özellikle deneklerle birden fazla kere bir araya gelmenin mümkün olmadığı durumlarda fotoğrafların kaynağının araştırmacı olması mantıklıdır. Turizm alanında yapılan çalışmalarda bu nedenle genellikle fotoğrafların kaynağı araştırmacılarıdır. “Zevk: Yaşlılıkta fiziksel aktivitenin unutulmuş bir boyutu (Pleasure: A forgotten dimension of physical activity in older age)” ve “Demanslı bireyler için marketler ne kadar erişilebilir? Fotoğrafla belgeleme ve odak grup görüşmeleri kullanılarak yapılan nitel bir çalışma (How accessible are grocery shops for people with dementia? A qualitative study using photo documentation and focus group interviews)” isimli çalışmalarda denekler fotoğraf çekebilecek durumda olmadıkları için -yaşlı ve/veya demans hastalığına sahip oldukları için- araştırmacılar deneklerin yönlendirmesiyle kendileri fotoğrafları çekmişlerdir (EK-2 Sıra no: 3 ve 102). Bu durumun özellikle fiziksel veya zihinsel nedenlerle fotoğraf çekmesi zor olan grupların üzerine yapılan çalışmalarda araştırmacılara kolaylık sağladığı, hatta araştırma yapmayı mümkün kıldığı saptanmıştır.

Makalelerin büyük çoğunluğunda araştırmada kullanılan fotoğrafların sayıları tam olarak belirtilmemiştir. Fotoğraf sayısı belirtilen makalelerde kullanılan fotoğrafların ortalaması 679,8'dir. Fakat fotoğraf sayısı 1000 üzeri olan 3 makale 12425, 2600 ve 1311 fotoğraf sayılarıyla aykırı değerler olarak yorumlanmışlardır. Bu fotoğraf sayıları çıkarılarak alınan ortalama sonucu kullanılan fotoğrafların ortalaması 186,8'dir. Bu ortalama değeri Şekil 17. Araştırmalarda Kullanılan Fotoğrafların Sayıları ile birlikte değerlendirildiğinde 2 incelenen makalelerde 2 farklı yönelimin olduğu görülmektedir. 15 makalede 10-150 aralığında fotoğraf kullanılmışken 15 makale 151-1000 aralığında fotoğraf kullanılmıştır ve 186 sayısı tam bu 2 yönelimin ortasında yer almaktadır.

Araştırma süreleri makalelerin büyük çoğunluğunda tam olarak belirtilmemiştir. En uzun araştırma süresinin 4 yıl, en kısa araştırma süresinin 1 gün olduğu saptanmıştır. Araştırma süreleri belirtilen makalelerde bu değerlerin ortalaması 6,55 ay olarak bulunmuştur. Araştırma süresi 15 ay ve üstü olan 15 makalenin 5'nin sağlık sosyolojisi, 4'nün etnografi, 3'nün sosyoloji, 1'nin kültürel coğrafya, 1'nin kültürel kriminoloji, 1'nin mimari bilim alanında yayınlanan makaleler oldukları saptanmıştır. Sağlık sosyolojisi bilim alanındaki makalelerin büyük çoğunluğunun çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından desteklendiği ve sağlık alanında yapılan daha büyük bir araştırmanın ikincil araştırması olarak yapıldıkları görülmüştür. İncelenen makalelerin 15 farklı bilim alanlarından olması fotoğrafı temel alan tekniklerin sosyal bilimlerin birçok alanında kullanıldığını göstermektedir. Sosyoloji, sağlık sosyolojisi ve etnografi alanlarının bu teknikleri kullanmaya en açık alanlar oldukları saptanmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada 2010-2023 yılları aralığındaki güncel araştırma makalelerinde, fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerinin kullanım sıklıkları, nasıl kullanıldıkları, hangi diğer araştırma teknikleri ile kullandıkları, kullanılan fotoğrafların kaynağı, fotoğraf sayıları, bilim alanları ve bu tekniklerin nasıl uygulandıkları incelenmiştir. Elde edilen bulgulara dayalı olarak fotoğrafı temel alan tekniklerin kullanım sıklıklarının 2010-2023 aralığında arttığı görülmektedir. Aynı zamanda incelenen makalelerdeki fotoğraf sayılarında da artış olduğu saptanmıştır. Bu artışların nedenleri fotoğrafın dijitalleşmesi ile birlikte neredeyse her bireye ulaşması ve kullanım sıklığının artmasıdır. Ayrıca incelenen makalelerin birçoğunda araştırmacılar, fotoğrafın araştırmada kullanımının geleneksel yöntemlere göre deneklerin soyut olgular, içinde oldukları durumlar gibi ifade edilmesi zor konularda yorum yapmalarını kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir.

İngilizce literatür taraması sırasında çalışmada incelenen 8 teknik dışında fotoğrafı temel alan başka teknikler olduğu görülmüştür. Bu tekniklerin çoğunun incelenen tekniklerin benzeri olduklarını, sosyal bilimlerin bir alanı tarafından benimsendiklerini, dönem, dönem kullanılsalar da genel olarak kullanım sıklıklarının düşük olduklarını, bunun terminolojik bir tutarsızlığı ortaya çıkardığı saptanmıştır. Araştırmacıların bütün sosyal bilimler alanını takip etmeyip kendi alanlarında yapılan araştırmaları takip etmeleri, dönemselsel olarak popüler olan araştırma tekniklerine yönelmeleri bu terminolojik tutarsızlığın nedenleri olarak yorumlanabilir. Aynı tekniğin farklı bir isimle adlandırılması, araştırmacıların literatürdeki önemli çalışmalara ulaşmasını zorlaştırmakta, tekniklerin kullanım sıklıklarının daha az görünmesini sağlamakta ve araştırmacılar arasında kafa karışıklığı yaratmaktadır. Örnekteki bir makalede fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi tekniğinde incelenen bir makalede araştırmacılar tarafından fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi tekniği olarak adlandırılan tekniğin aslında foto-anket tekniği olduğunun saptanmasının da ya da foto makale tekniğinde incelenen 2 makalenin bu teknikte incelenen makalelerden farklı olarak tanımlanmasının nedeni budur. İngilizce literatürde keşifsel çalışmaların sayılarında artış olmasının nedeni bu tutarsızlık olarak yorumlanmalıdır.

Türkçe literatürde yapılan incelemelerde ise fotoğrafı temel alan tekniklerden sadece foto-ses tekniğinin, bazı çalışmalarda başına online getirilerek genellikle Türkçe çalışmalara özgü çevrimiçi bir teknik olarak “online seslifoto (OSF)” adıyla tanımlandığı, bir çalışmada ise çeviri yapılmadan “photo voice yöntemi” olarak adlandırılıp kullanıldığı saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmada Türkçe dil fitresi olduğu halde hiçbir Türkçe makalenin örnekleme yer almaması fotoğrafı temel alan tekniklerin Türkçe yayınlarda kullanım frekanslarının düşük olduğunu göstermektedir.

İncelenen makalelerin atıf sayılarının ortalamasının 46,42 olması, makalelerin çeşitli sosyal bilim alanlarından 87 farklı dergide yayınlanması fotoğrafı temel alan tekniklerin kullanım sıklıklarının yüksek olduğunu başka bir göstergesidir.

Fotoğrafla ortaya çıkarma görüşmesi, foto makale ve foto-anket tekniklerinden örnekleme 40 makalede tek teknik kullanıldığı saptanmıştır. Bu tekniklerin tek başına kullanıldığı makalelerin yayınlanmaları ve atıf almaları bu tekniklerin akademik olarak yeterli kabul edildiğini göstermektedir. İncelenen diğer 79 makalede ise fotoğrafı temel alan teknikler dışında yapılandırılmamış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşme, odak grup görüşmesi, hayat hikayesi görüşmesi ve gözlem tekniklerinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Bu durum geleneksel araştırma tekniklerinin fotoğrafı temel alan tekniklerle desteklenebileceğini ortaya koymaktadır.

Denek sayıları bakımından makaleler incelendiğinde fotoğrafla belgeleme tekniğinin 2 makalesinde, foto makale tekniğinin ise incelenen bütün makalelerinde denek kullanılmadığı saptanmıştır. Bu bağlamda foto makale tekniği diğer tekniklerden farklı olarak araştırmacının tek başına çalıştığı bir teknik olarak görülmelidir. Buna karşın diğer bütün tekniklerde araştırmacıların en az 1 denek kullanıldığı saptanmıştır. İncelenen makalelerdeki denek sayıları ortalaması 59,85’dir. 7 makalede denek sayıları açık olarak belirtilmemiştir.

Makalelerin araştırma bölümlerinde kullanılan fotoğrafların kaynakları bakımından incelendiğinde 119 makalenin 71’inde denekler tarafından çekilmiş ve/veya bulunmuş fotoğrafların araştırmalarda kullanıldığı görülmüştür. Bu durumun sebebi güncel araştırma teknikleri tartışmalarında katılımcı araştırmanın öneminin vurgulanması, araştırmacılardan ziyade deneklerin aktif bir rol oynamasının ve onların araştırmayı

yönlendirmesinin istenmesidir. Fotoğraflarının kaynağının denekler olduğu makalelerde araştırma sürelerinin fotoğrafların kaynağının araştırmacılar oldukları makalelerden daha uzun olduğu saptanmıştır. Bunun nedeni fotoğrafların kaynağının denekler olduğu araştırmalarda deneklerle araştırmacıların birden fazla kez bir araya gelmesi gerekliliği ve deneklerin kullanılacak fotoğrafları çekmeleri ve/veya bulmaları süre gerekmesidir. Bu bağlamda süre kısıtı olan veya deneklerle birden fazla kez bir araya gelinemeyecek araştırmalarda fotoğrafların kaynağının araştırmacılar olması önerilmektedir. İncelenen makalelerden ikisinde denekler fiziksel ve zihinsel olarak fotoğraf çekmek için yeterli olmadıklarından araştırmacıların deneklerin yönlendirilmesiyle kendilerinin fotoğraflar çektikleri görülmüştür. Bu yaklaşımın fiziksel ve zihinsel olarak yeterli olmayan deneklerin araştırmalara katılmalarını kolaylaştırdığı, mümkün kıldığı saptanmıştır.

İncelenen makalelerde araştırmada kullanılan fotoğraf sayıları dijital fotoğrafın imkanları sayesinde çok yüksektir. 3 makalede fotoğraf sayısı 1000 üzeri iken, fotoğraf sayısı belirtilen makalelerde kullanılan fotoğraf sayıları ortalaması 186,8'dir. 87 makalede araştırmalarında kullanılan fotoğraf sayıları tam olarak belirtilmemiştir.

Makalelerin araştırma süreleri de 84 makalede tam olarak belirtilmemiştir. Belirtilen makalelerde araştırma süreleri 1 gün ile 4 yıl arasında çok büyük bir aralıkta yer almaktadır. Bunun nedeni denek sayılarının da 0-1680 gibi çok geniş bir aralıkta yer alması olarak yorumlanmıştır. Makalelerin bilim alanları incelendiğinde makalelerin 16 farklı sosyal bilim alanından oldukları görülmüştür. Bazı bilim alanlarında kullanım sıklıkları daha fazla olsa da araştırmada bu kadar farklı bilim alanında makalelere rastlanması fotoğrafı temel alan araştırma tekniklerinin sosyal bilimlerin çoğu alanında kullanılabileceğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

- Ackerman, J. S. (2003). The Photographic Picturesque. *Artibus et Historiae*, Vol. 24, No. 48, 73-94.
- Aitken, S. C., ve Wingate, J. (1993). A Preliminary Study of the Self-Directed Photography of Middle-Class, Homeless, and Mobility-Impaired Children. *The Professional Geographer*, Vol. 45, Issue1, 65-72.
doi:<https://doi.org/10.1111/j.0033-0124.1993.00065.x>
- Aldridge, J. (2007). Picture This: The Use of Participatory Photographic Research Methods with People With Learning Disabilities. *Disability ve Society*, vol. 22, Issue 1, 1-17.
- Baldwin, J., ve Roberts, L. (2006). *Visual Communication From Theory to Practice*. Lausanne: AVA Publishing. doi:<https://doi.org/10.17645/mac.v5i4.1263>
- Banks, M. (2001). *Visual Methods in Social Research*. London: SAGE Publications, Ltd.
doi:<https://doi.org/10.4135/9780857020284>
- Barthes, R. (1964). *Elements of Semiology*. (A. Lavers, ve C. Smith, Çev.) New York: Hill and Wang.
- Batchen, G. (1997). *Burning with Desire, The Conception of Photography*. Cambridge: MTP Press.
- Batchen, G. (2002). *Each Wild Idea: Writing, Photography, History*. Cambridge: MIT Press.
- Bateson, G., ve Mead, M. (1942). *Balinese Character A Photographic Analysis*. New York: New York Academy of Sciences.
- Beardsley, M. C. (1966). Aesthetics from Classical Greece to the Present: A Short History. *Philosophy*, vol. 43, issue 163, 63-65.
- Benjamin, W. (1999). *The arcades project*. (R. Tiedemann, Dü.) Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press.

- Bogdan, R. C., ve Biklen, S. K. (1998). *Qualitative Research for Education: An Introduction to Theory and Methods*. United States of America: Allyn and Bacon.
- Bull, S. (2010). *Photography*. New York: Routledge.
- Caple, H., ve Knox, J. S. (2012). Online News Galleries, Photojournalism And The Photo Essay. *Visual Communication*, vol. 11, issue 2, 207-236. doi:<https://doi.org/10.1177/1470357211434032>
- Clark, K. (1949). *Landscape Into Art*. Birleşik Krallık: J. Murray.
- Collier, J., ve Collier, M. (1986). *Visual Anthropology: Photography as a Research Method*. New Mexico: University of New Mexico Press.
- Crary, J. (1992). *Techniques of the Observer: On Vision and Modernity in the Nineteenth Century*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Damasio, A. R., ve Damasio, H. (1992). Brain and Language: A large set of neural structures serves to represent concepts; a smaller set forms words and sentences. Between the two lies a crucial layer of mediation. *Scientific American Volume* 267, No 3, 90-95.
- Descartes, R. (1637). *La Dioptrique*. Paris. <https://doi.org/10.4000/bibnum.873>
- Eastlake, L. (1857, April). Photography. *The London Quarterly Review*, No. 101,, s. 442-468.
- Edgerton, S. Y. (1980). *The Renaissance Artist as Quantifier*. New York: Academic Press.
- Edwards, E. (2012). *The Camera as Historian: Amateur Photographers and Historical Imagination, 1885–1918*. Duke University Press.
- Eriksson, Y., ve Göthlund, A. (2023). *Foundations of Visual Communication: How Visuals Appear in Daily Life*. New York: Routledge. doi:<https://doi.org/10.4324/9781003170037>

- Ferreira, C. M., ve Serpa, S. (2020). Photography in Social Science Research. *Journal of Educational and Social Research*, vol. 10 no.4, 62. doi:<https://doi.org/10.36941/jesr-2020-0065>
- Glotzbach, P. A., ve Heft, H. (1982, March 1). Ecological and phenomenological contributions of the psychology of perception. *Noûs*, s. 108–121.
- Go, K. (2007). A Scenario-Based Design Method with Photo Diaries and Photo Essays. *Interaction Design and Usability, 12th International Conference*. Beijing: HCI International. doi:10.1007/978-3-540-73105-4_10
- Gómez, G. R., Flores, J. G., ve Jiménez, E. G. (1999). *Metodología de la Investigación Cualitativa*. Málaga: aljibe.
- Goodnow, T. (2010). Visual Bias in Time's "The Great Divide": A Semiotic Analysis of Clinton and Obama Photographs. *American Behavioral Scientist*, vol. 54, issue 4, 406-416. doi:<https://doi.org/10.1177/0002764210381865>
- Grady, J. (1991). The visual essay and sociology. *Visual Studies* 6(2), 23-38.
- Greenberg, C. (1960). Modernist painting. *Voice of America forum* (s. 14). içinde Washington, D.C.: U.S. Information Agency. 15 June 2023 tarihinde http://www.yorku.ca/yamlau/readings/greenberg_modernistPainting.pdf adresinden alındı
- Gutman, J. M. (1990). The Twin-Fired Engine: Photography's First 150 Years. *Gannett Center Journal* 4, 55-60.
- Gutman, J. M. (1990). *Through Indian Eyes*. Oxford : Oxford University Press.
- Hagedorn, M. (1994). Hermeneutic Photography An Innovative Esthetic Technique For Generating Data In Nursing Research. *Advances in Nursing Science*, vol. 17 no:1, 44-50.
- Harper, D. (2002). Talking About Pictures: A Case for Photo Elicitation. *Visual Studies*, Volume 17, Issue 1, 13-26. doi:<https://doi.org/10.1080/14725860220137345>

- Holm, G. (2014). Photography as a Research Method. P. Leavy içinde, *The Oxford Handbook of Qualitative Research* (s. 380-402). New York: Oxford University Press. doi:<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199811755.013.031>
- Jamieson, H. (2007). *Visual Communication: More Than Meets the Eye*. Intellect Ltd: isual Communication: More Than Meets the Eye.
- Kepler, J. (1604). *Ad Vitellionem Paralipomena, Quibus Astronomiae Pars Optica Traditur*. Frankfurt: Claudium Marnium and Haeredes Joannis Aubrii.
- Kress, G., ve van Leeuwen, T. (1996). *Reading Images: The Grammar of Visual Design*. United Kingdom: Routledge.
- Lal, S., Jarus, T., ve Suto, M. J. (2012). A Scoping Review of the Photovoice Method: Implications for Occupational Therapy Research. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, vol. 79, issue 3, 181-190. doi:<https://doi.org/10.2182/cjot.2012.79.3.8>
- Leavy, P. (2014). Introduction. P. Leavy içinde, *The Oxford Handbook of Qualitative Research* (s. 1–14). New York: Oxford University Press. doi:<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199811755.013.033>
- Lombardo, T. J. (1987). *The reciprocity of perceiver and environment: The evolution of James J. Gibson's ecological psychology*. Hillsdale: NJ: Erlbaum.
- Looren De Jong, H. (1995, Volume 5, Issue 2,). Ecological psychology and naturalism: Heider, Gibson and Marr. *Theory ve Psychology*, 251–269.
- Lutz, C. A., ve Collins, J. L. (1998). *Reading National Geographic*. Chicago : Univ. of Chicago Press.
- Lutz, C., ve Collins, J. L. (1993). *Reading National Geographic*. Chicago: University of Chicago Press.
- Magno, C., ve Kirk, J. (2008). Imaging Girls: Visual Methodologies and Messages for Girls' Education. *A Journal of Comparative Education*, vol. 38 no. 3, 349-362.

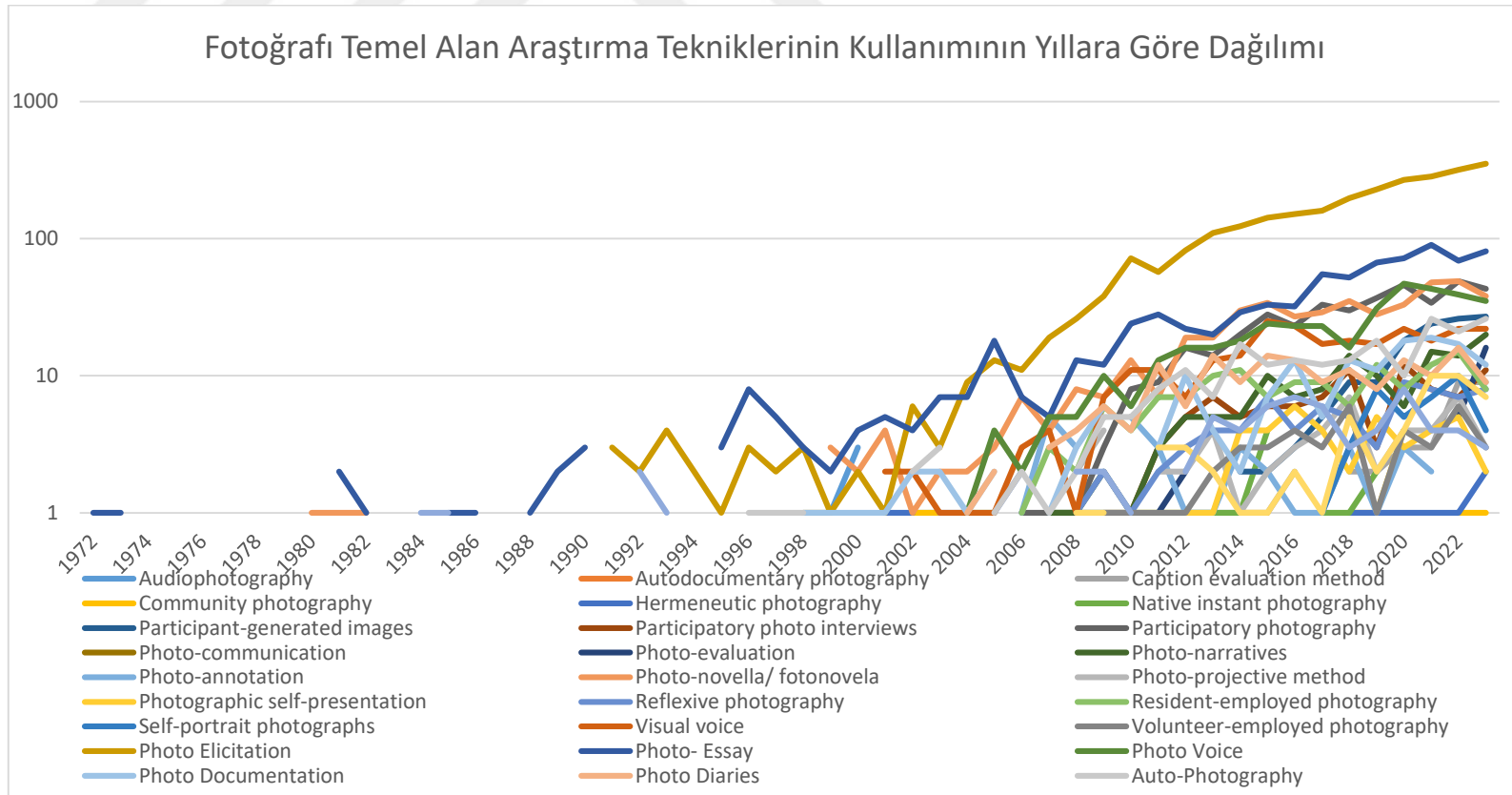
- Mainardes, E. W., Alves, H., ve Raposo, M. (2010). An Exploratory Research on the Stakeholders of a University. *Journal of Management and Strategy* 1. doi:<http://dx.doi.org/10.5430/jms.v1n1p76>
- Michael, P. R. (2007). *Focal Encyclopedia of Photography, Fourth Edition: Digital Imaging, Theory and Applications, History, and Science*. Oxford: Focal Press.
- Miller, G., ve Happell, B. (2006). Talking About Hope: The Use of Participant Photography. *Issues in Mental Health Nursing*, vol.27 no.10, 1051-1065. doi:<https://doi.org/10.1080/01612840600943697>
- Moerdisuroso, I. (2014, June). A Contemporary Approach to Visual Text Research. *International Jurnl of Creative Arts and Studies Volume 1, Number 1*, s. 80-91.
- Noland, C. M. (2006). Auto-Photography as Research Practice: Identity and Self-Esteem Research. *Journal of Research Practice*, vol. 2 no.1.
- O'Malley, L. J., ve Munsell, S. E. (2020). PhotoVoice: An Innovative Qualitative Method in Research and Classroom Teaching. *Educational Research: Theory and Practice*, 31(1), 26-32.
- Pauwels, L. (2010). Visual Sociology Reframed: An Analytical Synthesis and Discussion of Visual Methods in Social and Cultural Research. *Sociological Methods ve Research*, Vol. 38, Issue 4, 545-581. doi:<https://doi.org/10.1177/0049124110366233>
- Penny, S. (1994). Virtual Reality as the Completion of the Enlightenment. *The Virtual Reality Casebook*, 199-213.
- Prosser, J., ve Schwartz, D. (2005). Photographs within the Sociological Research Process. J. Prosser içinde, *Image-based Research A Sourcebook for Qualitative Researchers* (s. 115--130). New York: Routledge.
- Reed, E. S. (1982, June 1). Descartes' Corporeal Ideas Hypothesis and the Origin of Scientific Psychology. *The Review of Metaphysics Vol. 35*, s. 731–752.

- Reed, E. S. (1988). *James J. Gibson and the Psychology of Perception*. New Haven: Yale University Press.
- Reynolds, S. (2008). *Seven Discourses on Art from 1901 edition*. Floating Press.
- Richard, V. M., ve Lahman, M. K. (2015). Photo-elicitation: reflexivity on method, analysis, and graphic portraits. *International Journal of Research ve Method in Education*, Volume 38, Issue 1, 3-22. doi:<https://doi.org/10.1080/1743727X.2013.843073>
- Ritchen, F. (1990). *In Our Own Image: The Coming Revolution in Photography*. Michigan: Aperture Foundation.
- Robinson, M. A. (2017). *The Techniques and Material Aesthetics of the Daguerreotype*. Leicester: De Montfort University.
- Sander, A., ve Halley, A. (1978). From the Nature ve Growth of Photography: Lecture 5: Photography as a Universal Language. *The Massachusetts Review*, Vol. 19, no. 4, 674–679.
- Sarıtaş, S. (2019). Halkbiliminde Maddi Kültüre Teorik Ve Metodolojik Yaklaşımlar. *Milli Folklor, Cilt 16, Sayı 122*, 29 – 40.10 Temmuz 2023 tarihinde <https://dergipark.org.tr/tr/pub/millifolklor/issue/46995/590388> adresinden alındı
- Schwarz, H. (1985). *Art and Photography: Forerunners And Influences*. (W. E. Parker, Dü.) Layton, Utah: Gibbs Smith Inc.
- Sontag, S. (2005). *On Photography*. New York: Rosetta.
- Spencer, S. (2023). *Visual Research Methods in the Social Sciences Awakening Visions*. Londra: Routledge.
- Swaminathan, R., ve Mulvihill, T. M. (2013). Photographic Inquiry And Educational Technologies: Generating Meaningful Narratives. *i-manager's Journal of Educational Technology*, Vol. 9 No. 4.

- Tuckman, B. W. (2000). *Conducting Educational Research*. New York: Harcourt Brace College Publishers.
- Ucko, P., ve Rosenfeld, A. (1967). *Palaeolithic Cave Art*. New York: McGraw-Hill.
- Wang, C., ve Burris, M. A. (1997). Photovoice: Concept, Methodology, and Use for Participatory Needs Assessment. *Health Educ Behav.* vol. 24 no:3, 369-387. doi:<https://doi.org/10.1177/109019819702400309>
- Williams, R. (1988). *Keywords: A Vocabulary of Culture and Society*. USA: Oxford University Press.
- Winton, A. (2016). Using Photography as a Creative, Collaborative Research Tool. *The Qualitative Report*, 428-449.
- Withagen, R., ve Chemero, A. (2009, June 3). Naturalizing Perception: Developing the Gibsonian Approach to Perception along Evolutionary Lines. *Theory ve Psychology*, Volume 19, Issue 3, s. 363 - 389. doi:<https://doi.org/10.1177/0959354309104159>
- Worth, S. (1981). *Studying Visual Communication*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press. doi:<https://doi.org/10.9783/9781512809282>
- Yin, R. K. (1994). *Case study research: design and methods (5th ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publication.

EKLER

EK-1. Fotoğrafi Temel Alan Araştırma Tekniklerinin Kullanımının Yıllara Göre Dağılımı

EK-2. İncelenen Makaleler ve Özellikleri

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
1.	The Sensory Experiencing of Urban Design: The Role of Walking and Perceptual Memory	Degen, M.M., Rose, G.	2012	Urban Studies	49(15), pp. 3271–3287	177
2.	Resident attitudes towards trees influence the planting and removal of different types of trees in eastern Australian cities	Kirkpatrick, J.B., Davison, A., Daniels, G.D.	2012	Landscape and Urban Planning	107(2), pp. 147–158	138
3.	Pleasure: A forgotten dimension of physical activity in older age	Phoenix, C., Orr, N.	2014	Social Science and Medicine	115, pp. 94–102	128
4.	Military identities in the situated accounts of British military personnel	Woodward, R., Jenkins, K.N.	2011	Sociology	45(2), pp. 252–268	115
5.	Food deserts or food swamps?: A mixed-methods study of local food environments in a Mexican city	Bridle-Fitzpatrick, S.	2015	Social Science and Medicine	142, pp. 202–213	109
6.	Towards a differentiated understanding of active travel behaviour: Using social theory to explore everyday commuting	Guell, C., Panter, J., Jones, N.R., Ogilvie, D.	2012	Social Science and Medicine	75(1), pp. 233–239	96
7.	The ‘everyday’ of banal nationalism – Ordinary people’s views on Italy and Italian	Antonsich, M.	2016	Political Geography	54, pp. 32–42	91
8.	The contextually situated nature of occupational choice: Marginalised young adolescents’ experiences in South Africa	Galvaan, R.	2015	Journal of Occupational Science	22(1), pp. 39–53	90
9.	The contribution of urban foodways to health disparities	Cannuscio, C.C., Weiss, E.E., Asch, D.A	2010	Journal of Urban Health	87(3), pp. 381–393	90

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
10.	The role of bluespaces in experiencing place, aging and wellbeing: Insights from Waiheke Island, New Zealand	Coleman, T., Kearns, R	2015	Health and Place	35, pp. 206–217	84
11.	Photo elicitation: Exploring tourist experiences with researcher-found images	Matteucci, X.	2013	Tourism Management	35, pp. 190–197	82
12.	Physics and the girly girl-there is a contradiction somewhere: Doctoral students' positioning around discourses of gender and competence in physics	Gonsalves, A.J.	2014	Cultural Studies of Science Education	9(2), pp. 503–521	72
13.	Mothers on Display: Lunchboxes, Social Class and Moral Accountability	Harman, V., Cappellini, B.	2015	Sociology	49(4), pp. 764–781	70
14.	Photo Elicitation Interviews with Vulnerable Populations: Practical and Ethical Considerations	Copes, H., Tchoula, W., Brookman, F., Ragland, J.	2018	Deviant Behavior	39(4), pp. 475–494	66
15.	Kids in the atrium: Comparing architectural intentions and children's experiences in a pediatric hospital lobby	Adams, A., Theodore, D., Goldenberg, E., McLaren, C., McKeever, P.	2010	Social Science and Medicine	70(5), pp. 658–667	66
16.	The creation and maintenance of sense of place in a tourism-dependent community	Amsden, B.L., Stedman, R.C., Kruger, L.E.	2011	Leisure Sciences	33(1), pp. 32–51	65
17.	How Can We Teach Our Children if We Cannot Access the Forest? Generational Change in Mapuche Knowledge of Wild Edible Plants in Andean Temperate Ecosystems of Chile	Barreau, A., Ibarra, J.T., Wyndham, F.S., Rojas, A., Kozak, R.A.	2016	Journal of Ethnobiology	36(2), pp. 412–432	63

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
18.	Photographing physical activity: using visual methods to ‘grasp at’ the sensual experiences of the ageing body	Orr, N., Phoenix, C.	2015	Qualitative Research	15(4), pp. 454–472	56
19.	The strength of weak ties: The social networks of young separated asylum seekers and refugees in London	Wells, K.	2011	Children’s Geographies	9(3-4), pp. 319–329	53
20.	Home sweet messy home: Managing symbolic pollution	Dion, D., Sabri, O., Guillard, V.	2014	Journal of Consumer Research	41(3), pp. 565–589	52
21.	Home as a hybrid centre of medication practice	Dew, K., Chamberlain, K., Hodgetts, D., ...Radley, A., Gabe, J.	2014	Sociology of Health and Illness	36(1), pp. 28–43	52
22.	Invalidation Experiences Among Non-Binary Adolescents	Johnson, K.C., LeBlanc, A.J., Deardorff, J., Bockting, W.O.	2020	Journal of Sex Research	57(2), pp. 222–233	50
23.	The Tourist Gaze: Domestic versus International Tourists	Stone, L.S., Nyaupane, G.P.	2019	Journal of Travel Research	58(5), pp. 877–891	50
24.	The psychological wellbeing benefits of place engagement during walking in urban environments: A qualitative Photo Elicitation study	Bornioli, A., Parkhurst, G., Morgan, P.L.	2018	Health and Place	53, pp. 228–236	50
25.	Visual ethnography and refugee women: Nuanced understandings of lived experiences	Lenette, C., Boddy, J.	2013	Qualitative Research Journal	13(1), pp. 72–89	49
26.	‘Picture this’: Using photo-methods in research on sexualities and schooling	Allen, L.	2011	Qualitative Research	11(5), pp. 487–504	49

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
27.	Transformative travel experiences and gender: a double duoethnography approach	Pung, J.M., Yung, R., Khoo-Lattimore, C., Del Chiappa, G.	2020	Current Issues in Tourism	23(5), pp. 538–558	48
28.	Young lives disrupted: Gender and well-being among adolescent Syrian refugees in Lebanon	DeJong, J., Sbeity, F., Schlecht, J., ...Manohar, S., Robinson, C.	2017	Conflict and Health	11, 23	48
29.	‘I am closer to this place’-Space, place and notions of home in lived experiences of hospice day care	Moore, A., Carter, B., Hunt, A., Sheikh, K.	2013	Health and Place	19(1), pp. 151–158	48
30.	Representing valued bodies in PE: A visual inquiry with British Asian girls	Hill, J., Azzarito, L.	2012	Physical Education and Sport Pedagogy	17(3), pp. 263–276	48
31.	Space for god: Lived religion at work, home, and play	Williams, R.R.	2010	Sociology of Religion: A Quarterly Review	71(3), pp. 257–279	46
32.	Assembling a ‘kind of’ home in the UK private renting sector	Soaita, A.M., McKee, K.	2019	Geoforum	103, pp. 148–157	45
33.	Engaging adolescent participants in academic research: The use of Photo Elicitation Interviews to evaluate school-based outdoor education programmes	Smith, E.F., Gidlow, B., Steel, G.	2012	Qualitative Research	12(4), pp. 367–387	45
34.	Picturing commuting: photovoice and seeking well-being in everyday travel	Guell, C., Ogilvie, D.	2015	Qualitative Research	15(2), pp. 201–218	44
35.	Acculturation stress and social support for young refugees in regional areas	Joyce, L., Liamputtong, P.	2017	Children and Youth Services Review	77, pp. 18–26	43

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
36.	Look and tell: using Photo Elicitation methods with teenagers	Leonard, M., McKnight, M.	2015	Children's Geographies	13(6), pp. 629–642	43
37.	Using photography to elicit grazier values and management practices relating to tree survival and recruitment	Sherren, K., Fischer, J., Price, R.	2010	Land Use Policy	27(4), pp. 1056–1067	43
38.	Using social media to call for help in Hurricane Harvey: Bonding emotion, culture, and community relationships	Li, J., Stephens, K.K., Zhu, Y., Murthy, D.	2019	International Journal of Disaster Risk Reduction	38, 101212	42
39.	Migrant narratives of health and well-being: Challenging 'othering' processes through Photo Elicitation Interviews	Ortega-Alcázar, I., Dyck, I.	2012	Critical Social Policy	32(1), pp. 106–125	42
40.	Perceptions of trekking tourism and social and environmental change in Nepal's Himalayas	Nyaupane, G.P., Lew, A.A., Tatsugawa, K.	2014	Tourism Geographies	16(3), pp. 415–437	40
41.	Seeing Olympic effects through the eyes of marginally housed youth: Changing places and the gentrification of East London	Kennelly, J., Watt, P.	2012	Visual Studies	27(2), pp. 151–160	40
42.	Fell running in post-sport territories	Atkinson, M.	2010	Qualitative Research in Sport and Exercise	2(2), pp. 109–132	40
43.	Increasing independence for older people through good street design	Newton, R., Ormerod, M., Burton, E., Mitchell, L., Ward-Thompson, C.	2010	Journal of Integrated Care	18(3), pp. 24–29	39
44.	Digital Participation, Agency, and Choice: An African American Youth's Digital Storytelling About Minecraft	Lewis Ellison, T.	2017	Journal of Adolescent and Adult Literacy	61(1), pp. 25–35	38

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
45.	Communities of Practice in Study Abroad: A Four-Year Study of an Indonesian Student's Experience in Japan	Umino, T., Benson, P.	2016	Modern Language Journal	100(4), pp. 757–774	38
46.	Older adults' experiences of home maintenance issues and opportunities to maintain ageing in place	Coleman, T., Kearns, R.A., Wiles, J.	2016	Housing Studies	31(8), pp. 964–983	38
47.	Ephemeral Storytelling With Social Media: Snapchat and Instagram Stories at the Brooklyn Museum	Villaespesa, E., Wowkowych, S.	2020	Social Media and Society	6(1)	36
48.	Girls' active identities: navigating othering discourses of femininity, bodies and physical education	Hill, J.	2015	Gender and Education	27(6), pp. 666–684	36
49.	Building tourism-resilient communities by incorporating residents' perceptions? A Photo Elicitation study of tourism development in Bruges	Janusz, K., Six, S., Vanneste, D.	2017	Journal of Tourism Futures	3(2), pp. 127–143	35
50.	Human security of urban migrant populations affected by length of residence and environmental hazards	Adger, W.N., de Campos, R.S., Siddiqui, T., ...Bhuiyan, M.R.A., Billah, T.	2021	Journal of Peace Research	58(1), pp. 50–66	33
51.	Episodic use: Practices of care in self-tracking	Gorm, N., Shklovski, I.	2019	New Media and Society	21(11-12), pp. 2505–2521	33
52.	'Yarning up with Koori kids'—hearing the voices of Australian urban Indigenous children about their health and well-being	Priest, N., Thompson, L., Mackean, T., Baker, A., Waters, E.	2017	Ethnicity and Health	22(6), pp. 631–647	33

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
53.	After the death of a friend: Young Men's grief and masculine identities	Creighton, G., Oliffe, J.L., Butterwick, S., Saewyc, E.	2013	Social Science and Medicine	84, pp. 35–43	33
54.	Sustaining places and participatory sport tourism events	Hinch, T., Holt, N.L.	2017	Journal of Sustainable Tourism	25(8), pp. 1084–1099	32
55.	Factors that influence disclosure of hearing loss in the workplace	Southall, K., Jennings, M.B., Gagné, J.-P.	2011	International Journal of Audiology	50(10), pp. 699–707	32
56.	Understanding the cruising experience of Chinese travelers through photo-interviewing technique and hierarchical experience model	Hung, K.	2018	Tourism Management	69, pp. 88–96	31
57.	“Men Are in Front at Eating Time, but Not When It Comes to Rearing the Chicken”: Unpacking the Gendered Benefits and Costs of Livestock Ownership in Kenya	Dumas, S.E., Maranga, A., Mbullo, P., ...Onono, M., Young, S.L.	2018	Food and Nutrition Bulletin	39(1), pp. 3–27	31
58.	Energy literacy and agency of New Zealand children	Aguirre-Bielschowsky, I., Lawson, R., Stephenson, J., Todd, S.	2017	Environmental Education Research	23(6), pp. 832–854	31
59.	Values and motivations in tourist perceptions of last-chance tourism	Hindley, A., Font, X.	2018	Tourism and Hospitality Research,	18(1), pp. 3–14	30
60.	I Don't want to be sexist but “Denying and re-inscribing gender through food	McPhail, D., Beagan, B., Chapman, G.E.	2012	Food, Culture and Society	15(3), pp. 473–489	30
61.	Integrating visual methods with dialogical interviews in research with youth who use augmentative and alternative communication	Teachman, G., Gibson, B.E	2018	International Journal of Qualitative Methods	17(1)	30

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
62.	Visualizing harm reduction: Methodological and ethical considerations	Switzer, S., Guta, A., de Prinse, K., Chan Carusone, S., Strike, C.	2015	Social Science and Medicine	133, pp. 77–84	30
63.	Life Skill Development and Transfer: “They’re Not Just Meant for Playing Sports”	Newman, T.J.	2020	Research on Social Work Practice	30(6), pp. 643–657	29
64.	From conception to curricula: The role of science, technology, engineering, and mathematics in integrated STEM units	Ring-Whalen, E., Dare, E., Roehrig, G., Titu, P., Crotty, E.	2018	International Journal of Education in Mathematics, Science and Technology	6(4), pp. 343–362	29
65.	Domestic demand for Indigenous tourism in Australia: understanding intention to participate	Abascal, T.E., Fluker, M., Jiang, M.	2016	Journal of Sustainable Tourism	24(8-9), pp. 1350–1368	29
66.	Rebuilding lives and identities: The role of place in recovery among persons with complex needs	Tran Smith, B., Padgett, D.K., Choy-Brown, M., Henwood, B.F.	2015	Health and Place	33, pp. 109–117	29
67.	Amenities, affluence, and ideology: Comparing rural restructuring processes in the US and Norway	van Auken, P.M., Rye, J.F.	2011	Landscape Research	36(1), pp. 63–84	29
68.	Negative memorable experience: North American and British Airbnb guests’ perspectives	Sthapit, E., Björk, P., Jiménez Barreto, J.	2020	Tourism Review	76(3), pp. 639–653	28
69.	Assembling activity/setting participation with disabled young people	Gibson, B.E., King, G., Teachman, G., Mistry, B., Hamdani, Y.	2017	Sociology of Health and Illness	39(4), pp. 497–512	28

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
70.	Connecting physical and social dimensions of place attachment: What can we learn from attachment to urban recreational spaces?	Madgin, R., Bradley, L., Hastings, A.	2016	Journal of Housing and the Built Environment	31(4), pp. 677–693	28
71.	Capturing the world of physical education through the eyes of children with autism spectrum disorders	Lamb, P., Firbank, D., Aldous, D.	2016	Sport, Education and Society	21(5), pp. 698–722	28
72.	Visual and Participatory Research Methods for the Development of Health Messages for Underserved Populations	Najib Balbale, S., Schwingel, A., Chodzko-Zajko, W., Huhman, M.	2014	Health Communication	29(7), pp. 728–740	28
73.	A way into empathy: A ‘case’ of Photo Elicitation in illness research	Lorenz, L.S.	2011	Health	15(3), pp. 259–275	30
74.	Off your Face(book)’: Alcohol in online social identity construction and its relation to problem drinking in university students	Ridout, B., Campbell, A., Ellis, L.	2012	Drug and Alcohol Review	31(1), pp. 20–26	164
75.	From Aquí and Allá: Symbolic convergence in the multimodal literacy practices of adolescent immigrant students	Honeyford, M.A.	2014	Journal of Literacy Research	46(2), pp. 194–233	48
76.	Online news galleries, photojournalism and the photo essay	Caple, H., Knox, J.S.	2012	Visual Communication	11(2), pp. 207–236	37
77.	Visualizing the COVID-19 pandemic response in Canadian higher education: an extended photo essay	Metcalf, A.S.	2021	Studies in Higher Education	46(1), pp. 5–18	28
78.	Watermelons in the sand of Sahara: Cultivation and use of indigenous landraces in the Tombouctou Region of Mali	Jensen, B.D., Touré, F.M., Hamattal, M.A., Touré, F.A., Nantoumé, A.D.	2011	Ethnobotany Research and Applications	9, pp. 151–162	24

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
79.	The camera and the house: The semiotics of New Guinea treehouses in global visual culture	Stasch, R.	2011	Comparative Studies in Society and History	53(1), pp. 75–112	24
80.	Dangerous substances and visible evidence: Tears, blood, alcohol, pills	Andrew, I.	2010	Visual Studies	25(1), pp. 24–35	24
81.	Livelihoods, care and the familial relations of orphans in eastern Africa	Abebe, T., Skovdal, M.	2010	AIDS Care - Psychological and Socio-Medical Aspects of AIDS/HIV	22(5), pp. 570–576	23
82.	Disrupting Anti-Blackness in Early Childhood Qualitative Inquiry: Thinking With Black Refusal and Black Futurity	Nxumalo, F.	2021	Qualitative Inquiry	27(10), pp. 1191–1199	20
83.	The frontline of refusal: indigenous women warriors of standing rock	Lane, T.M.	2018	International Journal of Qualitative Studies in Education	31(3), pp. 197–214	20
84.	Making the market place: A topography of Borough Market, London	Coles, B.F.	2014	Cultural Geographies	21(3), pp. 515–523	20
85.	Picturing oppression: Seventh graders' photo essays on racism, classism, and sexism	Sensoy, O.	2011	International Journal of Qualitative Studies in Education	24(3), pp. 323–342	17
86.	Societal images of youth: Representations and interpretations by youth actively engaged in their communities	Messias, D.K.H., Jennings, L.B., Elizabeth Fore, M., McLoughlin, K., Parra-Medina, D.	2010	International Journal of Qualitative Studies in Education	21(2), pp. 159–178	16
87.	Bridges: A new sense of scale	Irving, A.	2013	Senses and Society	8(3), pp. 290–313	14

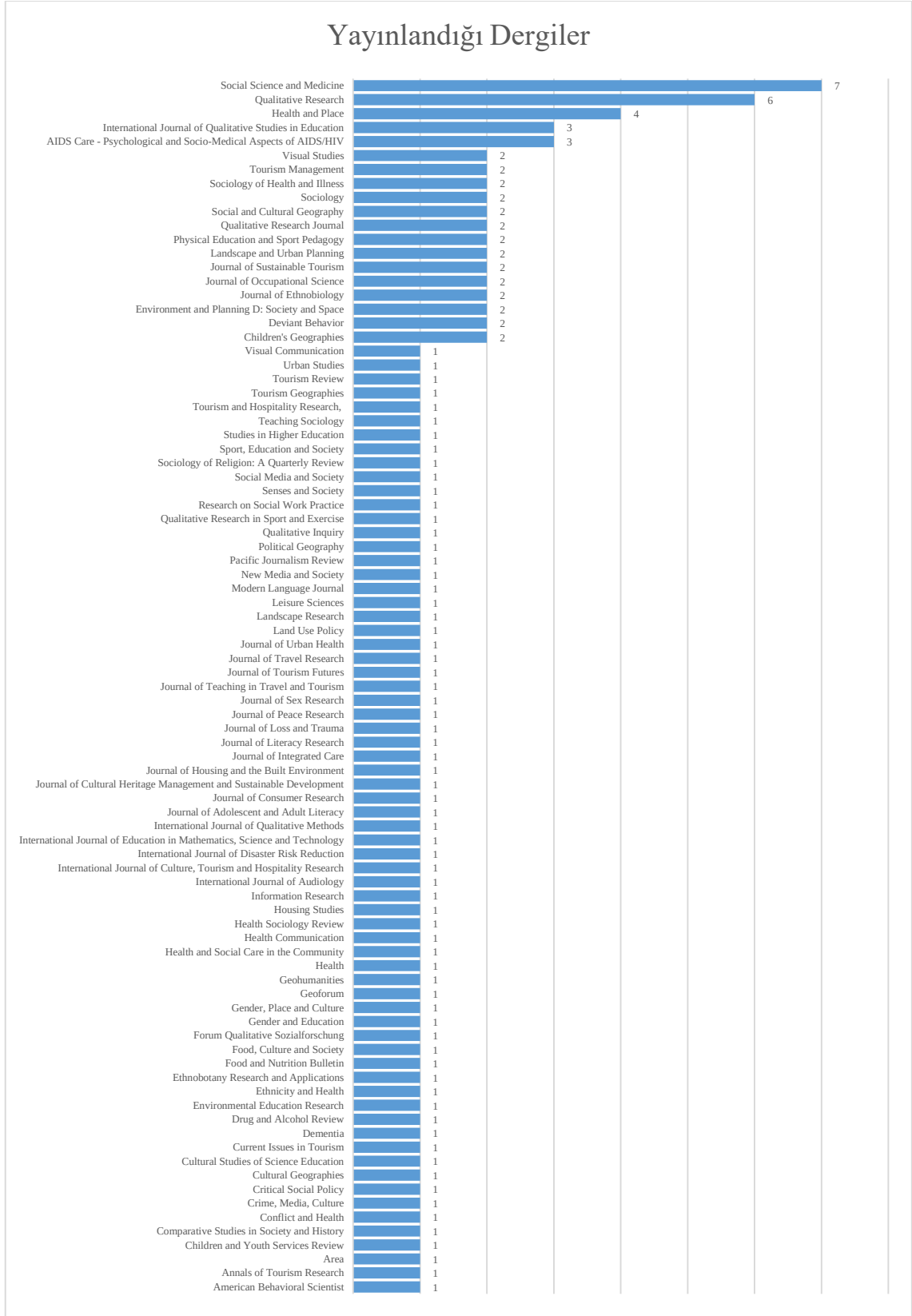
No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
88.	Pursuing pleasure: Consumer value in leisure travel	Webster, C.M., Rennie, V.A.	2011	International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research	5(4), pp. 334–344	14
89.	Anti-heroes, wildfire, and the complex visibility of prison labor	Feldman, L.R.	2020	Crime, Media, Culture	16(2), pp. 221–238	12
90.	“Booze is the main factor that got me where I am today”: Alcohol use and HIV risk for MSM in rural South Africa	Daniels, J., Struthers, H., Lane, T., ...McIntyre, J., Coates, T.	2018	AIDS Care - Psychological and Socio-Medical Aspects of AIDS/HIV	30(11), pp. 1452–1458	12
91.	The skin of the map: Viewing cartography through tactile empathy	Rossetto, T.	2019	Environment and Planning D: Society and Space	37(1), pp. 83–103	11
92.	Pacific climate change adaptation: The use of participatory media to promote indigenous knowledge	Inamara, A., Thomas, V.	2017	Pacific Journalism Review	23(1), pp. 113–132	11
93.	Photo Essays for Experiential Learning: Toward a Critical Pedagogy of Place in Tourism Education	Grimwood, B.S.R., Arthurs, W., Vogel, T.	2015	Journal of Teaching in Travel and Tourism	15(4), pp. 362–381	11
94.	Visual bias in time’s “the great divide”: A semiotic analysis of Clinton and Obama photographs	Goodnow, T.	2010	American Behavioral Scientist	54(4), pp. 406–416	11
95.	Routine Exposures: Reimagining the Visual Politics of Hazardous Sites	Balayannis, A.	2019	Geohumanities	5(2), pp. 572–590	10
96.	Picture My Gender(s): Using Interactive Media to Engage Students in Theories of Gender Construction	Sargent, C., Corse, S.M.	2013	Teaching Sociology	41(3), pp. 242–256	10

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
97.	Photo-Elicitation Interviews with Vulnerable Populations: Practical and Ethical Considerations	Copes, H., Tchoula, W., Brookman, F., Ragland, J.	2018	Deviant Behavior	Volume 39, Issue 4, Pages 475 - 494	66
98.	A photo ethnography of tourism as neo-colonialism	Bandyopadhyay, R.	2011	Annals of Tourism Research	Volume 38, Issue 2, Pages 714 - 718	26
99.	Aesthetic quality of agricultural landscape elements in different seasonal stages in Switzerland	Junge, X., Schüpbach, B., Walter, T., Schmid, B., Lindemann-Matthies, P.	2015	Landscape and Urban Planning	133, pp. 67–77	120
100.	Photographs and stories: Ethics, benefits and dilemmas of using participant photography with Black middle-class male youth	Allen, Q.	2012	Qualitative Research	12(4), pp. 443–458	81
101.	Stories, shrines, and symbols: Recognizing psycho-social-spiritual benefits of urban parks and natural areas	Svendsen, E.S., Campbell, L.K., McMillen, H.L.	2016	Journal of Ethnobiology	36(4), pp. 881–907	33
102.	How accessible are grocery shops for people with dementia? A qualitative study using photo documentation and focus group interviews	Brorsson, A., Öhman, A., Lundberg, S., Cutchin, M.P., Nygård, L.	2020	Dementia	19(6), pp. 1872–1888	11
103.	Creation of cultural heritage inventories: case of the historic city of Ahmadabad	Shah, K.	2016	Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development	6(2), pp. 166–194	8
104.	The general practice health waiting area in images: Threshold, borderland, and place of transition in the sense of self	Clapton, G.	2018	Forum Qualitative Sozialforschung	19(1), 6	7

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
105.	Care and concern in the research process: meeting ethical and epistemological challenges through multiple engagements and dialogue with research subjects	Sörensson, E., Kalman, H.	2018	Qualitative Research	18(6), pp. 706–721	6
106.	Sense and the city: Exploring the embodied geographies of urban walking	Middleton, J.	2010	Social and Cultural Geography	11(6), pp. 575–596	239
107.	Gifted places: The inalienable nature of belonging in place	Bennett, J.	2014	Environment and Planning D: Society and Space	32(4), pp. 658–671	53
108.	‘Picture this’: Using photo-methods in research on sexualities and schooling	Allen, L.	2011	Qualitative Research Journal	11(5), pp. 487–504	49
109.	Girls looking for a ‘second home’: bodies, difference and places of inclusion	Azzarito, L., Hill, J.	2013	Physical Education and Sport Pedagogy	18(4), pp. 351–375	48
110.	Self-building safe havens in a post-service landscape: how adults with learning disabilities are reclaiming the welcoming communities agenda	Power, A., Bartlett, R.	2018	Social and Cultural Geography	19(3), pp. 336–356	44
111.	The contextually situated nature of occupational choice: Marginalised young adolescents’ experiences in South Africa	Galvaan, R.	2015	Journal of Occupational Science	22(1), pp. 39–53	90
112.	Bringing our dying home: How caring for someone at end of life builds social capital and develops compassionate communities	Horsfall, D., Noonan, K., Leonard, R.	2012	Health Sociology Review	21(4), pp. 373–382	60
113.	Use of participatory research and photo-voice to support urban Aboriginal healthy eating	Adams, K., Burns, C., Liebrecht, A., ...Thorpe, S., Browne, J.	2012	Health and Social Care in the Community	20(5), pp. 497–505	44

No	Çalışma Adı	Yazarlar	Yıl	Yayınlandığı Dergi	Sayı, Sayfa	Atıf Sayısı
114.	The remaking of fractured landscapes: Supporting refugees in transition (SpiRiT)	Lloyd, A., Pilerot, O., Hultgren, F.	2017	Information Research	22(3), pp. 764	34
115.	Death Education and the Management of Fear of Death Via Photo-Voice: An Experience Among Undergraduate Student	Testoni, I., Piscitello, M., Ronconi, L., ...Iacona, E., Zamperini, A.	2019	Journal of Loss and Trauma	24(5-6), pp. 387-399	31
116.	“It is better to die”: experiences of traditional health practitioners within the HIV treatment as prevention trial communities in rural South Africa (ANRS 12249 TasP trial)	Moshabela, M., Zuma, T., Orne-Gliemann, J., ...Larmarange, J., McGrath, N.	2016	AIDS Care - Psychological and Socio-Medical Aspects of AIDS/HIV	28, pp. 24-32	26
117.	Beyond the visual and verbal: Using participant-produced photographs in research on the surroundings for care at the end-oflife	Tishelman, C., Lindqvist, O., Hajdarevic, S., Rasmussen, B.H., Goliath, I.	2016	Social Science and Medicine	168, pp. 120-129	23
118.	Using auto-photography to understand place: Reflections from research in urban informal settlements in Mexico	Lombard, M.	2013	Area	45(1), pp. 23-32	55
119.	Journeys of resilience: The emotional geographies of refugee women	Munt, S.R.	2012	Gender, Place and Culture	19(5), pp. 555-577	37

EK-3. İncelenen Makalelerin Yayınlandığı Dergilerin Dağılımı

ÖZGEÇMİŞ

Engin TİRE

Eğitim

Doktora	2016-Halen	Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Bilimleri
Yüksek Lisans	2009-2012	İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo-TV Sinema Tez adı: Ürün yerleştirmeden markalı eğlenceye: James Bond filmleri örneği
Lisans	2002-2007	Bahçeşehir Üniversitesi, İletişim Fakültesi İletişim ve Tasarımı Bölümü
Lisans	2009-2012	Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi İşletme Bölümü
Ön Lisans	1999-2002	İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dış Ticaret Bölümü

İş/İstihdam (Varsa)

2017-Halen	Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, 2011, Araştırma Görevlisi
2011-2017	Maltepe Üniversitesi, İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, 2011, Araştırma Görevlisi

Yayınlar ve Diğer Bilimsel/Sanatsal Faaliyetler

Postmodern Yaşamda Doğa İnsan İlişkisi: Sanal Çiftlik FarmVille Örneği. Özge Uğurlu,
Engin Tire (04.06.2011), International Culturel Studies Symposium Change and
Challenge

Revaluation Of Consumer Ideology Through Fashion: “Comparison of Vogue Türkiye
and Âlâ, Özge Uğurlu, Engin Tire (06.05.2012), Communication in Millenium

